annick de souzenelle

OEDIP INTERIOR

Prezența Logosului în mitul grec

editura amarcord

Unul dintre cei mai mari specialiști în lectura simbolică și spirituală a textelor biblice, Annick de Souzenelle, o dată cu *Simbolismul corpului uman*, opera sa de bază, afirmă că toate marile mitologii ale lumii sînt purtătoare de **Logos** divin.

Convinsă de acest lucru, ea îndrăznește să intre în miezul miturilor grecești și, în primul rînd, al celui ce a stat la baza psihanalizei: Oedip. Fără a nega experiența fundamentală a freudismului, autoarea reia povestea mitologică și îi urmărește prelungirile pînă în opera lui Sofocle. Destinul lui Oedip, departe de orice fatalitate și de orice interpretare deterministă, se îmbogățește cu o lumină mistică în care omul e chemat să se însoțească cu „sora-mama" sa, simbol al „feminismului său interior", și să parcurgă etapele succesive ale inițierii ultime.

Pentru a preciza sensul unei asemenea lecturi total novatoare a mitului oedipian, Annick de Souzenelle ne invită să ne amintim și de povestea lui Tezeu — acest „erou" prea grăbit ale cărui numeroase fapte ascund o fugă de orice explorare interioară — și de cea a Europei, simbol al unei civilizații a cărei primă vocație este regăsirea propriului Orient.

La ora „construirii Europei", a cărei finalitate pare multora atît de obscură, Annick de Souzenelle semnează astfel una dintre cele mai angajate cărți ale sale și ne invită să regăsim sensul profund al dublei noastre moșteniri, cea a Atenei și pe aceea a Ierusalimului.

AMARCORD

editura amarcord

ISBN 973-9244-74-2

ANNICK DE SOUZENELLE

OEDIP INTERIOR

Prezența Logosului în mitul grec

Traducere de
Margareta Gyurcsik

EDITURA AMARCORD
Timișoara, 1999

INTRODUCERE

Dacă mitologii noştri obişnuiesc să opună *Muthos* şi *Logos*[1], adică tocmai rădăcinile numelui lor, dacă, pe scurt, ei consideră că *Muthos* ţine de emisfera dreaptă a creierului, care oferă o deschidere spre mister, spre spaţiile potenţiale ale interiorităţii Omului[2], spre melodie..., iar *Logos*, de emisfera stîngă a creierului, de care depind cuvîntul, logica, timpul şi ritmurile, n-am putea încerca în sfîrşit să le unim, pentru a permite gîndirii noastre să atingă o mai mare profunzime a lucrurilor şi pentru a-i elibera pe mitologii noştri de această *sciziune* unde mulţi dintre ei se alienează?

Nu intenţionez să vorbesc aici despre „miturile" făurite de-a lungul Istoriei pornind de la entităţi cărora Omul le-a dat în mod arbitrar valoare de axiome, ci de acele mituri care fondează toate marile tradiţii ale lumii. Originea acestor mituri fondatoare ne este total necunoscută ; ele postulează un „supraunivers" de calitate divină şi au dat naştere mai întîi diferitelor culturi, şi chiar diverselor religii, în măsura în care Omul a simţit dintotdeauna nevoia imperativă de a se afla în legătură cu invizibilul, cu misterul, cu Dumnezeu. Religiile s-au exprimat prin mituri şi credinţe ; culturile, prin teatru, cînt, arte,

iar toate acestea au fasonat și structurat corpul și sufletul societăților a căror albie erau.

În acest sens, mitul pare a fi pentru colectivitate ceea ce este visul pentru persoană. Știm astăzi că, lipsit de acel timp nocturn al somnului paradoxal pe parcursul căruia visează, Omul moare[3]. O societate lipsită de miturile sale fondatoare nu este amenințată și ea cu moartea? Visurile și miturile au o sursă la fel de misterioasă la care vine să se adape, într-un mod tot atît de misterios, dar fără îndoială operativ, o parte secretă a ființei ; secretă, palpitantă ca o mireasmă, țesătoare a sufletului...

La ora actuală, instinctul său vital de nestăvilit îl face pe Om să se întoarcă la aceste povestiri mitice cu atît mai mult cu cît, hipertrofiind emisfera stîngă a creierului, civilizația noastră a condamnat aproape la uitare emisfera dreaptă. Programele de formare școlară și universitară au supradezvoltat *Logosul* și au făcut să amuțească *Muthos*-ul. *Muein*, „a tăcea", avînd aceeași rădăcină cu *Muthos*, a deviat de la tăcerea contemplativă spre o tăcere negatoare și ucigătoare. Sub logica impecabilă a celor mai grandioase, dar totodată a celor mai amenințătoare tehnici ale sale care îi diminuează în orice împrejurare persoana, Omul se sufocă ; emisfera sa cerebrală dreaptă se revoltă și Omul cere sufletului său o întîlnire de urgență.

Astăzi, întoarcerea la mituri se dovedește a fi exigența unei întoarceri la riturile purtătoare de sens care recreează societatea și în același timp, pentru tinerele științe umane, exigența unor axiome pornind de la care ele își vor delimita cîmpul de muncă psihologic pentru a-și descoperi dimensiunea ontologică și a contribui la deschiderea fiecărei persoane spre profunzimea originilor sale.

Într-adevăr, nu încape îndoială că mitul este povestirea originilor. Dar despre ce origini este vorba?

Atunci cînd, de pildă, propria noastră Tradiție așază chiar la început, în Cartea Genezei, cuvîntul ebraic *Bereșit* care nu a însemnat niciodată „la început", ci „în principiu", ea nu recurge la istoricitatea noastră și ne face să medităm la „orientul", la „foarte vechiul" din noi, la spațiul-timp al originilor noastre interioare, cele ale Ființei. Pentru a da seama de acest „înăuntru", mitul folosește materialele narative ce ne sînt cunoscute în lumea noastră exterioară ; dar în timp ca aceasta din urmă rămîne plată și liniară dacă nu știm să legăm evenimentele ce o constituie de adevărata lor cauză, lumea interioară descrisă de mituri se desfășoară într-un fel de spirală, iar fiecare buclă a acesteia face să răsune povestirea la nivelul de conștiință la care cititorul poate avea acces. „Conștiința este aici experiența personală a unei treziri interioare spre o realitate nebănuită pînă atunci, și aceasta în diferite octave ce corespund dimensiunilor progresive ale realului ce se lasă astfel perceput. Acest Real se află atît în interiorul nostru, cît și în exterior ; cosmos interior și cosmos exterior sînt cei doi poli ai unei aceleiași realități, dar Omul fiind actualmente blocat în stadiul de primă buclă a spiralei, noi percepem în mod nemijlocit doar exteriorul, ca pe un fel de coajă tare ce ascunde fructul. Numai în realizarea imensului potențial de energii ce constituie cosmosul său interior poate atinge Omul în persoana sa acele etape ale experienței în care energia, devenită informație, construiește cîmpurile de conștiință succesive noi. (Energia nerealizată se exprimă prin violență, uneori

creatoare, dar adesea distrugătoare în exterior sau se imprimă în noi ca boală).

Această experiență a pulpei fructului și chiar cea a sîmburelui însuși, dacă e să continui a vorbi la modul metaforic, nu poate fi decît subiectivă și legată de puterea transformatoare și informatoare a spiritului în Om, puterea Erosului ; ea este cea a misticilor din toate tradițiile ; ea este obiectivă pentru cei ce se află în comuniune cu Realul ; ea e pe cale să devină de asemenea obiectivă într-un colectiv încă restrîns format din fizicienii fizicii cuantice, atunci cînd aceștia vorbesc despre diferitele niveluri ale Realului ca despre desfășurarea unui univers „înfășurat" sau „implicat" – „suprauniversul" –, unde totul este conectat, unde totul este una[4].

Pentru acești fizicieni, este tocmai universul conștiinței ; el este acela al originilor noastre, al Principiului oricărei ființe. Sîmbure al Ființei și cheie de boltă a Realului, el se înrudește cu „Vidul" lui Tao și cu „Altundeva" al lui Einstein, ori cu „Nimicul" propriei noastre Tradiții, despre care nu mai putem spune astăzi că nu este nimic[5], după cum nici pentru fizicieni Vidul nu este vid![6] În acest „Altundeva" aflat dincolo de conul luminii și a cărui urzeală, spun ei, este formată din particule de masă nulă, e abolit timpul, iar universul infinit este cel al unui prezent etern – EU SÎNT.

Aici se află articularea tulburătoare a fizicii cu mistica : EU SÎNT este YHWH, Dumnezeu din Biblie, Fundament al Creatului, Principiu al Vieții despre care Hristos spune că El este Acela : „Mai înainte ca să se nască Avraam sînt EU"[7]. Dar El mai spune : „Dacă nu credeți că Eu sînt, veți muri în păcatele voastre"[8].

Celelalte tradiții vorbesc și ele despre aceste „păcate" ; miturile lor se aseamănă unele cu altele : la greci, Prometeu furînd focul ceresc din fierăria lui Hefaistos în loc să fie introdus în acel loc pe calea cea dreaptă pentru a dobîndi materialul divin ; soția sa Pandora (toate darurile) deschizînd cutia interzisă și lăsînd să scape energiile pe care nu le mai poate stăpîni, așa cum nici Prometeu nu poate stăpîni focul ; Tezeu ridicînd înainte de vreme piatra ce îi dezvăluie originea regală și ucigînd Minotaurul cu măciuca sa de piele deoarece nu a învățat să mînuiască sabia de aur ; Dedal și Icar, și atîția alții. La dogonii din Africa, Amma, zeul creator, nu se vede oare obligat să refacă lumea ce se împrăștiase într-o mare dezordine? La evrei, oamenii din turnul Babel, întorcînd spatele orientului lor, se răspîndesc în cîmpia *Shinear* („unde se strigă" și „se umblă împleticit") și construiesc acolo un turn pretențios, convinși, asemenea lui Icar, că vor atinge cerul, dar sînt repede risipiți în cele patru vînturi... Toți aceștia sînt frații și surorile lui Adam, cel alungat din grădina Edenului după ce a mîncat fructul din Pomul Cunoașterii fără să-l fi copt în el însuși!

Aș putea înmulți exemplele pentru a confirma ceea ce spune mitul ; venind în această lume, Omul își este încă de la început străin sieși, chiar dacă refuză s-o recunoască ; el se află „în păcat". Această expresie care, scoasă din contextul ei biblic corect, trimite la ideea de culpă (ceea ce vom vedea în etimologia cuvîntului), a fost respinsă de științele umane, lucru de înțeles, dar ele au respins în același timp realitatea stării pe care această expresie o denunța, ceea ce însemna să o normalizeze. Altfel spus, științele umane, așa cum sînt ele predate la

facultate, ne instalează într-o situaţie de exil faţă de noi înşine, situaţie labirintică reprezentată pe scena psihică – aceea a psihicului animal – fără nici o altă ridicare de cortină posibilă. Ele conferă o valoare absolută „eului" şi funcţiei sexuale ce invadează această scenă, ignorînd dimensiunea Cuvînt la care conduce Erosul dincolo de sex, precum şi dimensiunea adevăratului „Eu" – acel „EU SÎNT în devenire" al fiecărei fiinţe – aflat dincolo de eul-ego ; ele nu ne călăuzesc nicidecum spre originile noastre, spre acele părţi ale fiinţei unde Omul ar putea să-şi traverseze misterul, să-şi trăiască poetica sa profetică, încoronarea sa regală şi să-şi găsească identitatea divină.

Vreau totuşi să aduc un omagiu acelor bărbaţi şi femei, în frunte cu Jung, care au îndrăznit să se diferenţieze de „Instituţie" – aceasta fiind pentru Jung autoritatea freudiană a vremii sale – şi au străpuns zidul exilului pentru a asculta divinul în ei şi în pacienţii lor ; munca le este continuată în umbră şi e, poate, cu atît mai densă.

Cît despre „Instituţie", ea menţine în continuare Omul orb şi surd la misterul său, şi şchiop pe deasupra – infirmitate ce constituie un mitologem important, prezent în diverse culturi – căci, identificat cu infima parte „lumină" pe care o cunoaşte din el, confundat cu potenţialul ce constituie partea sa „întuneric", Omul nu-l poate munci pe acesta din urmă – simbolic, el nu merge decît pe una din părţile sale, iar drama constă în faptul că nu ştie acest lucru ; el e şchiop şi nu e conştient de aceasta ; identificat cu polul lumină, el umflă eul-ego pe care îl zeifică mai mult sau mai puţin, fără a căuta să intre în rezonanţă cu EU SÎNT. În exil faţă de sine, rupt de

întunericul său și de sîmburele fondator divin pe care acesta îl conține, Omul se află în exil față de Dumnezeu. Într-o asemenea situație, în loc să realizeze Piatra filosofală, transmutarea în aur simbolizînd Omul unit cu sine, numeroase aspecte ale religiilor nu fac decît să „placheze cu aur".

S-ar putea crede atunci că ceea ce îl diferențiază pe acest Om de schizofrenicul cufundat în lumea sa interioară, în întunericul său, fără nici o posibilitate de comunicare cu lumea exterioară este faptul că el rămîne rupt de interioritatea sa și se plasează numai în lumea exterioară unde nu are decît iluzia unor relații ; dar el a normalizat această patologie și a făcut din ea referința sănătății! Cine știe dacă unii schizofrenici nu sînt mai aproape decît el de ontologia lor?

Dacă am vorbit mai sus de *sciziunea* mitologicului, am făcut-o desigur pentru că acesta rămîne fidel Instituției mai mult decît sieși, precum și pentru că Instituția se dorește a fi conformă cu lumea pe care, așa cum am spus, a normalizat-o ; el opune deci *Muthos* și *Logos* și, pentru a nu fi șchiop, reduce mitul la propria logică. Dar dacă mitul este istoria interiorității noastre, el nu poate conduce decît la *Logos*, la Cuvîntul fondator al cărui mesager este. Pe drum, fiecare verigă a Realului, fiecare pămînt interior construit, fiecare nivel de conștiință atins comportă logica sa internă, imagine a *Logosului*, care îl structurează și îi dă forța de penetrație, apoi pe cea de zbor pentru următoarea etapă. Din această perspectivă, *Muthos* și *Logos* sînt *Spirit* și *Cuvînt* ; inseparabile unul de altul, ele se unesc și se distanțează pentru a se uni din nou pînă la a nu mai

fi decît unul în ultimul pămînt, „Pămîntul făgăduinței", unde Omul este EU SÎNT.

Atît în ebraică *(Hata)*, cît și în greacă *(Amartia)*, cuvîntul „păcat" înseamnă „a ținti alături, a rata ținta" ; el denunță consecința inevitabilă a acestei stări de exil în care Omul, despărțit de el însuși și, prin urmare, de ceilalți, umflat în eul-ego-ul său și temîndu-se de ceilalți, se trăiește pe sine în raport de forță cu aceștia și ucide ; el denunță crima. De altfel, cuvîntul „păcat" apare în povestirea biblică doar cu prilejul uciderii lui Abel de către Cain, pentru a-l desemna mai degrabă pe cel ce provoacă ratarea țintei – dușmanul Satan – decît faptul de a rata ținta : „Păcatul pîndește la ușă ; dorința lui se ține după tine..."[9].

În spiritul mitului biblic, ținta este însăși originea ființei, orientul său care are putere de principiu și de finalitate. Adam e menit să se întoarcă la originea sa, îmbogățit cu informația-cunoaștere dobîndită pornind de la energiile aflate încă de la început în el, în stare potențială, și pe care trebuie să le realizeze prin puterea Spiritului. Atunci cînd săgeata lui Eros nu mai țintește un astfel de scop, ea ucide! Iar noi ignorăm acest lucru! Redutabilă ignoranță ce ne menține în tragica descendență simbolică a urmașilor lui Cain sau ai lui Prometeu, înainte ca acești doi eroi să se fi schimbat, o dată ajunși în punctul maxim al suferinței lor.

Cum să efectuăm o asemenea schimbare? Cum să ieșim din această situație de exil și să devenim, în EU SÎNT, „Eul" unic care se știe universal? Cum să regăsim drumul spre originea noastră? Ce să facem pentru a ne reorienta?

Nu înseamnă oare să ne supunem poruncii biblice „Du-te spre tine"[10] pe care YHWH i-o dă de

două ori lui Avraam? Nu înseamnă să ne punem la dispoziția lui Krishna, împreună cu Arjuna, în Bhagavad-gita? Nu înseamnă și a-i urma pe cei mai autentici maeștri spirituali care, indiferent de apartenența lor religioasă exterioară, ne conduc spre acel Hristos aflat în interiorul nostru? Cum să auzim vocea lui Hristos cel din Istorie care este totodată Hristos interior al oricărui Adam, spunînd : „Dacă nu credeți că Eu sînt, veți muri în păcatele voastre"?

La această întrebare răspunde eliberarea lui *Baraba* ; „Fiul Tatălui" este eliberat din închisoarea sa și repus pe axa Pomului Cunoașterii deoarece Iisus, Fiul Tatălui, moare și învie ca arhetip pe Pomul Vieții[11]. Prin aceasta, fiecare trebuie să înțeleagă faptul că e posibil să părăsească închisoarea exilului, să se elibereze de lanțurile sale și să-și regăsească normele ontologice, adică să intre în rezonanță înăuntrul său cu EU SÎNT, un „EU SÎNT în devenire", fiu al Tatălui, adevărata sa identitate.

Căutarea umanității cîntată dintotdeauna în întreaga lume, în toate miturile, nu este altceva decît căutarea adevăratei sale identități care o condiționează pe cea a lui Dumnezeu :

„Nimeni nu vine la Tatăl decît prin Fiu"[12].

În povestirea evanghelică ascult cum bate inima lumii ; îmi țin o clipă răsuflarea, apoi o reiau într-un alt ritm împreună cu cititorul pentru a-l introduce pe acesta din urmă în clipa grea de eternitate unde zace secretul mitului.

Spuneam la începutul lucrării de față referitor la miturile noastre fondatoare că originea lor ne este complet necunoscută și că ele postulează, sub forma unor axiome, un „supraunivers" de calitate divină. E timpul să precizez acum următoarele : EU SÎNT este sămînța Omului, Chipul divin care îl fundează,

„principiul" său. Eu afirm, în opoziție cu Descartes, că „EU SÎNT, deci gîndesc, iubesc, merg..." Sămînța conține făgăduința Pomului întreg, iar Omul crește împins de această forță de nestăvilit ; el a crescut pînă acum după o programare subtilă, așa cum se dezvoltă un copil în pîntecele mamei sale. Primele șase luni de gestație îi asigură formarea biologică și cea a unui psihism animal ; într-o emergență irezistibilă a lui EU SÎNT, ultimele trei luni construiesc identitatea ființei, primul său „eu", imagine a lui EU SÎNT, inseparabilă de acea putere a vieții care îi va permite mai tîrziu eului-ego să se retragă din fața lui EU, iar acesta va crește spre EU SÎNT, spiritualizîndu-și psihismul.

În alte lucrări ale mele[13] am propus să fim atenți la semnificația Evangheliilor atunci cînd, în momentul nașterii lui Hristos, totul ne îndeamnă să contemplăm în acest copil-Dumnezeu ivirea lui EU SÎNT în omenire, într-un timp omolog cu luna a șasea de gestație a Omului care amintește de ziua a șasea a Genezei. Cu Hristos, Clipa imperceptibilă devine perceptibilă, Creatul dă naștere Increatului, eternitatea se întrupează în timpul istoric al unei a șasea luni de gestație.

Nici unul dintre întemeietorii religiilor, dintre cei mai mari profeți, dintre sfinți nu a putut spune despre el însuși EU SÎNT. Toți se aflau încă pe calea devenirii. Doar Hristos este EU SÎNT, Fiu al lui Dumnezeu și Fiu al Omului. Viața sa istorică ține de eternitate, ea sălășluiește în fiecare clipă a Istoriei, dintotdeauna și pînă în vecii vecilor.

În acest sens, Cartea Genezei nu este nici ea comparabilă cu celelalte Cărți Sfinte ale omenirii : revelată de Dumnezeu lui Moise pe muntele Sinai, într-un „din gură în gură" de la Cuvîntul divin la

cuvîntul omului, ea este Cuvîntul *văzut* de poporul aflat la poalele muntelui[14]. Miturile biblice sînt o revelație directă ; povestirile sale istorice, o obiectivare a istoriei noastre interioare ; Evangheliile, mitul timpului și al eternității.

Întreaga omenire le păstrează amintirea, iar miturile ce își au rădăcinile în eternitate păstrează amintirea viitorului istoric, a Celui ce este. Sîmburele fondator al inconștientului colectiv al popoarelor este tocmai această memorie. Originea miturilor se află în depunerea secretă pe care fiecare cultură a dezvoltat-o conform geniului său specific și a cărei evocare reactivează în fiecare om adevărata sa identitate ascunsă sub umflăturile eului exilat... Toate popoarele cunosc în mod tainic misterul întrupării, al morții și al învierii lui Hristos. Magii sosiți din Orient „au venit pentru a-l adora" apoi, după ce l-au văzut, s-au întors în țările lor pentru a-l face cunoscut. Ei și-au abandonat înțelepciunea pentru a se înclina în fața acelei nebunii mai înalte decît cea mai înaltă dintre înțelepciuni. Ei știau, dar nu cunoșteau încă ; pentru omenire sosise timpul istoric, iar pentru ei timpul interior de a se uni cu eternitatea, de a intra în experiența lui EU SÎNT.

Dar popoarele nu se vor deschide decît puțin cîte puțin spre conștiința ontologică a ceea ce este înscris în memoria lor primordială. Chiar și astăzi, așa cum am spus mai sus, ele se conformează Instituției care le dă siguranță, obligîndu-le totodată să suporte în persoana lor aceeași reducere ca și miturile, în registrul exilului. Or, eu resimt urgența acestei reverticalizări a ființei și, implicit, a miturilor. Să scăpăm de „plasa de păsărar" care instalează confortabil cultura noastră într-un fel de tors psihologic, pentru a o ridica la rangul de singură

problemă adevărată referitoare la acest mister al vieții, și anume problema identității noastre reale.

Oare nu tocmai o asemenea căutare îi mobilizează încă din cele mai vechi timpuri pe eroii Greciei mai ales? Întrebarea pe care i-o pune Sfinxul lui Oedip n-ar putea fi înțeleasă în intensitatea unui nou suflu? Dacă există un mit pe care științele umane și l-au apropriat, prin Freud, atunci chiar acesta este! Totuși, ele nu îl fac cunoscut prin pansexualismul freudian decît în limitele pe care părintele psihanalizei nu le putuse depăși. Dar sîntem îndreptățiți să operăm această depășire și să percepem în povestirea arhaică amplificată de Sofocle o altă dimensiune a mesajului.

Într-o lucrare precedentă[15], am încercat să arăt că în spatele refulării sexuale denunțate de Freud se ascunde o profundă refulare spirituală. Această realitate mai subtilă nu a fost decodată de Freud, dar ea apare cu claritate astăzi, iar fenomenul se datorează fără îndoială în mare parte celui ce a destupat butoiul clocotitor al interdicțiilor, dînd în același timp un impuls ireversibil exigenței unui nou eu, care încă nu știe că este un „EU SÎNT în devenire" și începe să caute răspuns la întrebarea : „Cine sînt eu?"

Nu este aceasta, în profunzimea ei, căutarea lui Oedip?

Iată deci în ce spirit mă întorc spre acest mit cu precădere, fără a nega totuși valoarea interpretării pe care i-o mai dau și astăzi științele umane, dar și fără a-i rămîne tributară ; vreau să spun că prima buclă a spiralei evocate mai sus și aflate pe pămîntul exilului nu trebuie să închidă în spațiul ei carceral somptuoasa desfășurare posibilă a celorlalte bucle ale sale.

Voi aborda aşadar, în paginile ce vor urma, mitul lui *Oedip* cu o nouă cheie de lectură.

Strămoşul lui Oedip, întemeietorul oraşului Teba, este Cadmos, pornit în căutarea surorii sale Europa, răpită, apoi violată de Zeus. Vom vedea că această căutare va deveni cea a lui Oedip.

La rîndul ei, Europa îi dăruieşte zeului Olimpului trei fii printre care se numără şi Minos, cel ce va deveni regele Cretei. În inima labirintică a acestei insule, Tezeu va înfrunta Minotaurul, monstru căruia îi vom descoperi filiaţia cu Minos, deci cu Europa.

Moartea monstrului mă va face să reiau cheia de lectură folosită pentru mitul lui Oedip şi să arunc o privire nouă asupra mitului lui *Tezeu*. Eroul care o uită şi o părăseşte pe o insulă pe Ariadna, ea însăşi nepoată a Europei, ne va dezvălui tristele sale limite.

Persoana mitică a *Europei* acoperă aceste două povestiri ; dar cine este ea faţă de continentul ce-i poartă numele, dăruit ei în vis chiar în momentul în care Zeus părăseşte Olimpul pentru a veni la ea? Europa aflată astăzi pe calea construirii sale n-ar putea oare culege din aceste mituri ce i-au întemeiat istoria cîteva informaţii de preţ?

Voi încheia lucrarea de faţă cu această necesară reflecţie.

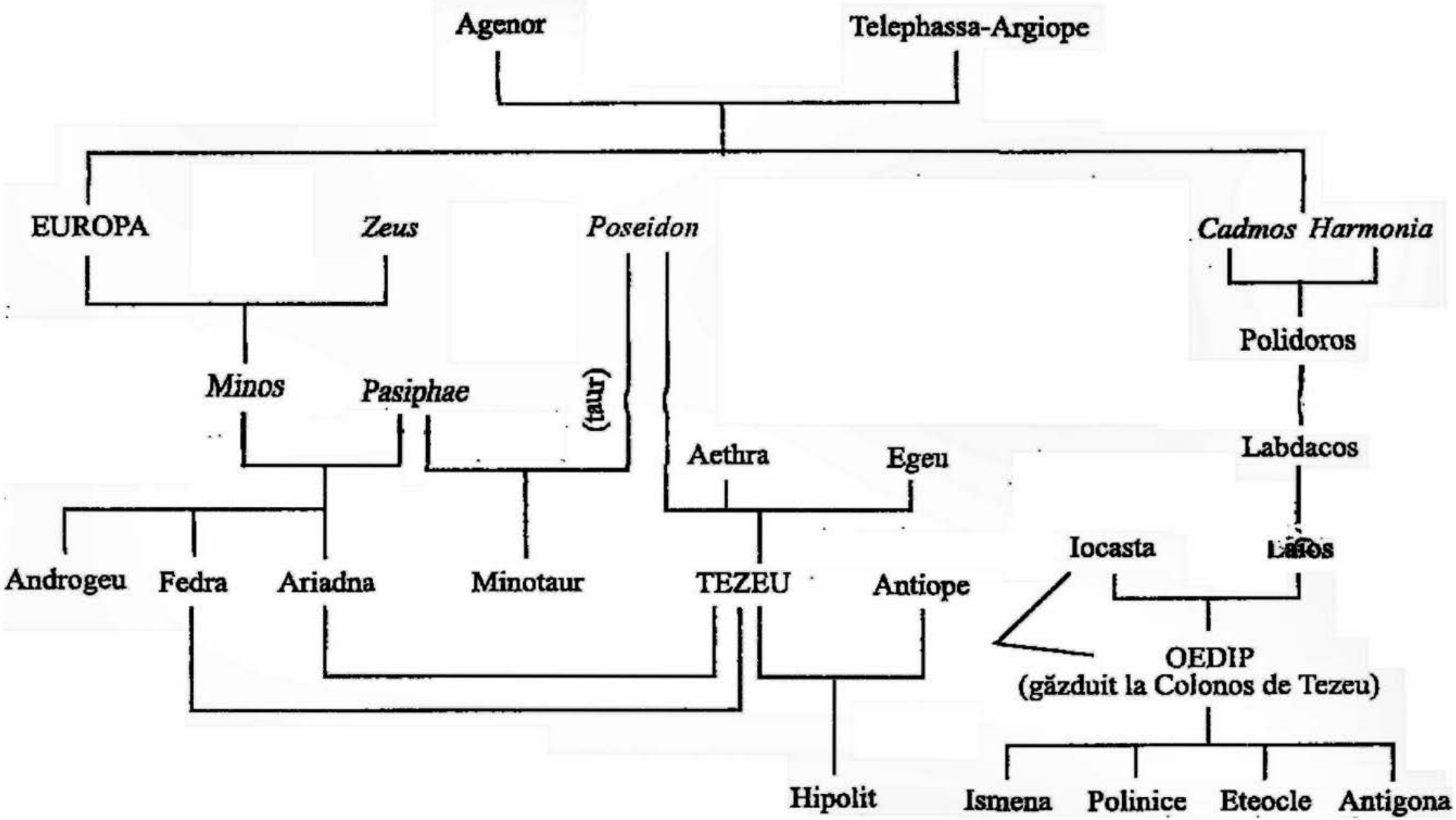

Arbore genealogic simplificat

OEDIP

OEDIP LA STRĂMOȘII SĂI

Teba, celebra „cetate cu șapte porți" care îl va ridica pe Oedip la dimensiunea sa regală, nu este străină de nașterea eroului. Întemeiată de Cadmos, strămoșul lui Oedip, cetatea pare să aibă o vocație sfîntă. Să-i rezumăm istoria.

Cadmos se duse la Delfi s-o consulte pe Pythia, pentru a afla de la ea numele ținutului spre care trebuia să se îndrepte în căutarea surorii sale Europa, răpită de Zeus și violată de stăpînul Olimpului ; pentru a o seduce pe tînăra fată, acesta se preschimbase succesiv în taur și vultur.

Pythia îl convinse pe Cadmos să renunțe la căutare, dar, în schimb, îl îndemnă pe tînăr să întemeieze o cetate pe locul arătat de o juncă ce urma să-i iasă nu peste mult în cale.

Cadmos se supuse și se îndepărtă de Delfi ; recunoscu junca, iar aceasta îl conduse pînă în Beoția, unde se opri. Cadmos înțelese că acela era locul unde trebuia să înalțe orașul. Dar mai întîi trebui să se măsoare cu un monstru înspăimîntător pe care îl ucise țintuindu-i gîtlejul de trunchiul unui stejar. Gura monstrului devorator este crucială. La porunca Atenei, dinții care ar fi putut să-l zdrobească pe Cadmos – așa cum îi striviseră deja pe mulți dintre însoțitorii săi – se preschimbară în semințe. Din ele se născu un popor de războinici siliți să treacă prin-

tr-o încercare : tot la porunca zeiței, Cadmos azvîrli în mijlocul lor o stîncă. Cuprinși de panică, crezîndu-se atacați, acei oameni se omorîră unii pe alții. Cinci dintre ei, cei mai viteji, salvați din măcel, întemeiară împreună cu Cadmos cetatea sfîntă.

Revelatoare a calității „oamenilor semănați", stînca joacă aici rolul de piatră unghiulară. Nici un edificiu nu poate fi solid construit dacă pietrele fundației nu se măsoară cu piatra unghiulară pentru a se verifica egalitatea calității lor.

Nu putem ignora acest simbolism atît de apropiat de cel al tradiției iudeo-creștine și care se impune aici cu atît mai mult cu cît Agenor, tatăl lui Cadmos, părăsise Egiptul, țara sa natală, pentru a se căsători cu o fată din Canaan! Aceste ținuturi nu sînt așadar străine de mitul grec, iar Cadmos însuși, prin numele său, pare a fi frate cu *Adam-Qadmon* din Geneză, Adam „al orientului", „strămoșul", cel creat de Dumnezeu în ziua a șasea și care își asumă ziua a șaptea dar își pierde calitatea de *Qadmon* atunci cînd, alungat din grădina Edenului, întoarce spatele orientului său.

În spiritul acestei tradiții, Piatra Unghiulară este *Logosul* – Cuvîntul lui Dumnezeu Unul – cu care se măsoară oamenii-pietre din Evanghelii, ce se opun oamenilor-cărămizi din turnul Babel[1].

Acest suflu iudeo-creștin străbate mitul grec unde dinții sînt față de limbă și gîtlej ceea ce oamenii semănați sînt față de stîncă, iar oamenii-pietre față de Piatra Unghiulară, Cuvîntul unul[2]. Ucigînd monstrul la nivelul gîtlejului, Cadmos devenea paznicul cuvîntului și cucerea Stînca, Cuvîntul divin, Piatra Unghiulară a construcției.

Pe de altă parte, numele orașului astfel întemeiat de Cadmos și însoțitorii săi, Teba, evocă la

rîndul său, în mod straniu, cuvîntul ebraic *Tebah* care desemnează „arca", matricea în care Noe și-a trăit coborîrea în infern[3]. Căci, după cum vom vedea, Oedip va trăi în cetatea Tebei o coborîre în infern. Cadmos nu-și putea asuma încă această încercare ; trebuia mai întîi ca, precum Noe, „să-și construiască arca", *Tebah*. Și tocmai prin aceasta era pertinent răspunsul Pythiei din Delfi ; el nu-l obliga pe Cadmos să se abată de la scopul său – căutarea surorii, termen bogat ce mă trimite la „sora-soție" din Biblie, îndeosebi la cea din Cîntarea Cîntărilor, femininul său interior la modul simbolic –, însă eroul nu putea cunoaște această probă de foc decît după ce îi va fi construit matricea. Pythia din Delfi reprezintă pentru mitul grec ceea ce vocea divină reprezintă pentru mitul biblic : vocea conștiinței ; nu cea a unei conștiințe morale, ci a unei conștiințe secrete și a unei înțelepciuni ascunse rămase încă vii pentru cei ce știu să se întoarcă înspre orientul lor! Acolo se vorbește Limba una cunoscută de omul-piatră de dinainte de Babel și de care se îndepărtează omul-cărămidă risipit în cele din urmă în cacofonia lumii. Doar la orient de Om, în Cadmos sau Adam-Qadmon recuceriți în partea cea mai profundă a ființei lor, în căsătoriile interioare succesive cu „sora-soție", își poate regăsi Omul Limba una. La acest nivel, nu e de mirare să găsim în mitul biblic cheia ce descuie taina mitului grec.

Să luăm în mînă această cheie ; ea introduce în viziunea „surorii-soție" despre care se cuvine să vorbim mai pe larg, așa cum am făcut în celelalte lucrări ale mele[4].

În limbajul biblic, „sora" este cea împreună cu care Omul poate regăsi unitatea de unde vine și unde trebuie să se întoarcă, îmbogățit cu comorile deținute

de ea. Doar luînd-o în căsătorie, pătrunzînd fiecare dintre comorile sale potențiale spre a le împlini, Omul poate deveni el însuși și poate ajunge la Cuvîntul unul, Sămînța sa, „EU SÎNT în devenire" și la finalitatea sa, EU SÎNT.

Limba ebraică folosește același cuvînt, *Ahat*, pentru substantivul „soră" și numeralul cardinal „una". Aceasta înseamnă că sora este simbolul „celeilalte părți" a oricărei ființe umane, adică al părții sale interioare ; ea este numită „soră" atîta timp cît nu e luată în căsătorie, și „soție" atunci cînd e luată ; ea conține taina Unului, adică a divinului. Astăzi, această „altă parte" este pentru noi „inconștientul" : este un imens potențial de energii a căror vocație constă în a fi realizate prin construirea „Fiului" interior al Omului (Imagine divină fondatoare a oricărei ființe umane, Cuvîntul unul). Într-o astfel de cunoaștere secretă o lua odinioară în căsătorie Faraon, regele Egiptului, pe sora sa. În același sens, Avram o prezenta lui Faraon pe soția sa, Sarai, ca fiindu-i soră[5], iar Isaac îl asigura la rîndul său pe Abimelec că Rebeca era sora sa[6].

Și tot în același sens, în mitul grec, Cadmos o caută pe Europa a cărei răpire trimite și ea la mitul căderii. Căutîndu-și sora, Cadmos își caută unitatea pe care povestirea o numește „Limba una".

Dar eroul nu o va putea regăsi decît atunci cînd va fi gata s-o ia de soție. De aceea va trebui mai întîi să construiască o cameră nupțială ce va fi totodată matrice de foc. Aceasta este perspectiva în care trebuie să construiască orașul Teba. Iar noi ne vom continua studiul din acest punct de vedere.

Cadmos, fondatorul Tebei, deveni rege al cetății și împărți tronul cu soția sa Harmonia. Dar neputînd

suporta încercările la care au fost supuși mai tîrziu ai săi, luă hotărîrea să plece. Exilul! un exil lung și dureros la capătul căruia el însuși, împreună cu soția, vor fi transformați în șerpi...

Polidoros îi urmă tatălui său la tron ; „numeroasele daruri" care îl alcătuiau nu i-au fost de nici un folos ; se căsători cu Nychtis, „noaptea", fără îndoială o noapte lipsită de orice potențial de lumină, căci fiul lor Labdacos, „șchiopul", părea să umble doar prin întuneric ; muri pe cînd fiul său Laios, „stîngaciul", avea doar un an. La rîndul său, Laios fu îndepărtat din Teba și încredințat lui Pelops. Doi frați gemeni, Amphion și Zethos, îi luară locul și puseră mîna pe tron.

Cei doi tineri terminară construirea Tebei, clădind partea de jos a orașului și în acest scop se făcură zidari ; dar în timp ce Zethos căra din greu pietrele de construcție, Amphion cînta din liră, iar cîntul său învăluia pietrele astfel încît acestea se deplasau sub puterea muzicii și se îmbinau singure! În suflul farmecului divin, Amphion construi de asemenea zidurile cetății și străpunse în ele șapte porți, după numărul celor șapte corzi ale lirei sale. Dar tînărul fu ucis de Apolo. Zethos se căsători cu Tebea ; Tebea dădu orașului numit odinioară Cadmea, după numele întemeietorului său, propriul ei nume, Teba, „cetatea cu șapte porți".

Dar într-o bună zi Laios, devenit adult, recuceri orașul ; însă își regăsi calitatea de rege sub semnul blestemului proferat de Pelops împotriva sa.

Într-adevăr, dacă Labdacos, tatăl lui Laios, „șchiopăta", Laios „stîngaciul" dădu dovadă de o mare stîngăcie în comportament și îndeosebi în viața sexuală, abuzînd de Chrisip, fiul gazdei sale. Nefericitul copil își puse capăt zilelor, ceea ce atrase

asupra agresorului blestemul lui Pelops cu stingerea neamului său. Mai mult, trebuia nu numai ca Laios să nu aibă urmași, dar dacă totuși ar fi avut un fiu, acesta urma să-și ucidă tatăl și să se căsătorească cu propria mamă. Cu toate acestea, ignorîndu-și cumplitul destin, Laios se căsători cu Iocasta, sora lui Creon, unul dintre bărbații ce fuseseră semănați și continuă să întrețină cu soția sa relațiile „strîmbe" cu care era obișnuit. Dar, într-o seară, Iocasta își îmbătă soțul atît de tare încît acesta își normaliză relația și depuse un copil în pîntecele Iocastei. Așa fu conceput Oedip!

Generațiile acestea de șchiopi și de stîngaci exprimă foarte bine trista infirmitate a descendenților lui Cadmos, omul „orientului" care s-a dezorientat după ce a părăsit Cadmeea! „Dezorientatul" seamănă cu un om fără cap ; el merge de la dreapta la stînga, apoi de la stînga la dreapta, clătinîndu-se și sprijinindu-se mai mult pe partea ce îi dă siguranță, dar care, fără a-l elibera, îl trimite spre cealaltă parte a sa! Așa e omenirea exilată din ea însăși, șchioapă, însă fără s-o știe, identificîndu-se doar cu faptele sale exterioare și ignorîndu-și sărăcia interioară.

Un șchiop ilustru din Biblie, Iacob, devine conștient de defectul său numai după ce a fost rănit la șold de omul cu care s-a luptat o noapte întreagă[7]. O noapte a sufletului, în care e cufundat acest al treilea patriarh al lui Israel somat de Dumnezeu să se întoarcă la fratele său Esau care vrea să-l ucidă și de a cărui mînie fugise mai înainte[8]. Raportul de forțe era atunci și continuă să fie inegal. Esau vine în întîmpinarea lui Iacob cu un număr mare de oameni și cu o mulțime de animale. Iacob este singur ; el își folosește ultima carte în ordinea forțelor sălbatice,

seducția. Însă toate darurile pe care i le trimite fratelui său sînt refuzate. În bezna nopții ce se abate asupra patriarhului, un om îi apare în față, monstruos ; înspăimîntătoare înfruntare cu teama sa de moarte, cu ura fratelui său, cu toate turmele, neasumate încă, ale sufletului său. Întărit acum prin forțele dobîndite în căsătoriile sale cu sine, simbolizate de căsătoriile cu Lea și Rahela, Iacob luptă toată noaptea. În zori, omul care nu și-a putut învinge adversarul îl lovește pe acesta la încheietura coapsei, iar coapsa se dislocă. Omul a devenit înger ; energiile înfăptuite de Iacob se eliberează, dar cel ce a învins hoardele animalelor sale interioare convocate la această luptă știe că îi mai rămîn, în adîncurile tenebroase ale inconștientului său, alți monștri cu care, mai devreme sau mai tîrziu, va trebui să se măsoare. Conștient și întărit de partea sa de lumină, acum îmbogățită, Iacob, numit de aici înainte Israel, se îndreaptă cu șoldul său dislocat spre partea sa de întuneric, spre „femininul" cu care nu s-a căsătorit încă. Șchiopăta înaintea acestei grele înfruntări, dar n-o știa ; acum o știe.

În mitul grec, Labdacos nu o știe încă ; iar fiul său Laios trăiește el însuși doar prin faptele sale exterioare, în speță prin plăcerile sale, dar într-o contopire totală cu partea sa stîngă, cu umbra sa ; el face pe femeia și se culcă cu cel ce îi este ca un fiu, fiul lui Pelops, de a cărui ospitalitate se bucură! Atunci cînd Iocasta se va căsători cu Oedip, la nivelul elementar al mitului se va produce doar obiectivarea acestei stîngăcii! Oedip nu șchioapătă mai puțin decît tatăl său ; cu el, moștenirea a atins culmea ; dar, în cazul eroului nostru, răul va ajunge la un asemenea paroxism încît victima nu-l va mai putea ignora. Și

doar cel ce se știe bolnav este capabil s-o apuce pe calea vindecării.

N-am putea oare atunci să ne gîndim că melodia lui Amphion, cîntată atît de discret în concertul regal al celor ce s-au succedat dramatic pe tronul Tebei ar putea fi premisa melodiei ce va celebra vindecarea? În mod simbolic, Amphion și Zethos, veniți să asigure regalitatea pe durata minorității lui Laios, corespund celor două aspecte ale persoanei regelui, un fel de dublă natură a sa – dublă natură exprimată de altfel de numeroși gemeni mitici.

Amphion l-ar evoca atunci pe Cadmos, omul „orientului", aflat în amonte de situația sa de exil, cel a cărui natură se învecinează cu cea a zeilor ; prin sunetul lirei sale, un dar din partea lui Hermes, mesagerul zeilor, Amphion vorbește Limba una de dinainte de Babel, limba orientului, atotputernică și creatoare. Dacă Amphion moare, lira sa, voce divină, e eternă. Amphion pare a fi calitatea cuvînt a regelui Tebei, calitate refulată în situația de exil, dar conservată și întotdeauna capabilă de apariții neașteptate ; calitate uitată, dar care lasă totuși urme în numele „cetății cu șapte porți" reamintind de cele șapte corzi ale lirei divinului Hermes ; în sfîrșit, calitate ce va răsuna puternic pe drumul parcurs de Oedip. Să ne amintim doar că ea este simbolul Vocii una, Cuvîntul fondator prezent în Principiu, la orient de orice ființă în Tradiția iudeo-creștină.

Cît despre Zethos, fapt lesne de ghicit, el ar corespunde naturii Omului în exil, Omului în „haină de piele" din aceeași tradiție, devenit sclav și muncind din greu pentru a trăi. Dar și el își lasă urma ; numele soției sale Tebea este cel ce constituie numele orașului. Atunci cînd, mai sus, stabileam o legătură

între Teba și *Tebah* a lui Noe, făceam din acest oraș o matrice potențială și, într-adevăr, Teba pare a simboliza un feminin interior cu care Laios, omul în exil, nu s-a căsătorit încă. Vom vedea că nunta aceasta va constitui epopeea lui Oedip și vindecarea descendenților săi.

OEDIP ÎN FAȚA SFINXULUI

Oedip vine așadar pe lume în casa acelui cuplu șchiop, stîngaci, cu un destin tragic, care nu află despre soarta rezervată copilului lor decît mergînd s-o consulte pe Pythia, la Delfi.

„Oedip își va ucide tatăl, se va căsători cu propria mamă și își va cufunda familia în doliu și sînge", le spune ea.

Înspăimîntați de oracol, Laios și Iocasta, de comun acord, se hotărăsc să scape de fiul lor. Acesta va fi atîrnat de picioare, în prealabil găurite și traversate de o funie, de un copac din pădurea de pe muntele Citheron ; astfel expus, el va deveni prada fiarelor sălbatice. Fapta nelegiuită e îndeplinită, dar va fi repede întreruptă, căci Parcele au hotărît altfel.

Zeus, zeul cerului, nu poate hotărî nimic în privința muritorilor fără a cere sfatul celor trei zeițe lunare dintre care una, Clotho, toarce pe fus viața oamenilor, o alta, Lachesis, o măsoară, iar cea de a treia, Atropos, o taie cu foarfeca. Măsura prevăzută nu fusese atinsă nici pe departe de Oedip ; copilul exilat trebuia să trăiască.

Grav rănit, dar salvat, Oedip e luat de păstorii turmelor regelui Corintului, aduse la păscut la poalele muntelui Citheron ; neputînd suporta crima, ei iau copilul, aleargă la palatul din Corint, unde îl încredințează regelui Polibos și reginei Periboea care, neavînd copii și impresionați la rîndul lor, ca și

păstorii, hotărăsc să-l păstreze pe Oedip și să-l dea drept propriul lor fiu. O legendă merge pînă la a spune că Periboea luă copilul în brațe, se duse și se ascunse după o tufă aproape de locul unde lucrau spălătoresele și se prefăcu a fi cuprinsă de durerile facerii, pentru a acredita apariția copilului la palat. Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, Oedip e într-adevăr adoptat de rege și de regină ; aceștia îl îngrijesc cu afecțiune și îi dau o educație aleasă. Copilul crește, dar șchioapătă ; picioarele îi rămân umflate, lucru indicat de numele său – *oidi* (umflat) *pous* (picior) ; fără ca el s-o știe, numele îi rămâne legat de adevărata sa descendență. Fără s-o știe! Desigur, numai că păstorii au vorbit, iar originea copilului este, dacă nu cunoscută, cel puțin bănuită în țară. Prietenii lui Oedip îl lasă pe acesta să înțeleagă că nu are nici un drept să se pretindă de neam regesc și îi strecoară îndoiala în suflet. Întrebați, regele și regina îl liniștesc și îl conving că e vorba doar de niște bîrfe ale unor oameni simpli și, poate, invidioși.

Totuși, într-o zi, nemaiputînd suporta nesiguranța, Oedip se hotărăște să meargă la Delfi pentru a o consulta pe Pythia. Își părăsește părinții adoptivi și se îndreaptă spre sanctuar.

„Cine sînt eu?“

o întreabă el pe cea al cărei cuvînt transmite mesajul lui Apolo. Răspuns de temut și fără nici o legătură aparentă cu întrebarea :

„Oedip își va ucide tatăl și se va căsători cu mama sa!“

Profund tulburat și crezînd că este vorba de Polibos și de Periboea pentru care nutrește o mare afecțiune, Oedip întoarce definitiv spatele Corintului și se îndreaptă spre Focida.

Pe drum, între Delfi și Daulis, într-o trecătoare îngustă, un car înaintează spre Delfi ; în el se află un bărbat trufaș care îi cere cu brutalitate celui ce îi împiedică trecerea să se dea la o parte. Oedip, care merge pe jos, îi răspunde că nu se supune decît poruncilor zeilor sau ale propriilor părinți. „Cu atît mai rău pentru tine!", strigă bărbatul și îi poruncește vizitiului să continue drumul cu orice preț. Vizitiul dă bice cailor ; o roată a carului strivește piciorul lui Oedip. Nebun de furie, tînărul îl ucide cu lancea pe vizitiu și îl răstoarnă la pămînt pe bărbatul cel odios. Prins între frîiele calului, acesta e tîrît pe drum, sfîrtecat.

Laios moare, ucis de fiul său.

Dar nimeni nu știe acest lucru, nimeni nu e martor la dramă ; Oedip însuși e departe de a bănui că omul al cărui cadavru zace la picioarele sale este regel Tebei și, încă și mai departe de sinistrul adevăr, că el este fiul acestuia! Lăsîndu-i acolo pe cei doi bărbați uciși, Oedip își continuă drumul, șchiopătînd mai mult ca niciodată, într-atît rana făcută de roata carului a redeschis-o pe cea din naștere. El suferă și cercetează amănunțit în minte evenimentul ciudat care tocmai se petrecuse. Ceea ce nu știe este că dacă el se întorcea de la oracolul din Delfi, bărbatul acela, tatăl său, se îndrepta la rîndul său într-acolo. Destinul îi făcea să se încrucișeze și să se înfrunte într-o întîlnire inevitabilă fixată de divinul Apolo.

Laios mergea la Delfi pentru a-i cere Pythiei să-l sfătuiască cum să scape cetatea regală de un monstru de temut : într-adevăr, un sfinx stă pe o stîncă ce domină intrarea în oraș ; el sugrumă și devorează pe toți trecătorii incapabili să răspundă la întrebarea pe care le-o pune. Cuprins de panică și neîndrăznind să înfrunte monstrul, Laios se ducea să caute

răspunsul pe care doar zeul Olimpului i-l putea da pentru a-l scăpa de un astfel de flagel.

Dacă „stîngaciul" nu s-a putut măsura cu monstrul devorator, Oedip, fiul său, va ști s-o facă. Urmaș direct al lui Cadmos, cel ce nu se temuse de dragonul nu mai puțin devorator căruia trebuise să-i semene dinții pentru a culege roadele pe care le cunoaștem, Oedip păstrează tainic în el, în inima exilului său, o dimensiune de om-piatră. Dar încă nu știe nimic despre toate acestea.

Continuîndu-și drumul, el află despre moartea regelui ; află totodată despre promisiunea făcută de regina Iocasta de a se căsători cu cel ce va scăpa țara de Sfinx, ridicîndu-l astfel la dimensiunea regală.

Împins de o forță de neînvins, cel de al patrulea descendent al lui Cadmos se îndreaptă fără să ezite spre monstru. El se îndreaptă spre Teba, spre originea sa!

Ajuns la piciorul stîncii, Oedip îl aude pe Sfinx punîndu-i redutabila întrebare :

„Cine, pe pămînt, este o ființă cu două, cu patru, cu trei picioare, a cărei voce e unică? Singur dintre cei ce se mișcă pe pămînt, în aer sau în mare, el își schimbă natura. Dar atunci cînd merge sprijinindu-se pe mai mult de două picioare, membrele sale au cea mai puțină vigoare"[1].

Acum Oedip știe ; el răspunde : Omul.

Învins, Sfinxul se aruncă de pe stînca sa și moare. Oedip intră triumfător în cetatea cu șapte porți ; Creon, fratele Iocastei, care asigura regența, se retrage. Oedip se căsătorește cu Iocasta, cu mama sa, și devine rege. Ea îi dăruiește patru copii : doi băieți, Eteocle și Polinice, și două fete, Ismena și Antigona.

Să ne oprim și să încercăm la rîndul nostru să lămurim enigma acestei povestiri.

Viața lui Oedip, măsurată cu firul de ață al lui Lachesis, trebuia nu doar să-și urmeze cursul în timp, ci să-și regăsească adevărata măsură în spațiu[2]. Dacă fusul lui Clotho nu toarce decît o viață de exilat – ceea ce înseamnă viața unui om rupt de el însuși în orientul său – el nu desfășoară decît viața grea a unui Zethos ; acest om trăiește cu o singură parte din el însuși, cea a inconștienței sale, a întunericului său, despre care are iluzia că este lumină. Șchiop ca Labdacos, stîngaci ca Laios, risipindu-și în violențe ucigașe „numeroasele daruri" (Polidoros) încredințate lui pentru a-și construi „Fiul", acest om steril vede foarfeca lui Atropos tăindu-i inexorabil firul vieții.

În miezul unei asemenea inconștiențe, copilul Oedip, cu picioarele legate ca un animal și expus fiarelor pădurii, este obiectivarea „Fiului" care, în această uitare a „celeilalte părți" a Omului, adică fără a se fi căsătorit cu partea de umbră din el însuși, e sortit morții, devorat de hoarda sălbatică în care s-au transformat „numeroasele daruri" ale interiorității sale.

Dar, exilat la fel ca strămoșii săi, pierzîndu-și, la fel ca ei, capitalul energiilor prin rana de la picioare – pe care o împarte cu atîția alți eroi greci sau biblici – Oedip este într-un prim timp spînzurat cu capul în jos. Picioarele fiind rădăcina arborelui uman, această poziție de spînzurare lasă să se prevadă reînrădăcinarea lui Oedip în polul cer ; într-un al doilea timp, copilul e salvat de păstori.

Păstorii aparțin rasei lui Amphion ; ei sînt niște contemplativi ; scrutează în stele misterele cerului, ascultă cîntul zeilor și își potrivesc cu el flautele,

păzesc turmele care, din exterior, îi leagă strîns de cele ale sufletului – de cele ale lui *Adamah* pe care, în mitul biblic, Adam trebuia s-o „păzească" și s-o „cultive"! Acești păstori încredințează imediat copilul unor mîini regale. Păstorii au tot atîtea legături cu regele cîte au avut păstorii din iesle cu magii veniți de departe spre a-l adora pe copilul-Dumnezeu, Cuvîntul. Ei se află de aceeași parte în experiența Cuvîntului, a Vocii una. Oedip o dată încredințat de păstori unor mîini regale, partea sa „Amphion" nu putea decît să revină la viață. Paralel cu creșterea fizică a copilului, se produce în el o alchimie subtilă de unde se ivește brusc o exigență nouă și neașteptată. Solicitudinea atît de mare a celor pe care îi consideră părinții săi nu-i mai este de ajuns. Prietenii se fac ecoul în exterior al unei voci ce strigă în interiorul său, o voce total diferită de cea emisă în fiecare zi de băiatul care este el pentru lume, dar nu mai este în profunzime! Perfect educat, rafinat, supunîndu-se convențiilor lumii și celor ale rangului său, fericit pînă în acea zi, el nu mai este ceea ce a fost. E nefericit? Desigur că nu, însă în el se adîncește o lipsă absolută din străfundul căreia strigă această voce nouă. Ce este ea?

„Cine sînt eu?"

se întreabă el cu neliniște, dar și cu atîta forță încît face să cadă din mîinile lui Atropos foarfecele fatal ; de acum înainte Lachesis ia în mod imperativ o altă măsură a vieții adolescentului. Un nou „eu" se înalță în el și îl face să părăsească țara copilăriei sale... am putea crede că îl auzim pe Dumnezeul lui Israel adresîndu-se lui Avram și dîndu-i această poruncă :

„Du-te spre tine!"[3]

Cel ce nu a auzit această voce nu va înțelege poate lectura mitului care va urma. Trebuie s-o fi

trăit în carnea ta pentru a simți în ce măsură, smuls din el însuși, Oedip pleacă în căutarea identității sale, nimic în lume neputîndu-l face să se întoarcă din cale.

Nu se trezește oare în el lira lui Amphion? Pythia, pe care o consultă la Delfi, nu-i dă un răspuns direct, după cum nu-i dăduse nici lui Cadmos, venit mai înainte la ea pentru a o întreba ce drum să urmeze pentru a-și regăsi sora. Oracolul nu-i dezvăluie lui Oedip adevărata sa identitate, dar acum, din moment ce matricea pentru a o găsi este construită, iar *Tebah* oferă structurile sale acestei Mari Opere, s-ar putea ca Pythia să-i arate lui Oedip drumul pe care trebuie să-l urmeze pentru a-și întîlni sora...

Să precizăm acest aspect. O dată cetatea regală construită, Cadmos nu a avut puterea de a-și asuma încercările ce îl așteptau acolo. Dacă îmi este permis să duc puțin mai departe analogia cu mitul biblic al lui Noe, aș vorbi bucuros despre asemănarea lui Cadmos cu un Noe care și-a construit arca – *Tebah* –, a intrat în ea, dar n-a suportat „Faza Neagră a Operei" condusă de corb, fără de care „Faza Albă a Operei" condusă de porumbiță nu se poate înfăptui. Folosesc aici limbajul alchimiei, mai potrivit cu această povestire biblică decît oricare altul, cele două zburătoare făcînd parte integrantă din simbolismul acestei discipline ce se continuă de altfel prin „Faza Roșie a Operei" reprezentată de Noe ieșind din arcă și arătîndu-se în beția și goliciunea sa, simboluri ale împlinirii sale.

Dar să revenim la Cadmos, a cărui forță s-a limitat la construirea Tebei ; fugind din orașul sfînt, el s-a întors în potopul lumii exilului și s-a văzut, împreună cu soția sa, transformat în șarpe, adică identificat cu stăpînul exilului! Descendența sa,

lovită de infirmităţile pe care le cunoaştem, dar de care ea nu e conştientă, se supune timp de trei generaţii legii prezente şi în Biblie atunci cînd Dumnezeul lui Israel îl previne pe Avram de greşeala poporului său :

„Numai în al patrulea neam ea [sămînţa ta] se va întoarce aici..."[4]

şi o confirmă rostind cele zece porunci :

„Eu, Domnul Dumnezeul tău sînt un Dumnezeu gelos care pedepsesc nelegiuirea părinţilor la copii pînă la al patrulea neam al celor ce Mă urăsc."[5]

La al patrulea neam, în mitul grec, Vocea una vorbeşte din străfundul lui Oedip şi exprimă exigenţa ireversibilă a unei întoarceri. O poartă se deschide. Oedip se află în prag.

Dacă rămînem în registrul psihologic, care ar fi la acest nivel motivaţiile reale ce l-ar conduce pe Oedip spre monstrul devorator? O dorinţă de eroism la o vîrstă cînd omul are nevoie să se depăşească pe sine şi să desfăşoare o baterie de forţe potenţiale presimţite a se afla în el şi pe care doar un adversar ales şi dorit – deci inspirînd mai puţină teamă – le poate dezvălui? O nevoie de altruism, din moment ce este vorba de a elibera un oraş întreg de un „sugrumător" (etimologia cuvîntului „sfinx" : *sphiggo*=a strînge), la o vîrstă cînd o nouă calitate a eului cere o recunoaştere mai mare decît cea a lumii părinteşti? Sau, din aceeaşi perspectivă, regalitatea făgăduită vanităţii sale nu merită şi ea riscul încercării? În sfîrşit, motivaţiile inconştiente legate de această tînără sexualitate care se afirmă, al căror eros îşi are obîrşia în sînul matern, motivaţii suficient analizate de Freud, astfel încît nu mai este necesar să le reamintesc aici? Fără îndoială că toate acestea sînt prezente în Oedip, căci eroul nostru e departe

de a se fi eliberat de servituţile exilului. Dar ceea ce mi se pare încă şi mai sigur este faptul că, acoperind toate vocile sirenelor, chemarea lirei din adîncurile ontologice ale acestui adolescent, emisă de Cuvîntul fondator al fiinţei sale, de Vocea una, este irezistibilă prin aceea că pare a uni toate lucrurile într-o dinamică indisociabilă şi a da sens la ceva ce pînă atunci fusese considerat de Oedip ca fiind doar contradicţii şi absurdităţi.

În cazul lui Oedip, nevoia de depăşire a eului corespunde trezirii unei adevărate identităţi ce se impune în mod suveran primului ego şi a cărui nevoie de recunoaştere nu-l priveşte decît pe el însuşi. Regalitatea dependentă de riscul înfruntat este de o altă natură decît cea, adesea narcisică, a unei funcţii politice ; ea îi este conaturală omului nou care începe să-şi verticalizeze dimensiunea în interiorul său. Ciudată forţă, într-adevăr, de o irezistibilă putere, care îl face pe Oedip să meargă spre sine.

Pe drum, el întîlneşte carul tras de cai unde se află cel despre care nu ştie nici că îi este tată, nici că este rege. Întîlnirea reprezintă o primă înfruntare.

Carul este un aspect al lui Oedip însuşi, îndeosebi al corpului, precum şi al ego-ului său. Această imagine e familiară lumii greceşti şi foarte prezentă la Platon ; carul este tras de caii libidoului şi în el se află spiritul care pînă atunci a fost al său, moştenit de la strămoşii stîngaci şi şchiopi şi de care nu se poate elibera atîta timp cît nu a intrat în contact conştient cu el însuşi – cu sora-soţie a sa. Deşi această întîlnire interioară n-a avut încă loc, Oedip merge pe drum şchiopătînd, dar în sens invers faţă de car. Ceea ce înseamnă că stăpînul carului, la fel ca strămoşul său Cadmos, întoarce spatele oraşului sfînt şi încercării pe care acesta o implică, sperînd

nu primească de la Pythia din Delfi reţeta magică pentru a suprima îngrozitoarea înfruntare ; ceea ce înseamnă, de asemenea, că Oedip, încă inconştient de sine, nu mai este totuşi dependent de vechea-i natură fasonată în exil. Bineînţeles că mai este şchiop, dar acum o ştie ; rana din naştere, reactivată de roata carului, e deschisă. De acum înainte, libidoul său este pe de-a-ntregul investit într-o căutare mai arzătoare şi mai impetuoasă decît cea a iubirilor celor mai pătimaşe ; spiritul i se află în mîinile unui alt stăpîn decît cel al exilului. Paradoxal, rana reactivată începe să se vindece. Mergînd în sens opus faţă de car, Oedip intră în contradicţie cu vechea parte din el însuşi moştenită de la strămoşi. Ucigîndu-i pe Laios şi pe vizitiul său, el îl ucide simbolic pe stăpînul exilului din sine însuşi, făuritorul tuturor infirmităţilor, al tuturor separaţiilor, „împărţitorul" – *diabolos*.

În această primă înfruntare, Oedip l-a distrus pe bătrînul din el însuşi. O a doua înfruntare îi va permite să construiască „omul nou".

La porţile Tebei îl aşteaptă monstrul. Cine este acesta? Tetramorful – cel ce are patru forme – este un animal cu picioare de taur, trup de leu, aripi de vultur şi chip de Om. El este un mitologem central încă din antichitatea timpurie ; îl întîlnim în Persia ; în Biblie, fiecare dintre forme corespunde unei „făpturi vii", iar toate patru alcătuiesc descrierea carului divin în celebra viziune a profetului Ezechiel :

„Tot la mijloc se mai vedeau patru făpturi vii, a căror înfăţişare avea o asemănare omenească.

Înainte toate aveau o faţă de om ; la dreapta lor, toate patru aveau cîte o faţă de leu, la stînga lor toate patru aveau cîte o faţă de taur, iar înapoi toate patru aveau cîte o faţă de vultur."[6]

În misterele creştine, fiecare dintre aceste „făpturi vii" corespunde unui evanghelist : sfîntul Luca, taurului ; sfîntul Marcu, leului ; sfîntul Ioan, vulturului ; sfîntul Matei, Omului.

Deşi puţin diferit, monstrul întîlnit de Oedip are în esenţă structura celor patru făpturi vii ; el este numit „Sfinx" la genul feminin*, deoarece are chip de femeie ; în plus, are o coadă de şarpe.

El corespunde celor patru etaje ale corpului uman şi simbolizează etapele progresive ale Omului pe parcursul vieţii lui, atunci cînd se supune dinamicii programate în el, în diferitele sale corpuri subtile şi pînă la învelişul fizic[7].

Taurul corespunde copilăriei şi adolescenţei ; el este fertilitatea la nivelul procreaţiei şi al puterii fizice. Aria sa se întinde de la picioare pînă la şolduri. La nivelul şoldurilor se situează „Poarta oamenilor" ; ea este cea prin care trece Iacob după lupta amintită mai sus, unde patriarhul rănit la şold devine conştient că e şchiop ; ea este poarta de intrare în arca lui Noe ; ea este cea în faţa căreia se află Oedip. Această parte a corpului Sfinxului e împodobită cu o coadă de şarpe. Ea pare a aduna într-un bloc masiv istoria strămoşilor, în timp ce soarta tristă a lui Cadmos şi a Harmoniei, *exilaţi şi preschimbaţi în şerpi*, este prezentă în opera restauratoare a descendenţilor din a patra generaţie. În toate tradiţiile, această etapă corespunde purificării prin apă – respectiv botezului cu apă al sfîntului Ioan Botezătorul. Atunci cînd Omul nu trăieşte această purificare, el nu cunoaşte nici o naştere „pe sus" şi stagnează întreaga sa viaţă în mlaştinile inconştienţei, în sufletul-grup animal, fără a intra într-o adevărată dimensiune de Om. De la Corint la Teba, Oedip asumă matricea de apă.

* Textul francez foloseşte cuvîntul feminin *La Sphinge* (n. trad.).

Leul corespunde vîrstei adulte luată în sensul adevăratei dimensiuni a Omului. Aria sa se întinde de la șolduri la umeri. La nivelul umerilor se situează „Poarta zeilor" ; ea este cea prin care trece Noe cînd iese din arcă și cunoaște beția și goliciunea (simbol al cunoașterii totale dobîndite în fructul Pomului Cunoașterii copt la timp). În toate tradițiile, această etapă corespunde purificării prin foc – botezului de foc adus de Hristos :

„Cît despre mine, eu [Ioan] vă botez cu apă ; El vă va boteza cu Duhul sfînt și cu foc."[4]

Leul este cel ce-l conduce pe Om spre moarte și spre renaștere întru sine ori de cîte ori acest lucru e necesar. Este etapa arcei lui Noe, pe care Cadmos o refuzase – ceea ce îl făcuse să regreseze în potopul de apă al exilului – și pe care o va trăi Oedip. În această matrice de foc, Omul moare simbolic împreună cu corbul ; el învie împreună cu porumbița pînă ce atinge împlinirea totală de sine, cucerită prin numeroasele victorii repurtate asupra „animalelor" sale interioare.

Vulturul îl călăuzește pe Om în trecerea sa prin „Poarta zeilor", cînd totul e împlinit ; Omul a dobîndit atunci viziunea totală și puterea Cuvînt ; el merge spre Vocea una. Această ultimă etapă este opera de gestație în matricea craniului.

Omul poartă pe umerii săi chipul uman care se schimbă pe măsură ce se împlinește această dinamică a vieții. În mod simbolic, cel ce se supune legii ontologice a împlinirii suferă numeroase decapitări. Atunci cînd Omul trece prin „Poarta zeilor", acest ultim chip al său este, tot la modul simbolic, androgin, masculin în raport cu el însuși și feminin în raport cu Dumnezeu.

Pare clar, dacă ținem seama de această descriere, că orice monstru întîlnit de eroii mitici, orice situație monstruoasă întîlnită de eroii ce sîntem chemați să devenim reprezintă obiectivarea energiilor potențiale care ne sînt date încă de la naștere în vederea construcției noastre ; ele ne par înspăimîntătoare atîta timp cît nu le-am integrat în noi și divine atunci cînd au devenit ale noastre ; ele păzesc sîmburele ființei, Cuvîntul fondator. Aceste energii se întorc desigur împotriva celui ce refuză „să se căsătorească" cu ele și îl „devorează", așa cum am arătat mai sus. Altfel spus, aceste obiectivări sînt acelea ale unei țări necunoscute din noi înșine.

Nu putem decît să fim sensibili la faptul că, pentru a o răpi pe Europa, Zeus se preschimbase succesiv în taur și în vultur ; două aspecte ale Sfinxului, dar nu și cel de leu, leul fiind animalul regal ce domină matricea de foc în centrul Marii Opere. Atîta timp cît aceasta din urmă nu era înfăptuită, Zeus, oricît de zeu ar fi fost – și el se dovedește a fi aici mai degrabă demon – nu putea lua chip de Om. Asemenea șarpelui din Geneză, Zeus o răpește pe sora lui Cadmos, așa cum Satan distruge orice raport între Adam și „cealaltă parte" a sa, *Adamah-Ishah*[9].

Dar cea care se înalță în fața lui Oedip se prezintă fără mască ; ea este Sfinxul feminin în integralitatea sa ; iar dacă analiza noastră este corectă, acest Sfinx feminin reprezintă „cealaltă parte" a lui Oedip, în cele patru etape pe care le are de cucerit pentru a deveni el însuși. Picioare de taur? Cele ale lui Oedip sînt atît de distruse! Dar cel ce va aduce vindecarea, în Marea Operă de împlinire, este leul.

Nu ne vom mira aşadar să aflăm că mitul arhaic povestit de Pausanius face din Sfinx fata bastardă a lui Laios, ceea ce însemnă o soră a lui Oedip![10] Cu Sfinxul, Oedip îşi întîlneşte într-adevăr sora, cea spre care Cadmos nu avusese forţă să meargă. Tulburătoare regăsire! Iar pentru noi, nu mai puţin tulburătoare coerenţă a mitului! Pythia din Delfi este rigoarea Olimpului! Dacă nu l-ar fi ucis în tatăl său pe „împărţitor", descendentul lui Cadmos nu şi-ar fi putut regăsi sora şi, drept urmare, nu şi-ar fi împlinit neamul.

Nouă înfruntare pentru Oedip, care se vede înaintea „celeilalte părţi" din el însuşi, înaintea „surorii" necunoscute cu ale cărei energii redutabile va trebui să se unească pentru a ajunge la lră, la Vocea una, pe care ea le păzeşte ; cineva în el ştie acest lucru[11].

Deşi tot ce am expus mai înainte nu este încă formulat în mintea lui Oedip, preumblarea labirintică a eroului de la Corint pînă la Teba a imprimat în el o informaţie formală ce nu poate fi ştearsă din amintire. Într-adevăr, orice preumblare mobilizează corpul în aşa fel încît să activeze în el partea cea mai arhaică a fiinţei, îndeosebi cea a creierului, neatinsă de cultură sau de vreo funcţie a gîndirii, iar această parte devine receptivă, într-un mod cu totul privilegiat, la ceea ce este mai subtil în comunicarea cu lucrurile şi cu evenimentele întîlnite, indisociabile de cel ce merge ; ea este în sine o memorizare vitală ale cărei informaţii vor ajunge, sub efectul unui eveniment şoc ulterior, la cortex şi i se vor dezvălui Omului, care va putea atunci să le formuleze. În acest sens, experienţa labirintului este indispensabilă vieţii emisferei drepte a creierului în care se produce elaborarea unei ţesături a fiinţei nu doar pe

orizontală, așa cum se întîmplă în emisfera stîngă, ci pe verticală, spre cele mai mari profunzimi ale persoanei. Doar o astfel de țesere lentă îl va proiecta într-o zi pe cel interesat în inima labirintului unde va vedea lumina și va înțelege enigma.

În fața Sfinxului, Oedip se află înaintea evenimentului șoc și revelator. Să reluăm enigma.

„Cine, pe pămînt, este o ființă cu două, cu patru, cu trei picioare, a cărei voce este unică? Singur dintre cei ce se mișcă pe pămînt, în aer sau în mare, el își schimbă natura. Dar atunci cînd merge sprijinindu-se pe mai mult de două picioare, membrele sale au cea mai puțină vigoare."

Pe patru picioare, el a stat atît cît a durat timpul său de identificare cu lumea animală, în sufletul-grup parental ; pe trei picioare el mai stă încă, dacă socotim toiagul bătrînului sau cel pe care trebuie să se sprijine din momentul cînd se știe șchiop ; pe două picioare n-a putut sta niciodată cu adevărat, într-atît de mult *rana sa l-a făcut să sufere. Totuși, doar pe două* picioare (sau pe trei, dar cu altă valoare a lui trei, așa cum vom vedea[12]), el va putea ajunge la verticalizarea ființei sale, la ieșirea labirintului și la reunificarea sa. Cele patru etaje ale Sfinxului stau mărturie despre schimbarea de natură a celui ce face obiectul enigmei. În vîrf se află Vocea una.

Oedip își recunoaște sora ; ea îl recunoaște și se înclină ; ea moare și învie în el. Oedip trece prin „Poarta Oamenilor". Vremea labirintului a luat sfîrșit. Așa cum Noe a intrat în *Tebah* cu toate animalele pe care le avea de cucerit, Oedip intră în Teba, „cetatea cu șapte porți", înzestrat cu toate darurile surorii-soție pe care va trebui să și le integreze. El e purtat în triumf ; de partea aceasta a Porții, Oedip se căsătorește cu sora sa despre care vom vedea că

va deveni Iocasta ; ea este mama sa, deoarece din ea i se nasc patru copii care nu sînt altceva decît patru etape ale lui însuși.

Tot așa cum în mitul biblic Adam e menit să se nască din mama sa Adamah, Oedip, adevărat Adam (Om), știe că „doar Omul cu adevărat om își schimbă natura, dintre toți cei ce se mișcă pe pămînt, în aer și în mare". Oedip *oidos pous*, „picior umflat", nu este oare și *oida pais*, „copilul care cunoaște"? Și deoarece acum cunoaște drumul, Oedip, devenit Om adevărat, stă în sfîrșit pe „două picioare", *oi dipous*, el se poate verticaliza ; pentru aceasta, el își asumă patru nașteri simbolice și atinge dimensiunea regală a ființei sale.

TEBA, MATRICE DE FOC
OEDIP REGE

Mitul arhaic pare să-l instaleze pe Oedip pe tronul Tebei și să-l lase să moară acolo în liniște, fără a-l conduce în „marea călătorie nocturnă" – după expresia lui Ibn Arabi – pe care o implică încercarea în matricea de foc[1]. Cît despre Sofocle, el nu lasă eroul în această preafericită tihnă și părînd să știe ce înseamnă regalitatea, îl conduce pe Oedip spre cucerirea dimensiunii sale regale interioare.

Să se fi fost oare Sofocle inițiat în misterele de la Eleusis? Fără a da un răspuns formal, traducătorii săi își pun această întrebare, văzînd, „în tetralogia pe care a prezentat-o la un prim concurs, un *Triptolem* purtînd amprenta acestei inițieri ; e greu să dăm un răspuns afirmativ, avînd în vedere că ne-au rămas prea puține fragmente din el, cîteva versuri doar"[2]. În ceea ce mă privește, aș fi tentată s-o fac, într-atît opera poetului în ansamblul ei, și în special cea referitoare la Oedip, oferă, neîndoielnic, o dimensiune de lectură profund exhaustivă. Din această perspectivă, Sofocle nu putea lăsa mitul să bîlbîie. Poetul care, asemenea profetului, vede interiorul lucrurilor, a măsurat amplitudinea pe care o putea da povestirii și e posibil să presupunem că tocmai în calitatea sa de cunoscător al sensului acestei dinamici a pus el stăpînire pe erou pentru a-l conduce de la „picioarele sale umflate" nu doar pînă

la regalitate, ci și pînă la Vocea una. Sofocle este prin urmare cel cu care vom străbate acum pas cu pas tragedia.

Iată poporul lui Cadmos, înlăcrimat, adunat în jurul regelui său. Cel ce l-a eliberat de Sfinx și care, deși nu este el însuși zeu, e cu siguranță capabil să audă vocea zeilor din moment ce a știut să dezlege o astfel de enigmă, trebuie să-l elibereze acum de un nou flagel, de o ciumă blestemată! O ciumă ce face să piară toate semințele, cele ale pămîntului, ale turmelor și chiar cele ce pătrund în pîntecele femeilor. Totul e lovit de sterilitate. Viața se oprește ; iar „negrul Hades tezaurizează gemetele și plînsetele".

Oedip, care are patru copii de la Iocasta și nu a fost atins de ciumă, se alătură totuși poporului în durerea sa ; el aude hohotele de plîns și ia imediat măsuri ; l-a trimis deja în mare grabă la sanctuarul Pythiei pe cumnatul său Creon, cu scopul de a afla de la oracol ce va trebui să facă pentru a scăpa cetatea de acest nou pericol ; îl așteaptă cu mare nerăbdare să se întoarcă. În sfîrșit Creon sosește strălucind de bucurie, părînd a deține un răspuns fericit :

„Laios a domnit odinioară în această țară, spune Creon ; el a fost ucis, iar zeul ne poruncește astăzi să-i pedepsim fără întîrziere pe ucigașii săi."

Porunca este clară. Dar mult mai puțin clar este modul în care trebuie dusă la îndeplinire! Cine sînt ucigașii? Afacerea nu a fost lămurită de nimeni, niciodată. Regele plecase la Delfi pentru a o consulta pe Pythia cu privire la Sfinx ; nu s-a mai întors niciodată. Sfinxul sugrumător nu a permis nici unui locuitor să părăsească orașul pentru a elucida această dispariție. Oedip hotărăște atunci s-o elucideze el însuși și să meargă la sursa misterului,

convins că, ajutat de zei, va reuși. Altfel, rușinea unui atare eșec îl va copleși veșnic.

„Oricine ar fi vinovatul, proclamă el, vă interzic, pretutindeni unde se întinde autoritatea mea suverană, să-l găzduiți, să-i adresați cuvîntul, să-l faceți părtaș la rugăciuni, sacrificii, lustrații ; cu toții trebuie să-l îndepărtați de casele voastre ca pe unul ce vă necinstește, așa cum mi-a comunicat oracolul pythianic." Oedip jură că va lupta pentru cauza acestui rege cu a cărui soție s-a căsătorit, ca și cum ar fi vorba de propriu-i tată...

Corifeul căruia i se adresează îl sfătuiește atunci să consulte un maestru al artei ghicitului, pe nume Tiresias : „Dacă îl vei consulta, rege, spune el, vom lămuri misterul".

Tiresias este într-adevăr ghicitorul cel mai celebru din Grecia. El este orb și se prezintă în fața lui Oedip sprijinindu-se într-un toiag din lemn de corn (arin) a cărui virtute este ghicitul. Oedip îl imploră să-i dezvăluie adevărul. Tulburat, Tiresias îi cere permisiunea să se retragă. Oedip insistă ca el să vorbească, dar ghicitorul e hotărît să plece și regele îl acuză că nu iubește cetatea a cărei salvare depinde de oracolul său. Tiresias îi explică atunci că cele știute de el i-ar face rău regelui și refuză să le dezvăluie. Ieșindu-și din fire, Oedip îl bănuiește pe Tiresias de a fi pus la cale crima și de a o fi comis cu mîna altuia, el fiind orb. Încolțit, la capătul puterilor, Tiresias rostește împotriva voinței sale teribilul adevăr : Oedip este autorul crimei! Regele rîde de ghicitor și nu-i ia în seamă cuvintele, dar ghicitorul duce dezvăluirea pînă la capăt : Oedip și-a ucis tatăl și s-a căsătorit cu propria mamă!

Înnebunit de neliniște, Oedip, după ce l-a acuzat pe Tiresias, se întoarce acum împotriva cumnatului

său Creon despre care își închipuie că a urzit acest complot pentru a-l elimina pe rege și a-și relua locul pe tronul Tebei. Creon, „om-piatră", se apără cu noblețe de această acuzație și deploră marea tulburare pe care o observă la cumnatul său. În timp ce Oedip revarsă asupra lui Creon cele mai odioase insulte și îl condamnă la moarte, Iocasta, soția unuia și sora celuilalt, încearcă să-i despartă pe cei doi bărbați. Cîntările corului tragediei se substituie rugăminților reginei care pledează prin intermediul lor nevinovăția fratelui ei și imploră anularea condamnării.

Atins direct în inimă, Oedip comută pedeapsa cu moartea în exil, dar își exprimă cu răutate ura față de acuzat. Acesta se retrage cu demnitate și nu fără a prevedea amărăciunea ce-l va copleși pe rege cînd mînia i se va risipi. Rămînînd singură cu Oedip, Iocasta vrea să știe ce s-a întîmplat. După ce află, își revarsă mînia la adresa tuturor ghicitorilor de pe pămînt, luînd drept exemplu oracolul care trasase odinioară destinul lui Laios și îl văzuse pe acesta din urmă ucis de mîna fiului său, iar pe fiu luînd locul regelui și căsătorindu-se cu propria-i mamă. Totul e o nebunie, ținînd seama de istoria reală conform căreia Laios și ea au avut într-adevăr un fiu, pe care însă Laios l-a făcut să dispară, poruncind să fie atîrnat de picioare într-un copac, pe vîrful muntelui Citheron.

O tulburare ciudată îl cuprinde pe Oedip ; el cere precizări cu privire la împrejurările în care a fost ucis regele. Iocasta pare a ști mai mult decît i s-a spus pînă atunci referitor la moartea lui Laios. De unde are aceste informații? De la un slujitor, singurul supraviețuitor al crimei, care i-a cerut reginei permisiunea de a părăsi cetatea Tebei unde nu mai

dorea să locuiască ; el e acum păstor la țară. Poate fi chemat? întreabă Oedip. Nimic mai simplu ; și Iocasta poruncește să fie căutat păstorul, în timp ce ea însăși vrea să afle de la soțul ei cauza tulburării sale, a îndoielii ce pare să-l cuprindă și să-l facă dornic de a asculta mărturia păstorului.

Dar înainte de sosirea martorului, un mesager din Corint se prezintă la palat ; el îi anunță lui Oedip moartea regelui Polibos. Durerea lui Oedip e însoțită în mod paradoxal de bucuria produsă de eroarea evidentă a oracolului : deci nu el și-a ucis tatăl! Ce imensă ușurare! Totuși, o oarecare teamă mai persistă și îl face să ia o hotărîre irevocabilă : nu se va mai întoarce la Corint unde mama sa mai trăiește încă...

Mesagerul vrea să afle cauzele acestei temeri și de îndată îl liniștește pe rege : Polibos și Periboea nu sînt părinții săi! Ce spune el? Mesagerul se afla el însuși la poalele muntelui Citheron cînd un păstor aflat în slujba regelui Laios a venit să dea pradă fiarelor pădurii un copil cu picioarele străpunse și sortit morții, dar pe care, de comun acord cu păstorul, a hotărît să-l salveze ; astfel, a încredințat nounăscutul regelui și reginei Corintului care l-au crescut ca pe propriul fiu. Cine este deci acel păstor, martor al unei fapte atît de crude? Mai trăiește? Poate fi consultat? întreabă Oedip a cărui neliniște atinge apogeul, căci începe să înțeleagă, dar nu vrea încă să admită...

În acest timp, fragmentele decupate încep să se adune brusc sub privirea Iocastei și ea vede! Încearcă imediat să-și convingă soțul să renunțe la continuarea anchetei, dar el vrea să meargă pînă la capăt. „Oh! nefericitule, nefericitule! E singurul nume pe care ți-l pot da de acum înainte! Singurul

nume!", strigă ea cuprinsă de groază în fața adevărului implacabil care nu mai trebuie nici măcar confirmat de păstor! Ea se retrage, lăsîndu-l pe Oedip să persiste în voința de a clarifica secretul nașterii sale. Totul se petrece foarte repede : păstorul, un om foarte bătrîn, sosește și se vede constrîns să-l recunoască pe mesagerul din Corint, apoi, împotriva voinței sale, constrîns de rege, rostește întregul adevăr. Doar regina care a încredințat copilul acestui slujitor ar putea spune dacă era într-adevăr fiul lui Laios sau nu.

Dar Iocasta părăsise locul dramei numai pentru a se sinucide.

Înnebunit de durere, Oedip descoperă corpul mamei-soții strangulat cu o eșarfă și atîrnat de o grindă din cameră. El smulge acele aurite ce îi împodobeau rochia și își scoate cu ele ochii care șiroiesc de sînge. Rătăcește apoi orb prin palat, refuzînd să moară pentru a nu-i întîlni în Hades pe cei pe care i-a dezonorat pe cînd erau în viață ; refuză totodată să-și revadă orașul mult iubit, pe tebani și pe membrii familiei sale asupra cărora a căzut blestemul din cauza lui ; refuză să-și vadă copiii, și în special pe fiicele sale. Lasă totul în seama lui Creon, cel ce încheie drama întrebîndu-i pe zei, în calitatea sa de nou stăpân al Tebei, ce soartă trebuie să-i rezerve lui Oedip.

Dincolo de învelișul extern al mitului, de dimensiunea sa narativă, tragedia lui Sofocle solicită din partea spectatorului o deschidere a inimii spre misterele interiorității. Sofocle preia mitul cu o vigoare incomparabilă. Să încercăm a pătrunde în suflul său.

Sfinxul feminin, soră a lui Oedip, s-a înclinat în fața celui ce îi este „frate-soț". Trecînd prin poarta

Tebei, Oedip integrase în el „prima natură a ființei sale schimbătoare", cea a copilăriei și a adolescenței, dezvăluită de partea „taur" din corpul sfinxului, parte prevăzută cu o coadă de șarpe. Ne-am dat seama că această coadă de șarpe reamintește prezența stăpînului căruia i s-au supus Cadmos și soția sa atunci cînd au fugit de încercările ce îi așteptau în cetatea cu șapte porți și au ales calea exilului ; poate că semnul șarpelui era de asemenea premisa unei alte dimensiuni a lui Cadmos, pe care numai Oedip, la a patra generație, o va asuma. Ucigîndu-l pe Laios, cel de al patrulea descendent al lui Cadmos tăiase capul regelui exilului ; el îi poate reda acum cetății regalitatea sa ontologică. Pentru aceasta, Oedip învingătorul intră în Teba, devine rege și îl atacă pe stăpînul celei de a doua naturi, leul.

Simbol al atotputerniciei și al suveranității, leul îl invită pe Omul care îi abordează dimensiunea să „stăpînească peste peștii mării, peste păsările cerului, peste vite, peste tot pămîntul și peste *toate tîrîtoarele* care se mișcă pe pămînt"[3], adică peste toate elementele cosmosului său interior, peste tot ceea ce în Oedip, odinioară, răgea, striga, urla, mușca sau sfîșia, ucidea chiar, conform primei sale naturi inconștiente, peste tot ceea ce acum trebuie abordat în mod conștient, element numit cu element numit, pentru a transforma energiile în informații. Altfel spus, leul invită Omul la tot atîtea morți și învieri cîte sînt necesare pentru a atinge în el toate măsurile realului despre care am vorbit mai sus. Căsătorindu-se cu mama sa în cetatea sfîntă, Oedip atinge aceste măsuri : el se supune legilor lor și le verifică justețea prin propria experiență. Pînă în acel moment, Oedip se sprijinea pe valori bine definite : așa erau adevărul și eroarea ; așa înțelepciunea, etica referitoare la înțelegerea

lucrurilor percepute și nebunia ; așa logica dreaptă care dă coerență legilor lumii și minciuna ; așa lumina și întunericul etc. Și iată că acum fiecare sălbăticiune din pădurea sa interioară, devenită informație, construiește în el un alt nivel de conștiință care răstoarnă criteriile de referință de pînă atunci, iar noile valori dispar la rîndul lor de îndată ce se ivesc, pentru a face loc altora, create de o nouă energie integrată. Totuși, în această nouă preumblare, Oedip nu se mai clatină ; întîlnirea cu sora sa devenită mamă-soție și acceptarea de către el a întîlnirii l-au făcut să intre în rezonanță cu adevăratul său „Eu", cu adevărata sa identitate, atît de mult căutată și care acum e ca o stîncă, de aceeași calitate cu stînca aruncată odinioară în mijlocul oamenilor semănați din porunca Atenei. Oedip e pe cale să vină la sine.

În această operațiune, „leul devorează taurul", spune alchimistul, înțelegînd prin aceasta integrarea „numeroaselor daruri" (Polidoros) ale Omului la nivelul regalității sale, integrare de care fugise Cadmos. Dar, în ciuda erorii sale, Cadmos construise orașul Teba pe care Amphion și Zethos l-au înfrumusețat și fortificat și unde astăzi Oedip este pregătit să-și asume nunta cu sine, cu propria soră-soție. A te căsători implică a muri pentru o parte din tine spre a integra și realiza parțial în tine cealaltă parte a ta, după care ființa intră în experiența unei plusființe ce reprezintă cu adevărat o experiență a învierii, o nouă naștere. Oedip se căsătorește cu sora sa, cu Sfinxul feminin care, în aceeași operațiune, devine Iocasta ca soție.

Precum Adam în povestirea biblică, sortit, așa cum am văzut, să se nască din matricea sa interioară,

Adamah, pe care trebuie s-o pătrundă pentru a-i numi toate energiile (animalele) și a le transforma în lumini-informații, necesare creșterii sale, Oedip e chemat să se căsătorească cu mama sa Iocasta, matrice a interiorității sale, și să se nască din ea conform legii inerente „schimbărilor naturii sale". Potențialul de energii aflat în Adam e numit *Ahat* în calitatea sa de soră, *Adamah* în calitatea sa de mamă și *Ishah* în calitatea sa de soție. Funcția se schimbă, dar persoana numită rămîne aceeași. În mitul nostru, schimbarea numelui merge de la soră, Sfinxul feminin, la mama-soție, Iocasta. *Iocasta* sau *Epi-casta* înseamnă „puritatea divină" sau „puritatea de deasupra" ; într-adevăr, ea este aceea care îi va permite lui Oedip să se purifice complet în matricea de foc a camerei nupțiale. Foc al unei iubiri infinite, focul divin este descris în Biblie sub numele de *Guihon*, francizat sub forma „Géhenne" (Gheena), Infernul! *Gahon* este „pîntecele", *Guihon* – pîntecele unde se construiește copilul interior, adevăratul „Eu" pe care îl indică litera *Yod* în ebraică.

În acest „pîntec" îl invită Iisus pe Nicodim, învățătorul lui Israel, să pătrundă pentru a se naște din nou, din foc ; dar acest om, oricît de înțelept ar fi, nu pricepe[4]. Pentru a pătrunde într-o asemenea înțelegere, e necesar să fi depășit mai întîi legea care ritualizează exteriorul și să fi intrat în misterul interiorului! Toate „coborîrile în infern" din mituri nu-și găsesc sens decît aici. Iocasta este acest „pîntec" pentru Oedip ; ea este spațiul marilor profunzimi ale lui Oedip, pe care el trebuie să le pătrundă, să le „ia în căsătorie" pentru a-și asuma dimensiunea regală și a o atinge pe cea a vulturului[5].

În această dinamică, Oedip are patru copii de la Iocasta. Sublimă fecunditate a cuplului! Copiii săi

realizează cele patru etaje ale Sfinxului și cele „patru mituri schimbătoare" ale lui Oedip, deplina sa împlinire.

– *Ismena*, „forța lunară", este forța exterioară a Omului în exil ; exilul e o lume a nopții, o lume a procreației ce se produce într-un ritm lunar. Această forță este cea a taurului.

– *Polinice*, „multe victorii", este leul învingător asupra „animalelor" sale interioare și înviind din toate morțile pe care le implică această Mare Operă. „Dacă grăuntele de grîu care a căzut pe pămînt nu moare, rămîne singur, dar dacă moare, aduce multă roadă"[6]. Leul păzește poarta infernului.

– *Eteocle*, „adevărata cheie", este vulturul, paznic al „Porții zeilor" la nivelul gîtului, acolo unde Omul devine Cuvînt și tinde către Vocea una. La acest nivel corporal, claviculele, „cheile mici", închid poarta pe care nu poate pătrunde nimeni dacă nu a devenit în prealabil Cuvînt, lucru verificat de vultur. Vulturul este șarpele verticalizat, ale cărui premise se aflau în Sfinx.

– *Antigona,* cea „cu fața înspre naștere", este chipul de femeie. Sprijinindu-se pe umărul Antigonei, Oedip va cunoaște ultima sa naștere. După ce a făcut „operă bărbătească" în el însuși, asumîndu-și infernul, el va cunoaște o altă matrice, aceea a craniului și se va naște din ea, ca Palas Atena ivindu-se strălucitoare cu casca ei de aur din craniul lui Zeus. Dar Oedip va termina acest drum în afara Tebei.

Totuși, deși din cuplul regal s-au născut patru copii, ei nu sunt încă toți realizați. Oedip a devenit desigur leu, dar el trebuie să meargă mai departe ; el se află la apogeul gloriei sale, însă logica

mitului nu poate face decît să răsune clopotul de înmormîntare al acestei glorii atinse, pentru a-l conduce pe erou și mai departe în el însuși. Într-acolo îl conduce ghicitorul Teresias ; el este memoria lui Oedip.

Limba ebraică indică în mod magistral prin cuvîntul *Zakor* unica mișcare ce asociază verbul „a-și aminti" cu substantivul „bărbat". „A-și aminti" înseamnă a face operă „bărbătească" în sine însuși, „a lua în căsătorie". La fel, la acest nivel ontologic și regal, a fi „bărbat" – fie că ești bărbat sau femeie – înseamnă „a-ți aminti" adevărata identitate : imaginea divină fondatoare, „EU SÎNT în devenire" care este fiecare dintre noi în „principiul" său.

Or, Oedip venise la Pythia din Delfi pentru a căuta tocmai această identitate divină. Iar oracolul, așa cum am văzut, trimite Omul în sine însuși, pentru a descoperi în interioritatea sa ceea ce se află înscris acolo dintotdeauna. Nunta lui Oedip cu mama sa din adîncuri l-a condus deja pe erou la memorizarea propriei jungle interioare, dar el trebuie să meargă mai departe încă pe firul memoriei.

Nu ne mai putem așadar mira atunci cînd, în acest moment al tragediei grecești, îl vedem intrînd în scenă pe Tiresias, menit să joace rolul memoriei lui Oedip. El este chemat de regele neliniștit din cauza noului flagel ce pustiește cetatea : o ciumă, care nu este altceva decît sterilitatea generală ce lovește pămîntul, animalele și oamenii. Dacă la palat domnește fecunditatea, restul cetății este total lipsită de ea. Ce se întîmplă?

Se pare că dacă Oedip a devenit fecund, cu acea fecunditate esențială sortită oricărei ființe umane, dacă a biruit sterilitatea persoanei sale, el n-a

realizat-o încă pe aceasta din urmă la nivelul colectiv de care orice om este de asemenea răspunzător. Să nu uităm calitatea ființei la care Sfinxul îl invită pe Oedip să ajungă : cea a Vocii una. Iar Vocea una are o dimensiune universală. Poporul din Teba reprezintă pentru Oedip acest „universal" ce rămîne de vindecat. Lovit de sterilitate, el nu-și va regăsi fecunditatea decît în opera ultimă a regelui său, cea care se va produce în matricea craniului. Pînă atunci, eroul și-a asumat matricea de apă ; în acel moment, el era încă cel ce merge pe patru picioare, contopit cu lumea sa animală interioară, pe drumul său de la Corint la Teba ; apoi el a trăit matricea de foc în cetatea sfîntă unde și-a asigurat, stînd pe două picioare, verticalizarea ; el trebuie să se îndrepte acum spre locurile cele mai înalte ale ființei sale.

În această etapă, tragedia lui Sofocle face să intervină concursul de împrejurări citat mai sus, care îl obligă pe Oedip să devină conștient de Marea Operă ce se înfăptuiește în el ; polul feminin al eroului e împlinit ; Iocasta, care îl reprezenta, nu mai există ; ea dispare. Sofocle nu o putea face să moară pe regina Iocasta, despre care am spus că era noua manifestare a Sfinxului feminin sugrumător, altfel decît prin strangulare. Gîtul, „Poarta zeilor", este organul unde își are originea o voce nouă. La Poartă stă un nou paznic al pragului, vulturul. Vulturul este cel ce îi va deschide eroului, capabil, împreună cu el, să privească soarele în față ; Oedip își scoate ochii pentru a nu mai vedea lumea exterioară și îi deschide spre viziunea interiorității sale. Pentru a vedea soarele, trebuie să cobori pînă în străfundul întunericului interior. Din această perspectivă cosmică, orbirea lui Oedip nu este o automutilare

punitivă – trebuie într-adevăr „să fim orbi“ pentru a folosi astfel de categorii moralizatoare și a proiecta asupra eroului judecățile noastre infantile. Cu Oedip, e cazul să deschidem ochii inimii și să-l vedem pe regele Tebei devenind frate cu toți orbii miturilor și ai Istoriei, care fac „marea călătorie nocturnă“ pentru a ajunge la lumină. Mă gîndesc aici la Homer al grecilor, la Iacob, Iona, Tobit, Samson ai evreilor, la apostolul Pavel însuși, pentru a aminti doar cîțiva dintre poeții luminii în Tradiția noastră.

În această devenire întru vultur, „vulturul devorează leul“, așa cum „leul devorase taurul“, în limbajul alchimiei. Oedip asumă etapa lui Eteocle, „*adevărata cheie*“ *a acestei Porți* ; Eteocle îl înlocuiește pe fratele său Polinice și va asigura în locul fratelui său mai mare regalitatea la Teba pînă cînd tatăl lor va părăsi cetatea. Căci Oedip, născut din matricea de foc, e nevoit să părăsească acum cetatea sfîntă ; el a devenit leu, apoi vultur ; și-a realizat deplina verticalizare. El trebuie acum să se facă slab, să se accepte în ultima parte neîmplinită din el însuși, partea universală, pentru a atinge Vocea una și a-și salva poporul.

El ia toiagul pelerinului, al orbului și, mai mult încă, toiagul reprezentat de Antigona de al cărei umăr se sprijină acum. Devenit *oi dipous*, „cel ce stă pe două picioare“, el își asumă de bunăvoie o ultimă șchiopătare, conștient că numai pe trei picioare va face drumul ce duce la unitate. Fiica sa Antigona, născută din aceeași mamă ca și el, nu este oare și ea „sora“ sa, „una“ a sa? Antigona, cea „cu fața înspre naștere“, este chipul Sfinxului ; ea ocupă locul surorii–soție, al Sfinxului și al Iocastei, pentru a i se prezenta lui Oedip drept ultima matrice, aceea a craniului.

Ca arhetip, Hristos–Cuvînt – Prezentul etern ce „este înainte ca Avraam să fie", înainte ca toți Oedipii să fie – coboară în acest ultim infern ; acolo El strivește capul lui Satan Dușmanul și confirmă Adversarul în funcția sa ontologică ; acolo El asumă universalul absolut. Înviat, El le spune alor săi :

„*Duceți-vă, luminați toate neamurile*",

spuneți-le această „Bunăvestire" conform căreia Adam și-a regăsit normele ontologice, iar toți Adamii, toate ființele umane din Istorie, potențialul lor de împlinire! „Fiul Tatălui" s-a eliberat în ei. Umanitatea vindecată în principiul său își vede sterilitatea dispărînd, iar fiecare om se poate naște liber în cele patru dimensiuni la care invită Tetramorful universal.

Eroul mitului grec este omul care a auzit în profunzimea sinelui „Bunavestire" și care ia acum drumul ultimei sale matrice. Aceasta implică, așa cum rezultă din experiența eroului biblic Iov, întîlnirea foarte redutabilă, pe măsura eroului, cu vechiul Dușman, cu Adversarul ontologic, cu însuși principiul tuturor monștrilor devoratori a căror energie a fost integrată ; ea este camera secretă a oricărei ființe chemate să trăiască în interiorul său ultima îmbrățișare cu Hristos.

Sub lovitura condamnării proferate atunci împotriva sa de către Creon, orb și lipsit de toate, disprețuit de ai săi cu excepția Antigonei care îl însoțește, Oedip părăsește Teba. El *merge* „cu fața înspre nașterea sa".

OEDIP LA COLONOS

Născut el însuși la Colonos, Sofocle e îndrăgostit de propriul oraș și îl preamărește în versurile celebre ale celei ce pare a fi una din ultimele sale tragedii, *Oedip la Colonos* :

„Aici, exultînd de misticul delir, Dionysos se întoarce mereu spre a conduce corul nimfelor, doicele sale“,

cîntă corul ; și nu ne miră faptul că tot la Colonos, și în aceeași mistică, poetul își duce eroul regal pentru a-l face să-și sfîrșească drumul într-o apoteoză.

Dar aici, în ultima etapă a lui Oedip, mai mult decît în altă parte, Sofocle pare să-și deturneze publicul de la adevăratul sens al operei sale și să-i arunce drept hrană un teatru care nu este în realitate decît cortina unui teatru mai profund. Altfel spus, el își voalează mesajul, cum fac autorii textelor noastre sacre, pentru a-i invita pe cei ce doresc cu adevărat să le descifreze și să le trăiască, să atingă o dimensiune mai înaltă în ei înșiși ; el îi invită să intre în ceea ce au mai sacru în ei! Dar vălul țesut pornind de la adevăratul conținut, și care îl acoperă, închide în el forța ce conduce din nou la conținutul originii sale. Nu folosise oare și Pythia din Delfi aceeași strategie? Într-adevăr, cine ar putea intra o dată cu

Dionysos în „delir" fără a delira? Cine ar putea cunoaşte beţia lui Noe fără a se îmbăta? Nimeni altul decît acela care, dincolo de cele mai înalte înţelepciuni, a mers pe drumul nebuniei!

Sofocle ne conduce pe acest drum ; şi o face, aşa cum am văzut, transpunînd într-o dramă amplificată a vieţii eroului Marea Operă a interiorităţii sale ; el se joacă cu emoţia şi o înalţă într-atît încît ea îşi copleşeşte publicul devenit surd şi orb la esenţial. Dar cel ce e capabil să se distanţeze de furtunile cărora inima sa le cade victimă este capabil în acelaşi timp să se interogheze asupra acelui ceva la care trimite înlăuntrul eroului drama din afara lui.

Să-l urmăm pe acest Om ; el nu va lăcrima la intrarea în scenă a bătrînului orb ce îşi duce zilele din pomana cerşită de fiica sa Antigona care îl susţine şi îl călăuzeşte ; el înţelege că este vorba de traversarea unui nou infern unde, ars de „apele de sus", pentru a folosi termenul biblic, simbolizate de măduva din matricea craniului, Oedip îşi asumă cununiile cele mai tainice.

După chipul şi asemănarea lui Hristos în inima nopţii de pe Golgota, Oedip este fratele lui Noe care intră în cort beat şi complet gol. Beat de cunoaşterea dobîndită şi dezgolit de toate zdrenţele cunoaşterii zadarnice, Noe este acoperit cu o mantie pe care fiii săi i-o aruncă pe umeri îndreptîndu-se spre el de-a-ndoaselea din cauza strălucirii insuportabile ce-i luminează faţa ; în cort nimeni nu ştie ce se petrece, cu excepţia unuia dintre fii, care violează secretul. Oedip este fratele lui Iov care, după ce a numit şi a asumat energiile cosmosului său interior în prezenţa Dumnezeului său, primeşte poruncă de la acesta să-şi „încingă mijlocul" şi mai tare, căci trebuie să meargă

acum la Behemot și la Leviatan, ultimii stăpîni ai infernului, Înțelepciunea și Inteligența divine[1]. Oedip este fratele lui Zeus care se căsătorește cu Metis, Înțelepciunea, înghițind-o, adică integrînd-o într-o ultimă unire la capătul căreia este concepută Palas Atena, cea purtată de zeu în gestație timp de nouă luni îndărătul frunții sale și născută ca un soare din craniul tatălui său. Oedip este frate cu toți marii sfinți, cu toate ființele realizate de Istorie care își sfîrșesc drumul, în majoritatea cazurilor, într-o sărăcie aparentă, căci au dobîndit, mai presus de toate, bunul lor cel mai de preț, „perla ascunsă", bijuteria ființei, propria identitate, unică, prin care ele devin universale.

Oedip este frate cu toți cei de mai sus, care au rupt cu orice normă într-un mod radical, căci el ajunge la rădăcinile ființei sale, în orientul său. Adevăratu-i „Eu" cu care a intrat în rezonanță cînd i s-au deschis porțile Tebei și în care și-a aruncat ancora, „perla sa ascunsă", este acum aproape. Numai ea îi oferă hrană, securitate, ajutor. În simbolul depunerii coroanei, el nu mai revendică decît coroana învingătorului Numelui său. Că e surghiunit, exclus, disprețuit, neînțeles, blamat, toate acestea nu-l mai privesc ; el nu își mai este fidel decît sieși, acelui „Eu" ale cărui exigențe l-au făcut să traverseze toate registrele sufletului pentru a-l duce la Realul ultim, la EU SÍNT.

Bătrînul aflat pe scenă este un om care a renunțat la tot ce constituia slava primului său „eu" ; el a lăsat totul în urmă, inclusiv zeii pe care îi slăvea și despre care știe acum că nu sînt cei ce credea că ar fi, deoarece el îi trăiește de acum înainte integrați în ființa sa. Suflarea Erosului divin, și numai ea, țese

lumina sufletului său şi îl conduce în adîncul tenebrelor sale ; acolo, un fel de cunoaştere secretă îl transformă într-un participant intim şi indisociabil la orice lucru şi la orice fiinţă care îi vorbesc şi îl fac să simtă că se apropie de Porţile de aramă. Acolo îl aşteaptă întregul Olimp, iar el presimte acest lucru ; el ştie de asemenea că este pregătit pentru o astfel de întîlnire înspăimîntătoare : întîlnirea cu Vidul... cu Nimicul! Totuşi, lumina creşte şi acum ea este cea care îl orbeşte! El recunoaşte pe dibuite „piatra tare" în faţa căreia se opreşte, epuizat, căutînd un scaun pentru a se aşeza.

E pe deplin îndreptăţit să fie epuizat. Parcursul său se sfîrşeşte. A făcut un drum foarte lung şi ajunge „pe un pămînt inviolabil", îi spune un trecător, „unde nu locuieşte nimeni ; este domeniul unor zeiţe de temut, fiicele pămîntului şi ale întunericului". Este vorba de ţinutul sacru al *Eriniilor*, zeiţe cu adevărat înspăimîntătoare, avînd plete de şerpi...

Oedip cunoaşte şarpele. Eriniile s-au născut din picăturile de sînge ale lui Uranus, scurse din rana zeului, atunci cînd acesta a fost castrat de Cronos ; cîteva picături s-au răspîndit pe ţărîna-mamă şi au fecundat-o ; din ele s-au născut zeiţele ce aparţin prin urmare cerului şi pămîntului. În acest mit, ele îşi au sălaşul la hotarele infernului, adică acolo unde, în adîncurile sale, pămîntul atinge domeniul zeiţelor. De aceea, dacă ele sînt înspăimîntătoare de partea aceasta a Porţilor de aramă pe care le păzesc, ele sînt *Eumenidele,* „binevoitoarele", de cealaltă parte.

„Aramă", *Nahshot* în ebraică, este forma construită de numele „şarpelui", *Naḥash*. Şarpele, a cărui coadă împodobea corpul Sfinxului, este energia ce se înalţă de-a lungul arborelui uman şi care,

ajunsă la vîrf, a devenit vultur. Şarpele de aramă din Biblie se identifică cu Pomul Cunoaşterii şi cu Pomul Vieţii, unificaţi în acest vîrf unde se vindecă orice rană. Nu cîntă regele David cu o mie de ani înaintea evenimntului istoric trăit de Hristos şi vorbind despre El :

„Căci El a sfărîmat porţi de aramă şi a rupt zăvoare de fier"?[2]

În mitul grec, ţinutul simbolic, Colonos, se afla la periferia Atenei şi nici un muritor nu avea dreptul să pătrundă acolo. Însă după atîtea morţi–învieri trăite, Oedip nu e un muritor ca toţi ceilalţi ; el trăieşte acolo o ultimă moarte ; devenit şarpe de aramă, el nu mai poate fi ars de pămîntul acestei ultime etape a infernului, nici păcălit de părul Eriniilor ; el trebuie să moară în acel loc de ultima moarte a eroului care stă acum în faţa Porţilor de aramă, „în faţa naşterii sale", şi a cărui voce este una. El ştie acest lucru, dar i-l împărtăşeşte cu o extremă discreţie şi trecătorului care îi interzisese şederea acolo ; uluit de noblеţea bătrînului, omul îşi propune să-i vorbească despre el regelui Atenei, lui Tezeu însuşi.

Oedip cere atunci ca regele „să-i acorde un ajutor pentru care va primi o mare răsplată" :

„Ce ajutor poţi să aştepţi de la un om care nu vede? se miră trecătorul.

– Cuvintele noastre nu sînt oarbe", răspunde Oedip.

Oedip este Cuvîntul care vede. Acest fragment din tragedia greacă corespunde celui din Biblie unde, pe muntele care fumega, Moise primea Tora, în timp ce jos poporul „vedea Vocile"![3]

Pînă acum Oedip auzise, astăzi el vede, cu altă vedere decît cea a oamenilor. O auzise pe Pythia la

Delfi; auzise răspunsul ce trebuia dat Sfinxului; auzise chiar că trebuia să moară de ultima sa moarte după ce zeițele îl vor fi făcut să se așeze pe „piatra lare". Apolo însuși i-a dezvăluit semnele premergătoare: „cutremur de pămînt, bubuit de tunet, fulgerele lui Zeus"... Ascultarea precedă vederea. Dimpotrivă, deși Omul vedea atunci cînd a întors spatele orientului său și a cunoscut exilul, acum el nu mai vede, dar încă mai aude; însă în curînd, prins în capcana exilului, el nu mai aude nimic. Mitul biblic este foarte clar în această privință. În schimb dacă Omul se supune imperativului interior care îl determină să întoarcă spatele situației sale de exil și să-și caute orientul în cealaltă parte a sa, unde îl așteaptă adevăratul său „Eu", el regăsește capacitatea de a auzi, apoi, nu după multă vreme, vederea. Orbirea celor care, împreună cu Oedip, pornesc pe acest drum, nu are alt scop decît de „a vedea" și a deveni „Vocea una", o singură și aceeași realitate.

În claritatea Cuvîntului, Oedip știe că Atena, regele și poporul său vor fi protejați dacă vor consimți să-l lase lîngă zeițele locului pînă la ceasul fixat de Apolo. Cînd va suna acel ceas, după ce Lachesis va fi luat măsura Cuvîntului în care s-a transformat Oedip, Atropos, a treia dintre Parce, va tăia firul. Oedip nu se mai teme de Eriniile „cu privirea teribilă", după cum ne se mai teme nici de focul infernului care l-a făurit, pur ca osul. El se întreține cu zeițele despre moartea sa apropiată.

Sosit în acest spațiu sacru și informat despre cererea lui Oedip, Tezeu promite să-și protejeze oaspetele pe tot timpul ce îi mai rămîne de trăit. El are simțul onoarei și își va ține cuvîntul. Oedip îi

dezvăluie regelui favorurile pe care i le va acorda Olimpul, lui și regatului său, dacă se va îngriji de înmormîntarea sa. Însă locul acesteia trebuie să rămînă secret și nu va fi cunoscut decît de rege, singurul ce îl va însoți în această ultimă moarte, precum și de succesorii săi.

Înainte de acest moment, punct culminant al tragediei, Sofocle face să intervină succesiv alți doi copii al lui Oedip (Antigona rămînînd mereu alături de tatăl său) : Ismena, apoi Polinice.

Acesta din urmă ne aduce la cunoștință că Eteocle și-a detronat fratele. Nebun de furie împotriva fratelui său mai mare, Polinice a adunat șapte armate care au invadat cîmpia Tebei ; el cere iertarea și binecuvîntarea tatălui său, deoarece a aflat că victoria va înclina de partea celor protejați de acesta. Totuși, el are îndoieli : cum ar putea să-l ierte tatăl său, pe care odinioară l-a detronat, l-a exilat, l-a alungat din Teba? În asemenea condiții, cum i-ar putea acorda favorurile sale? Într-adevăr, Oedip își întoarce fața de la fiul cu care nu mai are nimic comun ; el își întoarce fața și de la Creon sosit în acel moment pentru a-l readuce cu forța la Teba. În fața refuzului, Creon se răzbună anunțînd răpirea apropiată a Ismenei și a Antigonei. Regele Tezeu îi promite lui Oedip că le va proteja pe cele două tinere fete despre care se știe totuși că nu vor supraviețui prea mult tatălui lor. La rîndul său, Polinice își urmează destinul răzbunător în pofida blestemului proferat de tatăl său și a sfaturilor pline de afecțiune ale Antigonei. Cei doi frați vor muri într-o încleștare sîngeroasă.

Acum, deasupra ținutului sacru al Eriniilor se face auzit tunetul. Oedip se simte chemat de partea

cealaltă a Porţilor de aramă. Nevăzute, zeiţele îl însoţesc şi îi arată calea. Oedip vede drumul şi, dincolo de orbirea sa, devine el însuşi călăuza acestui ultim parcurs. Îl ia cu sine pe regele Tezeu care va fi singurul martor al ritului trecerii şi va deveni părtaş al secretului. Cei doi se îndepărtează. Oedip îşi ia rămas bun de la fetele sale mult iubite. Tunetul bubuie, pămîntul se cutremură, ţîşnesc fulgerele, cerul se înclină spre pămînt pentru a-l primi pe erou. Oedip nu se mai află de partea aceasta a Porţilor de aramă.

Corifeului ce se arată neliniştit de o asemenea moarte îi răspunde mesagerul zeilor ; el povesteşte, atît cît se poate povesti, cum s-au petrecut lucrurile :

„...Nici un strigăt nu mai tulbura liniştea atunci cînd o voce puternică făcu să răsune numele lui Oedip, atît de tare încît, de spaimă, ni s-a ridicat părul în cap.

Un zeu îl cheamă, îl zoreşte...

După cîţiva paşi, cînd am întors capul, bătrînul dispăruse. L-am zărit doar pe rege ascunzîndu-şi faţa cu braţul ridicat în dreptul ochilor, ca la vederea unui lucru înspăimîntător pe care privirea nu-l poate suporta (...) l-a înghiţit".

Înghiţire sau înălţare? Cele două nu sînt oare una, în această unire a cerului cu pămîntul? În acest „altundeva" unde domneşte Vocea una, EU SÎNT? În Oedip, Cadmos şi-a găsit împlinirea.

Cel ce a ajuns la capătul sinelui nu putea rămîne în registrul unde l-au închis proiecţiile noastre mentale. Există desigur acest registru ; se cuvine bineînţeles să-l luăm în consideraţie ; dar este la fel de just să distingem în ordinea psihologică o coborîre la orizontalitate a acestui etaj, a elementelor ce

constituie ordinea ontologică și sînt înscrise în adîncul ființei noastre. Aceste elemente dotate cu o viață proprie au vocația realizării. La începutul vieții sale, libertatea Omului constă în alegerea pe care o are de făcut între a rămîne în această orizontalitate sau a se verticaliza. Așa cum am văzut, atunci cînd el se verticalizează, libertatea sa dobîndește aripile cunoașterii.

Dintr-o astfel de perspectivă, problema psihologică evidențiată de Freud își dovedește realitatea prin faptul că, în ordinea ontologică, Omul trebuie să se căsătorească cu „mama" sa din care el trebuie să se nască, matrice de apă mai întîi, de foc mai apoi, matrice a craniului în cele din urmă. Dacă femeia nu îndeplinește această muncă în ea însăși pentru a face să crească în ea „Fiul Omului", ea are toate șansele să compenseze această absență dînd o dezvoltare alienantă fiului ei biologic și inducînd astfel complexul denunțat pe bună dreptate de părintele psihanalizei. Tatăl copilului nu este mai puțin responsabil decît mama, dacă el nu știe să structureze primul „eu" al copilului și să-l ajute să descopere puțin cîte puțin că în el se află sămînța lui „Eu", Fiu al unui alt Tată. Moartea simbolică a tatălui nu are un sens autentic decît pentru cine urmărește să se căsătorească într-adevăr cu mama, dar într-o întoarcere interioară spre mama din adîncuri.

T E Z E U

DE LA TREZENA LA ATENA

A exercita o funcție regală nu înseamnă întotdeauna a atinge în sine o astfel de dimensiune.

Și-ar mai fi acoperit Tezeu, regele Atenei, ochii dacă ar fi putut suporta întîlnirea cu ceea ce se deschidea în fața lui Oedip la Porțile de aramă și ar fi rămas pînă la capăt martorul trecerii prietenului său în lăcașul zeilor? Nu, ochii săi rămași ochii unui muritor s-au închis, orbiți de strălucirea miilor de sori ce l-au întîmpinat pe Oedip devenit brusc mai strălucitor el însuși decît razele lor. Și totuși, bunăvoința regelui față de bătrînul cerșetor, protecția pe care i-a promis-o pînă la moarte dîndu-și cuvîntul fără a-l mai lua înapoi, onoarea pe care și-a făcut-o din a-i rămîne credincios, toate acestea ne-au emoționat și ne-au predispus să recunoaștem în el eroul legendar venerat încă și astăzi în Grecia.

Dar s-ar putea ca eroul preamărit de natura noastră de exilați să nu fie același cu cel recunoscut de Olimp. Între rege și cerșetor, cerul l-a preferat de cerșetor și s-a deschis în fața acestuia. Regele mai avea fără îndoială încă o etapă de parcurs înainte de a deveni cerșetor și a ajunge la giuvaerul pur al coroanei regale!

Amintindu-ne totodată că mitul, asemenea Sfinxului sau Pythiei din Delfi, își ascunde mesajul,

să dăm la o parte vălul ce acoperă povestea pentru a merge pînă în miezul ei.

Tezeu este fiul lui Egeu, regele Atenei.

Oricîte soții ar fi avut Egeu – și ele au fost numeroase! – regele nu putea avea copii. Sterilitatea sa îl îndurera într-atît încît luă hotărîrea s-o consulte pe Pythia din Delfi, pentru a afla cauza și a o înlătura.

„Nu trebuie în nici un caz să dezlegi gîtul burdufului tău umflat de vin înainte de a fi atins locul cel mai înalt din Atena", îi spuse ea.

Neștiind să descifreze enigmaticul răspuns, Egeu se duse la Medeea, magiciana ; care jură să facă uz de arta sa pentru a spăla rușinea regelui, dacă acesta îi promitea protecție, deoarece, simțindu-se alungată din Corint, va trebui fără îndoială să-și caute refugiu la el. Pactul o dată încheiat, Egeu se îndreptă plin de speranță spre Trezena al cărei rege, Pitheu, prietenul său, avea o fată, Aethra, greu încercată : viitorul ei soț căzuse în dizgrație și fusese alungat din cetate. Datorită vrăjilor Medeei, Aethra se îndrăgosti de Egeu care se trezi el însuși împins de magiciană în patul tinerei femei. În cursul nopții, după ce amanții se iubiră, iar Egeu „dezlegă gîtul burdufului său umflat de vin", Aethra fugi din patul ei unde dormea cel toropit de beție și se refugie în insula Sphaera, în apropiere de Trezena. Acolo, ea primi vizita zeului Poseidon care se uni cu ea.

Deși Poseidon nu-și reclamă niciodată dreptul de paternitate asupra copilului ce urma să se nască din tînăra femeie de două ori onorată în acea noapte magică, Tezeu se născu la Trezena ca fiu al lui Egeu, regele Atenei, și al lui Poseidon, stăpînul oceanelor, al insulelor și al țărmurilor, zeul celor mai mari adîncuri submarine, stăpîn al izvoarelor și al rîurilor.

Dar această filiație divină rămase ascunsă în inima Aethrei ; doar Pitheu răspîndi cu discreție zvonul.

Cu cîteva zile înainte de nașterea copilului, Egeu, chemat la Atena de îndatoririle sale regale, părăsește Trezena și pornește pe mare. Înainte de plecare, el îi recomandă Aethrei să nu-și expună fiul, așa cum se obișnuiește adesea în cazul bastarzilor, ci să-l crească discret și conform normelor rangului său. El depune sub o stîncă enormă o sabie de aur și niște sandale de aur, însemnele regale ce urmează a fi înmînate de mamă copilului atunci cînd acesta va atinge vîrsta la care își va putea cunoaște și asuma adevărata identitate. Aethra aduce pe lume un băiat căruia îi dă numele de Tezeu, deoarece el are o „poziție". Tezeu crește la curte sub privirea atentă a mamei sale Aethra și sub autoritatea regelui Trezenei, Pitheu, cunoscut drept omul cel mai înțelept și cel mai instruit din vremea sa. Tezeu dobîndește o statură și o forță demne de vărul său Heracles, ale cărui munci stîrnesc admirația întregii Grecii din acea epocă, ceea ce va provoca repede invidia lui Tezeu. Astfel, el se amuză înfruntînd cele mai mari dificultăți și stîrnind, cel puțin în anturajul său, cea mai vie admirație. Această forță uimitoare e dublată de o inteligență strălucită și de o mare frumusețe. Seducție, șiretenie, vigoare în luptă, tînărul știe să folosească toate aceste arme pentru a-și atinge scopurile.

Într-o zi, Heracles este invitat la cină la Trezena, de către regele Pitheu ; vine acoperit cu pielea leului din Nemeea pe care tocmai l-a ucis și la un moment dat o aruncă neglijent pe un jilț. La acest gest, tinerii din palat o iau la fugă îngroziți, dar Tezeu îl înfruntă cu îndrăzneală pe cel despre care crede că este încă

viu ; și, desigur, toată lumea rîde de această confuzie, dar totodată îi admiră îndrăzneala. Mai tîrziu, tînărul nostru erou, supunîndu-se ritualului Comyriilor (tunsoarea părului), îi sacrifică lui Apolo buclele frontale din părul său, dar refuză să se lase ras în cap, așa cum se cuvine.

După un timp, încîntată de precocitatea fiului său, Aethra îl conduce pe Tezeu în fața stîncii sub a cărei masă enormă sînt îngropate însemnele regale depuse acolo de Egeu. Va fi în stare Tezeu să dea la o parte piatra? Ofensat, tînărul, care nu cunoaște secretul pietrei, o apucă și o ridică cu o mare ușurință. Surprins, el descoperă zăcînd acolo o sabie de aur și niște sandale de aur. Întrebată, Aethra îi dezvăluie lui Tezeu identitatea sa regală ; ea păstrează tăcerea asupra originii sale divine și, prin urmare, asupra afinităților lui secrete cu lăcașurile marine ; nu are deci motiv să se mire că, hotărîndu-se să meargă imediat la tatăl său regele, Tezeu refuză să plece pe mare și alege călătoria pe uscat. Drumul pe uscat este unul dintre cele mai periculoase : bîntuit de bandiți, el conduce fără cruțare spre moarte. Să fie însă Tezeu mai puțin puternic decît vărul său Heracles? Nu-i va permite oare această călătorie să rivalizeze cu gloria eroului? Hotărîrea sa e irevocabilă : va merge pe fîșia de pămînt ce se întinde de-a lungul coastei, fără a ține seama de rugămințile mamei sale.

Tezeu își ia rămas bun de la Aethra și de la regele Pitheu și pleacă fără a privi înapoi, ferm hotărît să nu se arate în fața tatălui său decît după ce-i va fi învins pe toți bandiții care vor îndrăzni să-l atace. Primul dintre aceștia este Peripetes, un uriaș cu șase brațe, despre care se spunea că ar fi fost fiul lui

Poseidon și care îi ucide cu enorma sa măciucă de piele pe toți călătorii ce trec pe acel drum. Tezeu se repede asupra lui, îi smulge din mîini măciuca de piele și îl ucide cu ea dintr-o lovitură.

De acum înainte, Tezeu își continuă drumul înarmat cu sabia de aur, dar și cu măciuca de piele pe care o flutură cu mîndrie, așa cum face Heracles cu pielea leului. Învingător asupra lui Peripetes, Tezeu curăță drumul de numeroși alți bandiți care le veneau de hac victimelor lor cu cel mai odios sadism ; printre ei se află Sinis, nepotul lui Corinthos, el însuși fiu bastard al lui Poseidon ; apoi tatăl lui Sinis, celebrul Procust cu patul său funest, și banditul Sciron, de asemenea fiu al lui Poseidon, care prin viclești îșI aruncă nefericitele victime în mare, unde sînt devorate de niște țestoase imense : încă mulți alții cad răpuși de loviturile valorosului fiu al lui Egeu. Dispariția lor îl așază acum pe Tezeu la același nivel cu vărul său Heracles ; muncile lor sînt echivalente și, în plus, cele ale lui Tezeu sînt dezinteresate, în opoziție cu muncile pe care Heracles, ucigașul familiei sale, trebuie să le înfăptuiască pentru a-și răscumpăra crima.

Aureolat cu renumele dobîndit, Tezeu atinge coastele Aticii ; primește la templul lui Zeus-cel-foarte-îndurător purificarea de sîngele pe care l-a făcut să curgă în timpul călătoriei sale și beneficiază de ospitalitatea Fitalizilor ; pentru prima oară de la plecarea sa din Trezena, este îngrijit, îmbrăcat în veșminte somptuoase, iar părul său blond buclat este împletit în cozi cu mare artă. Interpelat de niște zidari care construiesc acoperișul templului lui Apolo și care își bat joc de el, luîndu-l drept o fată cu capul descoperit, Tezeu le deshamă dintr-o singură mișcare

boii de la căruță și o aruncă pe aceasta din urmă în aer, la înălțimea acoperișului. Impresionați, lucrătorii se retrag, iar Tezeu își face intrarea triumfală în cetatea Atenei.

Dubla origine a eroului grec este demnă de atenție. Tezeu este fiu de rege, dar regele e un muritor a cărui funcție regală nu l-a ridicat la rangul de zeu. În schimb, filiația divină care îl leagă pe Tezeu de Poseidon, oricît de discretă ar fi ea, și fără îndoială tocmai din cauza acestei discreții, îi dă o forță pe care nici o divulgare indiscretă a secretului nu o poate distruge. Această forță investită la începutul vieții adolescentului la nivelurile fizic și psihic, dobîndește la Tezeu o putere excepțională. Răsfățat de mama sa și de bunicul său, regele Trezenei, admirat de ei, copilul crește fără să învețe altceva decît că trebuie să-și perfecționeze darurile în construirea unei personalități de esență nobilă.

Orice personalitate este esențială pentru a dobîndi în categoriile vieții un „eu" corespunzător valorilor colective și valorilor lumii ; într-un prim timp, fiecare știe că acest „eu" trebuie să fie construit, să fie cunoscut de către cel în cauză, recunoscut de ceilalți și să atingă cît mai mult posibil o reușită socială. Vine o zi cînd acest „eu" intră în rezonanță cu un „Eu" mai profund, cel pe care l-am văzut tulburîndu-l pe Oedip și făcîndu-l să se interogheze asupra adevăratei sale identități, apoi s-o cucerească. Acest „Eu" depus ca sămînță divină fondatoare a oricărei ființe, uitat de Cadmos și de primii săi descendenți, a reprezentat o cerință inevitabilă pentru Oedip, și cunoaștem istoria celei de a doua nașteri a eroului la Teba, precum și a celei de a treia nașteri la Colonos.

La Tezeu, acest „Eu" este semnificat cu claritate în filiația divină a eroului, ținută atît de secretă încît e simțită mai degrabă ca fiind refulată în memoria Aethrei și a lui Pitheu, ființe ce par a nu-i bănui importanța și încă și mai puțin a o cultiva la copil, ei înșiși neavînd niciodată acces la „persoana" lor. Fondator al oricărei ființe, dar acoperit de un prim „eu" necesar, acest „Eu" se exprimă în general în jurul vîrstei pubertății și invită ființa să intre în rezonanță cu el pentru a o face să-și descopere adevărata identitate și să treacă de la dimensiunea „personalității" la cea a „persoanei", a „unicului" reprezentat de ființă în inima colectivității.

Două rațiuni esențiale pot înăbuși vocea „persoanei".

Prima ține de o naștere prea prematură, de o privare de ultimele două–trei luni ale vieții intrauterine în timpul cărora se construiește partea cea mai subtilă din copil, identitatea sa. Astăzi știm în mod științific că în luna a șasea de gestație fătul e terminat în anatomia și fiziologia sa, dar că psihismul său nu este încă pe deplin constituit ; or, în ultimele trei luni de viață intrauterină, psihismul este cel care, așa cum spuneam mai sus, se elaborează în așa fel încît identitatea primă – eul-ego – a copilului de care el este legat, dobîndește o informație suplimentară : aceasta, de un ordin mai subtil și mai intim, lasă urme în puterea potențială de înfăptuire a „Eului" unic, dincolo de „eu", și a persoanei, dincolo de personalitatea viitorului adult. Această muncă ce se desfășoară la mare adîncime în ultimele trei luni de gestație, ține de opera care, în mitul de față, este cea a lui Poseidon. Tridentul zeului adîncurilor înscrie așadar în memoria copilului vocea lui „unu și

trei" care este chiar copilul în principiul său şi se va face auzită de el la momentul potrivit. Tridentul este pentru greci ceea ce „carnea", *BaSaR,* pecetluită în adîncurile nebănuite ale lui Adam, este pentru evrei[1]. Litera mediană a cuvîntului, *şin,* este un trident; ideograma sa primitivă este un arc întins la extrem, a cărui săgeată reţinută ea însăşi la extrem se va exprima într-o zi prin înfăptuirea fiinţei (cele două litere care o înconjoară formează cuvîntul *BaR,* „Fiul"!); deci săgeata va înfăptui „Fiul" sau, dacă se va abate din drum (mitul căderii), va ucide!

În aceste profunzimi, toate tradiţiile se întîlnesc şi vorbesc Limba una recuperată de Oedip în mit, precum şi de toţi marii sfinţi în Istorie! Deţinînd cu fermitate cheia Limbii una, putem simţi săgeata ca fiind cea a zeului grec Eros, a erosului, spirit în om şi arc el însuşi, corp al Fiului, al cuvîntului. Primul „eu" va juca rolul de „tată adoptiv" pentru a primi în el Vocea cuvîntului şi a spiritului al căror singur Tată este Dumnezeu, ajungînd astfel la Unu, care este trinitate în partea de jos, imagine a sfintei Treimi în partea de sus. Dacă Omul primeşte în sine această „Voce", săgeata tridentului va începe să acţioneze în vederea transformării psihicului său animal în suflet spiritual – ceea ce s-a întîmplat în cazul lui Oedip, rămas fidel de-a lungul întregii sale vieţi Vocii care l-a condus de la Corint la Colonos.

Ceea ce ştiinţa cunoaşte astăzi parţial, dar sîntem îndreptăţiţi să cunoaştem în mod intuitiv şi mai complet sprijinindu-ne pe mituri[2], pare a fi fost cunoscut deja în Grecia antică. Să ne amintim de fiul lui Semele, ea însăşi fiica lui Cadmos. Mă refer la Dionysos, zeul vinului, născut din iubirea lui Zeus şi a lui Semele, a cărei frumuseţe l-a vrăjit pe zeul

cerului. Hera, soția lui Zeus, a reușit să se răzbune și Semele, victimă a geloziei perverse a zeiței, a pierit ucisă de fulgerul celui pe care îl iubea ; ea era însărcinată în luna a șasea. Dar Hermes, un alt fiu al lui Zeus, pe care l-a avut de la fiica uriașului Atlas, a salvat copilul din acel pîntece lunar[3] și l-a închis în coapsa tatălui său – matrice solară ; astfel, Zeus și-a asumat ultimele trei luni ale muncii de gestație, semnificînd prin aceasta că primele șase luni ale copilului în viața intrauterină țin de formarea unei identități lunare, adică nocturne, legată de inconștient și că ultimele trei luni, care primesc informația solară, țin de un „Eu" conștient. La capătul acestor trei luni, după expirarea termenului, Hermes cel „cu sandale înaripate" își eliberă tatăl, iar Dionysos veni pe lume „născut de două ori", cum pare s-o spună numele său[4].

Este cert că nu putem auzi adevăratul mesaj al zeului vinului – ce va interveni mai tîrziu în viața lui Tezeu – decît dacă, dincolo de beția vulgară la care, după cum ni se spune, se deda alaiul său, dincolo de dansurile și cîntecele orgiilor în cursul cărora Bacantele se lăsau pradă celor mai nebunești deliruri, percepem arierplanul scenei unde se desfășoară adevărata dimensiune a zeului primăverii, a făgăduitorului de fructe, zeu al viței de vie și al licorii zeilor, al beției cunoașterii ce-l face pe Om să participe la bucuriile divine. Grecia pare așadar să ne confirme că eroul său Tezeu, fiul regelui Egeu și al zeului Poseidon, este predestinat să intre într-o zi în dimensiunea solară a ființei sale, aceea a adevăratei sale „persoane". Doar dacă un alt obstacol decît cel descris mai sus și care nu pare să-l privească pe erou nu va sta în calea înfăptuirii sale.

Acel alt obstacol constă în faptul că, după naşterea copilului, lumea parentală nu dă primului „eu" al copilului o structurare justă. Acest „eu" poate fi într-adevăr clădit prea solid pe valorile lunare pe care părinţii n-au ştiut să le depăşească şi le-au ridicat la rangul de valori solare – valori referitoare la lumea exilului şi absolutizate ; copilul creşte atunci numai în orbita obiectivelor acestei lumi, iar capcanele lumii riscă să se strîngă în jurul său ; cufundat în lunar, el nu va mai avea deloc acces la adevărata sa identitate de Om, identitate de ordin divin. Sau acest prim „eu" nu a fost recunoscut prin el însuşi, ci doar ca obiect al proiecţiilor parentale, sau se va fi dezvoltat într-un astfel de laxism încît nici o matrice iubitoare nu-l va fi putut conţine pentru a-l construi. Uneori, această mică fiinţă începe să crească pornind de la un mare traumatism, iar apărările pe care le generează cu scopul de a se proteja vor tinde să devină mai rigide şi se vor transforma apoi în închisoarea sa, respectiv în mormîntul său.

S-ar părea că Tezeu nu se află la adăpost faţă de acest al doilea tip de obstacol.

Recunoscut, putem spune că a fost ; a fost de asemenea crescut într-un cămin iubitor, sub îndrumarea vigilentă a unui bunic respectat pentru înţelepciunea şi ştiinţa sa. Nici o suferinţă nu i-a tulburat tinereţea. Dar, supradotat , admirat fără rezerve de ai săi cărora le-a hrănit vanitatea, onorat, flatat din toate părţile, cum ar fi putut el auzi o altă voce decît cea a laudelor care i-au legănat primul „eu"? O voce care l-ar fi determinat să fie surd la vocea sirenelor, la registrul unde se desfăşoară cîntecele lor şi unde îşi investeşte el însuşi toate

darurile, și să se deschidă spre o altă dimensiune a ființei sale aparent complet închisă din interior și despre care nimeni nu i-a vorbit din exterior?

O mare frumusețe, o reușită somptuoasă... tot atîtea capcane narcisiace foarte greu de ocolit. Desigur, a înfrunta contrariile lor constituie o altă amenințare. Dar trebuie eroul nostru să se teamă de ea? La prima lectură a mitului, sîntem impresionați de frumusețea, curajul și îndrăzneala lui Tezeu, cu riscul de a ne afunda împreună cu el în uimirea unei logici întru totul sterile. Or, păcălit de forța îmbătătoare a primului său „eu" și de laudele pe care ea le suscită, Tezeu construiește cu propriile mîini un labirint adînc căruia i se cuvine ca noi, cititorii, să-i discernem realitatea.

Ceea ce ne frapează în această povestire este faptul că, încă din copilăria lui Tezeu, lăsînd deoparte darurile excepționale ale adolescentului, un „prea devreme" pare a sta la baza descoperirii originii sale regale. Aethra, mîndră de fiul ei, de precocitatea sa, precum și de originea sa secretă, nu e oare prea grăbită să-l vadă apropriindu-și însemnele regale? Dacă ea însăși nu a intrat încă în rezonanță cu „persoana" sa, adică cu „Fiul" interior pe care, așa cum am văzut, fiecare ființă trebuie să-l recunoască în sine, pentru a-l purta în gestație în timpul vieții sale, nu proiectează ea oare asupra fiului exterior dorința de împlinire – și, în cazul de față, dorința de reușită – ce ar trebui să privească în esență secretul propriei interiorități? Acesta e pericolul clasic, dar prea puțin observat, deci prea puțin evitat! Iar în dorința ei nebună de a-l împinge pe Tezeu spre glorie, Aethra nu respectă timpul necesar dobîndirii de către tînărul adolescent a unei maturități suficiente pentru a da descoperirii originii sale regale o direcție justă ;

în momentul în care ea îl conduce în fața stîncii, e evident că dorința vanitoasă de a-și „epata" anturajul îl împinge pe copilul regal să ridice masa enormă de piatră. Spre nenorocirea sa, îndrăznesc să spun, reușește.

Sabia de aur pe care o descoperă atunci este însemnul unei alte regalități decît cea a simplei funcții paterne ce îi va reveni poate într-o zi ; ea nu e sabia care ucide, ci aceea care transformă și dă viață dincolo de viață ; lama sa invită la întîlnirea cu tridentul lui Poseidon, dar nimeni nu îi spune acest lucru. Cît despre sandalele de aur, le-am văzut în picioarele divinului Hermes, împodobite cu aripi menite să-l facă a se mișca în alte spații-timp decît cele ale lumii umane ale unui prim „eu".

Dar, îmbătat de aceste obiecte asupra cărora nu poate proiecta decît viziunea sa narcisiacă despre lucruri, Tezeu decide imediat să plece la tatăl său, regele Atenei. Două căi i se oferă atunci pentru a ajunge în oraș : calea pe uscat și calea pe mare. Alegerea lui Tezeu nu are de ce să ne mire : fiul lui Poseidon este încă total adormit, iar cel al regelui Egeu e departe de a gîndi că va trebui să se măsoare într-o zi cu redutabilul trident al zeului adîncurilor submarine, altfel spus cu dimensiunea „una și trei" a „persoanei" sale despre care nici nu bănuiește că ar exista și cu atît mai puțin că ea ar fi adevărata sa identitate.

Nu, Tezeu nu are pentru moment de la tatăl său divin decît moștenirea fetei sale nocturne, cea a apelor. Oricît de încărcate ar fi acestea cu adevărata moștenire, cea a energiilor potențiale încă „neîmplinite", cum ar spune tradiția ebraică, încă necunoscute, adică nebănuite de Omul inconștient, în această etapă, ele sînt deocamdată sterile, iar Omul rămas infantil nu știe decît să se dilueze în ele

și să regreseze în visul oceanic al unei matrice fără limite ; el se abandonează cu complezență celor mai puerile înclinații ale sale, oricît de virile ar fi ele în aparență, și se îndrăgostește de propriile succese ; Tezeu este un astfel de om. Curajul de care dă dovadă, voința de a-și atinge scopurile sînt virtuți remarcabile pentru un anume timp, dar atunci cînd li se conferă forța absolutului, autorul lor riscă să se identifice total cu ele și să devină incapabil de a-și distinge umbra. Confundat cu soarele gloriei sale, Tezeu are cu atît mai puține șanse de a-și vedea umbra, cu cît moștenirea-i neptuniană, la acest nivel al ființei sale, îl handicapează. El se înecă în apele oglinzii lui narcisiace. Dacă, pentru a ajunge la Atena, Tezeu ar fi pornit pe „calea umedă"[5], calea mărilor, el s-ar fi aflat negreșit în fața unei oglinzi mai puțin binevoitoare care l-ar fi obligat să interpreteze încercările unde a fost învingător drept înfruntări imposibil de ocolit cu propriii săi monștri interiori. În loc de aceasta, alegînd „calea uscată", calea de pămînt, el se poleiește la soarele celui mai superficial reflex al său, ucide monștrii exteriori, dar refulează monștrii săi interiori în părțile cele mai profunde și mai necunoscute din sine însuși ; el făurește din ei labirintul sumbru despre care am vorbit mai sus și pe care, mai devreme sau mai tîrziu, va trebui să-l întîlnească și să-l asume.

Totuși, oamenii aceștia perverși, cu cruzimea lor fără nume, nu ne-au apărut ei oare, pe calea de pămînt, drept descendenții mai apropiați sau mai îndepărtați ai zeului Poseidon? Tezeu nu a știut să-i recunoască în ei pe frații săi. Aș îndrăzni să spun că, pentru a-i omorî, el n-a știut să se servească decît de faimoasa măciucă de piele cucerită de la primul monstru, Peripetes, simbol al forței animale brutale,

mai degrabă decît de sabia de aur... El n-a știut decît să-l arunce în mare pe banditul Sciron și să-l lase pradă enormei broaște țestoase a cărei hrană fuseseră pînă atunci trecătorii aruncați de bandit în valuri, dar nu a făcut el însuși experiența țestoasei mărilor : mijlocitoare între cer, prin carapacea sa rotundă, și pămînt, prin pîntecele său plat, ea l-ar fi instruit pe Tezeu despre originea lui divină.

Tezeu sosește la Atena la fel de ignorant ca la plecarea din Trezena, și numai în strălucitoarea lumină a unei noi fapte de vitejie le dovedește el lucrătorilor Templului virilitatea sa. Fără îndoială, cei ce „lucrează la Templu" au avut ochiul deschis spre vigoarea feminină a acelui insolent cu bucle blonde și cu înfățișare efeminată ; dar să ne amintim că el nu-i sacrificase lui Apolo decît buclele frontale, repede crescute la loc, și că nu a știut să-i ofere totalitatea forței sale – părul fiind expresia forței ce ia naștere în rinichi[6]. Să ne amintim de asemenea că regele Egeu fusese sfătuit de Pythia din Delfi să „nu dezlege gîtul burdufului său umflat de vin înainte de a fi atins locul cel mai înalt din Atena". Locul cel mai înalt din Atena ar putea fi tocmai domeniul Porților de bronz, acolo unde, dacă ar fi ajuns, Egeu ar fi devenit conștient de faptul că „vinul din burduful său umflat" ținea mai mult de libațiile oferite divinului Dionysos decît de vinul risipit în semințe infantile...

În orice caz, Tezeu, cel născut din aceste semințe infantile, se prezintă la palatul regelui, tatăl său.

DE LA ATENA LA CNOSSOS

Tezeu se prezintă la palatul regelui cu siguranța pe care i-o conferă nobleţea descendenţei şi renumele dobîndit prin muncile sale. Nu se lasă recunoscut de rege, care ignoră pînă şi existenţa fiului născut de Aethra, într-atît plecarea sa precipitată din Trezena l-a făcut străin de ceea ce a lăsat în urma sa ; el este aşadar departe de a-şi imagina că tînărul erou este rodul nopţii magice puse la cale de Medeea.

Medeea, vrăjitoarea care, aşa cum ne amintim, nu-i acordase ajutor regelui decît în schimbul unei promisiuni de protecţie, devenise între timp soţia regelui Egeu. Deci ea este cea care, împreună cu regele, îl primeşte în palatul din Atena pe prestigiosul tînăr. Fascinaţi amândoi, îl invită să stea un timp cu ei, dar foarte repede ochiul magicienei îl recunoaşte în Tezeu pe fiul lui Egeu zămislit, datorită ei, cu Aethra ; ea vede imediat în el pe eventualul uzurpator al tronului ce îi revine de drept lui Medos, fiul pe care l-a avut ea însăşi de la regele Egeu. De aceea, îl face pe Tezeu să treacă drept spion şi hotărăşte, cu complicitatea regelui, să-l ucidă pe trădător.

O cupă otrăvită îi este pregătită, urmînd ca el s-o bea la apropiata sărbătoare în cinstea lui Apolo. Dar în ziua cu pricina, în momentul în care Tezeu ridică spre cer cupa pentru a implora zeii să-i

protejeze pe rege și pe regină, mantia care îi ascundea sabia de aur se desface puțin și, deodată, regele zărește sabia.

Într-o străfulgerare, el înțelege totul, își recunoaște fiul și sparge dintr-o lovitură cupa blestemată din care otrava se răspîndește pe masă ; îl strînge pe Tezeu la piept, îl îmbrățișează, îl face să fie recunoscut drept fiu al său la curte, de către adunarea nobililor și de către cea a poporului. Serbări fără sfîrșit luminează zi și noapte cetatea care preamărește isprăvile eroului ei și îl recunoaște ca fiu al regelui său. Plin de mînie împotriva reginei ale cărei planuri îi devin acum clare, Egeu îl susține pe Tezeu care vrea să se răzbune pe ea. Împreună cu Medos, ea fuge din palat învăluită într-un nor magic care îi face nevăzuți privirii urmăritorilor.

Începînd din acel moment, Tezeu împarte cu tatăl său conducerea regatului. Pe vremea aceea, regatul era devastat de un taur alb monstruos adus de Heracles din Creta, unde îl capturase în cursul celei de a șaptea dintre muncile sale ; taurul pustiește cîmpia de la Marathon și ucide sute de bărbați și femei. El este fără îndoială cel despre care va vorbi mai departe mitul și reprezintă în cazul de față o manifestare evidentă a zeului Poseidon. Mai mulți bărbați au fost trimiși pentru a-l supune, dar toți au fost uciși, printre ei numărîndu-se și Androgeu, fiul lui Minos, regele Cretei. În fața acestui flagel și încrezător în forța sa invincibilă, Tezeu pleacă să înfrunte taurul ; reușește să-l apuce de coarne și să-l tîrască pe străzile Atenei pînă la templul lui Apolo, unde îl sacrifică. Dar problema pusă de taur nu putea fi rezolvată doar prin acest holocaust. Un alt sacrificiu, de altă dimensiune, apăsa asupra atenienilor.

Într-adevăr, regele Minos crede că fiul său Androgeu n-a fost trimis să înfrunte monstrul decît pentru a fi expus cruzimii lui și a muri ; de aceea el cere ca ispășire a morții sale, mai degrabă decît un război, sacrificarea anuală a șapte tineri și a șapte tinere, trimiși drept hrană unui alt monstru, Minotaurul, și aceasta timp de zece ani. Cînd Tezeu începe să participe la treburile regatului împreună cu tatăl său, Atena se pregătea să trimită pentru a treia oară tinerii desemnați de soartă spre a fi sacrificați Minotaurului. Tezeu nu poate suporta această rușine.

Astfel, fidel celor mai nobile valori ale inimii sale, el se hotărăște să plece cu al treilea convoi și să obțină permisiunea regelui Minos de a înfrunta singur Minotaurul ; dacă va învinge monstrul, nu numai că viața tinerilor va fi salvată, dar se va pune capăt exigenței de ispășire impusă de Creta.

Regele Tezeu se arată neliniștit de acest proiect care nu i se pare drept ; încearcă să-l convingă pe fiul său să renunțe, dar în zadar. Nu înseamnă oare să trădeze alianța încheiată cu Creta dacă îi schimbă cursul în cel de al treilea an? Este Tezeu în stare să se măsoare cu redutabilul Minotaur pe care regele presimte că doar sabia de aur îl va putea învinge? Este pregătit Tezeu să mînuiască sabia de aur? Iată întrebări rămase fără răspuns și care seamănă o spaimă mare în inima regelui ; în ciuda rugăminților sale, el, tatăl eroului, nu-l poate face pe acesta să renunțe la planul său, după cum nici Aethra, mama lui Tezeu, nu-i putuse influența alegerea drumului spre Atena, cu cîteva luni în urmă.

Deși Tezeu pleacă mînat de generozitate, proiectul lui nu este mai puțin orgolios. Fiul Aethrei îi promite însă tatălui său că îl va preveni de victorie

de îndată ce corabia revenind din Creta va intra în apele Atenei, înălțînd în vîrful catargului o pînză albă în locul pînzelor negre ce marchează în fiecare an doliul tristului convoi ; dacă din nefericire pînzele vor rămîne negre, ele vor anunța moartea eroului.

Regele Egeu privește cuprins de neliniște corabia care iese în larg și se îndreaptă spre Creta arborînd pavilionul negru. El va veni adesea să scruteze orizontul și să-și imagineze pînza albă fluturînd mîndră la prora corăbiei.

Regele Egeu nu se înșală ; el are toate motivele să fie neliniștit. Vîrsta i-a dat acel „ceva" pe care nu-l poate numi și pe care o anumită evoluție a persoanei sale i l-ar fi conferit cu precizie dacă ar fi știut să-și depășească personajul reprezentat și să aibă acces la adevărata sa identitate, adică la înțelegerea evenimentelor dincolo de „evenemențial" și la descoperirea motivațiilor ce determină deciziile luate în fața acestor evenimente. El simte intuitiv că hotărîrea fiului său nu este justă. Într-adevăr, cel ce pornește în această aventură acționează conștient de adevăratul său „Eu" tot atît de puțin ca atunci cînd s-a angajat pe „calea uscată" a călătoriei sale spre Atena sau cînd a procedat la cucerirea Taurului alb.

Primul „eu" al lui Tezeu este cu atît mai prins în capcană cu atît sufletul său este mai emotiv, iar natura sa mai generoasă ; cu un curaj indiscutabil, sporit de succesele precedente, el dorește din toată inima sa eroică să pună capăt tributului apăsător impus de Creta. Dar o inimă eroică și supusă emoției nu este neapărat și o inimă „circumcisă", cum ar spune evreul, adică o inimă eliberată de pieile interioare ale Omului și care acționează în locul său, o inimă capabilă să vadă o dimensiune mai profundă

n lucrurilor. Astfel, cel ce s-a cuibărit în inima lui Tezeu sub masca generozității, respectiv a eroismului, este animalul vanității personale și al orgoliului supraeului național.

Curajul și eroismul sînt virtuți psihice, nu spirituale ; ele generează tensiuni epuizante care ajung într-o zi la punctul lor de ruptură ; necesare un timp pentru a făuri primul „eu", ele sînt chemate să cedeze locul puțin cîte puțin unei forțe proprii naturii adevăratei „persoane" pe care nimeni n-o poate bănui dacă n-a experimentat-o și care, fără nici un efort, permite ființei să facă gestul potrivit. Într-un același suflu, generozitatea se supune altor criterii decît acelea ale ordinii psihice ; uneori se transpune ea însăși în rigoare și este atunci de neînțeles pentru ființele rămase în ordinea primară.

Totuși, printre acestea din urmă, Omul vîrstnic, obosit de tensiunile datorate incoerenței acestui registru, are tendința să renunțe la apărare ; obosit de a trebui să ia decizii în conformitate cu niște norme liniștitoare, dar a căror fragilitate începe s-o descopere, el lasă să prindă contur în el o înțelepciune ascunsă, destabilizatoare, dar cu atît mai tulburătoare cu cît ea nu mai are forță decizională.

Fără îndoială că tocmai înțelepciunea aceasta confuză îi dă regelui Egeu intuiția unei „incorectitudini" în succesiunea evenimentelor ce se perindă prea rapid sub ochii lui și în afara puterii sale regale. Totuși, pentru Tezeu, întîlnirea cu taurul alb era deja încărcată de sens! Mai întîi în privința animalului în sine, dacă ținem seama de semnificația acestui prim etaj al Tetramorfului ; taurul capturat de Tezeu solicita desigur din partea tînărului o ultimă înfruntare pe care nu știuse s-o discearnă în

adversarii săi precedenți. Mai mult, dacă taurul era într-adevăr cel ce o onorase în Creta pe regina Pasiphae, așa cum vom afla mai tîrziu, înseamnă că el era zeul Poseidon însuși, tatăl lui Tezeu. A captura taurul fără a-i citi mesajul echivala cu a reduce întîlnirea la un tur de forță ; a-l sacrifica pe altarul lui Apolo reprezenta un gest pur exterior, popular desigur, dar de ordin magic, și nu constituia în nici un fel un drum deschis în conștiință, legat de o recunoaștere a filiației divine. Dacă așa ar fi stat lucrurile, Tezeu ar fi înțeles sensul și, deci, importanța sacrificării celor cinci tineri și a celor cinci tinere fete, oferiți Minotaurului. Dar, mai întîi, cine este Minotaurul?

TEZEU LA CNOSSOS

ÎNTOARCEREA SA LA ATENA

Pe tronul Cretei, în palatul din Cnossos, domnește regele Minos împreună cu regina Pasiphae. Regina Pasiphae primi într-o zi vizita zeului Poseidon care îi apăru sub forma unui taur strălucitor. Regele Minos, soțul ei, își stabilise anterior dreptul la tron în detrimentul fraților săi, bazîndu-se pe favoarea cu totul particulară a zeilor care îi îndeplineau, spunea el, toate rugămințile. Ca dovadă imediată, el îi ceru lui Poseidon în fața tuturor cretanilor, ca un taur alb să iasă din mare spre a-i fi sacrificat. Atunci se ivi, înotînd spre țărm, un taur atît de alb încît, uluit, Minos îl păstră în turma sa și sacrifică în cinstea zeului mărilor și al fluviilor un animal mult mai puțin frumos. Pentru a-l pedepsi pe Minos, Poseidon făcu în așa fel încît regina să se îndrăgostească de taur. Ceea ce se și întîmplă : fermecată, Pasiphae îi ceru lui Dedal, arhitectul curții, celebru prin arta sa de a fabrica obiecte însuflețite, s-o ajute să-și împlinească dragostea cu taurul și, pentru aceasta, să-i construiască o vacă de lemn articulată în așa fel încît să poată intra în ea și să-i folosească deschizăturile genitale cînd va fi cazul. Dorința reginei e lege, arhitectul se supune. Cînd taurul veni pe cîmpia unde păștea vaca de lemn, se cuplă cu ea. Din această unire se născu un montru cu cap de taur

și trup de om, Minotaurul. Neștiind ce să facă cu monstrul și dorind să-și ascundă rușinea, regele Minos consultă un oracol care îi dădu sfatul să construiască prin Dedal o locuință în fundul căreia să-și închidă fiul pe cît de detestat, pe atît de redutabil. Dedal construi atunci un labirint cu nenumărate cărări întortocheate și perfide care făceau ieșirea imposibilă pentru oricine ar fi îndrăznit să se aventureze acolo ; acesta ar fi devenit inevitabil prada Minotaurului care se afla în centrul acelui loc infernal.

Minotaurul, născut dintr-o iubire divino-umană sub forma unui animal, era de temut nu numai datorită aspectului său hidos, ci și datorită exigenței sale devoratoare, deoarece constrîngea cuplul regal să-i dea în mod regulat drept hrană copii mici. Regele Minos nu găsise altă soluție pentru a-și scăpa țara, Creta, de acest dezastru, decît căutînd un pretext pentru a-și obliga rivala, Grecia, să hrănească ea monstrul. Pretextul a fost oferit de moartea lui Androgeu și, de atunci, Grecia era cea care trimitea în fiecare an în Creta tributul respectiv. Iar astăzi tributul urma să fie plătit de atenieni pentru a treia oară.

Corabia cu pînze negre acostează pe țărmurile cretane după ce fusese nevoită să-și întrerupă călătoria în portul Delfi din cauza unei furtuni puternice. Să fi uitat Tezeu să-i aducă sacrificiu lui Apolo înainte de plecare? Dar porunca lui Apolo era s-o celebreze pe Afrodita și să-i aducă zeiței tributul cuvenit, respectiv ofranda unei capre. Tezeu s-a supus, dar, în clipa morții, capra s-a transformat în țap, iar acesta a fost cuprins de convulsii atît de puternice încît toți le-au interpretat ca fiind de rău augur. Cînd furtuna a îndurerat și mai mult convoiul

funest, Tezeu i-a oferit o jertfă lui Apolo însuși, în sanctuarul de la Delfi, acolo unde Pythia l-a recunoscut imediat pe fiul lui Egeu, rod al acelui „burduf umflat de vin" al cărui gît a fost deschis înainte de vreme. Afrodita i-a oferit eroului protecție, astfel încît Tezeu ajunge cu bine la destinație, cu cei treizeci de luntrași și cele paisprezece victime.

Regele Minos îi așteaptă, dar se îndrăgostește de una din tinerele fete desemnate pentru sacrificiu și tiranul ar fi violat-o pe loc dacă fiul lui Egeu, prevalîndu-se de filiația sa cu zeul adîncurilor marine, nu s-ar fi interpus pentru a o proteja.

„Dacă ești fiul lui Poseidon, spune atunci regele Minos aruncînd un obiect în mare, adu-mi acest inel care este și pecetea mea, căci eu sînt fiul lui Zeus.

– Dacă ești fiul lui Zeus, dovedește-mi acest lucru", i-o întoarce Tezeu. Invocîndu-l pe Zeus, Minos dezlănțuie cerul care răspunde printr-o furtună violentă : tunetul bubuie, un fulger brăzdează cerul, dar trăsnetul îl respectă pe fiul lui Poseidon care se aruncă în mare unde Thetis îl însoțește. Frumoasele Nereide înoată, parcurg în toate direcțiile lăcașurile umede și aduc în curînd inelul de aur pe care Tezeu, ieșind din ape, îl dă regelui Minos. Regele se înclină.

Ajuns la palat, Tezeu își prezintă cererea lui Minos și lui Pasiphae ; el cere permisiunea să se lupte singur cu Minotaurul pentru ca tinerii atenieni să fie definitiv cruțați, atît cei ce îl însoțesc, cît și victimele promise Minotaurului în următorii șapte ani. Regele rîde de tînărul orgolios ce se crede capabil să înfrunte monstrul. Renumele său a ajuns totuși la urechile cuplului regal ; și-apoi, e adevărat că Nereidele nu l-au părăsit pe fiul lui Poseidon în recenta încercare. Dar cine îl va asista în această

luptă sumbră din labirint? Cine îl va conduce pînă la Minotaurul închis în adîncurile acelui edificiu cu cărări întortocheate unde e sortit să se rătăcească și să moară de epuizare chiar înainte ca îngrozitoarea întîlnire să se producă? În bătaie de joc, regele Minos acceptă.

Regele n-a luat în calcul ajutorul surprinzător pe care tînărul erou îl va primi de la o „Nereidă a pămîntului", dacă pot spune așa : Ariadna, propria-i fiică, prezentă la palat în momentul în care Tezeu și-a exprimat cererea. Ariadna s-a îndrăgostit nebunește de acest tînăr frumos, curajos ca nimeni altul și a cărui moarte refuză s-o accepte. Ea se apropie de el ; frumusețea tinerei fete este la fel de mare ; farmecul ei îl învăluie pe Tezeu în mrejele-i tandre ; el se lasă condus de protectoarea sa regală pînă la intrarea labirintului. Acolo, în schimbul celei mai solemne promisiuni de a o lua de soție, Ariadna îi înmînează curajosului erou un fir pe care acesta îl va desfășura pe tot parcursul drumului și care îl va duce direct în centrul edificiului, după indicațiile foarte precise cunoscute de tînăra fată. Ea îi recomandă să aștepte ca monstrul să adoarmă și să-l apuce de păr pentru a-l ucide.

Tezeu îi ascultă poruncile ; traversează fără ezitare labirintul, neîntîlnind nici cel mai mic obstacol ; se află acum în fața Minotaurului ; pîndește monstrul, îl surprinde la timpul potrivit și îl ucide cu măciuca de piele care, împreună cu sabia de aur, nu-l părăsește niciodată. Datorită firului Ariadnei pe care l-a desfășurat cu grijă, Tezeu se întoarce pe unde a venit și părăsește labirintul prin aceeași poartă pe unde a intrat ; pieptul său tînăr e umflat nu numai de mîndria faptei sale, ci și de bucuria de a-și fi eliberat poporul de jertfa sălbatică pretinsă

de Creta. Acoperit cu sîngele monstrului, el își eliberează victimele ucigîndu-i pe temnicieri și se întoarce împreună cu Ariadna pe corabia care ridică de îndată ancora.

Vîslașii își sporesc eforturile pentru a ajunge cît mai repede în larg. Cretanii renunță repede la urmărirea convoiului triumfal, iar Tezeu se poate bucura în voie de dubla sa victorie, cea asupra Minotaurului, desigur, dar și cea a dragostei ; Ariadna, cu care urmează să se căsătorească, se află lîngă el, îndrăgostită nebunește ; însă Ariadna a luat-o cu ea și pe sora sa Fedra. După cîteva zile, corabia face escală în insula Naxos. La plecare, Tezeu o uită acolo pe Ariadna, adormită pe țărm și purtîndu-i copilul în pîntece! Tezeu observă prea tîrziu absența Ariadnei ; nu se mai poate întoarce, într-atît e de puternic vîntul ce împinge corabia în larg.

Cînd se trezește, văzîndu-se părăsită, Ariadna izbucnește în hohote de plîns. Unii spun că în pofida consolării și îngrijirii atente de care a avut parte de la femeile din Naxos, Ariadna a murit aducîndu-și pe lume copilul ; alții ne asigură că însuși divinul Dionysos a venit după tînăra femeie și i-a uscat lacrimile, luînd-o de soție.

Oricare ar fi fost soarta Ariadnei, Tezeu, fără a-și bate prea mult capul din pricina ei, după cum se pare, își continuă călătoria și zărește curînd țărmurile Aticii. Nebun de bucurie, dar și de orgoliu la ideea primirii ce îi va fi făcută, eroul nostru își pierde capul ; nu e de ajuns că a uitat-o pe Ariadna, iată că acum nu-și mai amintește nici de promisiunea făcută tatălui său și nu înlocuiește pînza neagră cu pînza albă. Corabia își urmează așadar drumul spre Atena în haina sa de doliu.

Cînd zărește corabia în depărtare, regele Egeu caută cu disperare semnul convenit cu fiul său, dar iată că presimțirea sa se adevărește : pînza este neagră! Tezeu nu mai e! Tinerii au murit! Și timp de încă șapte ani... De la cap pînă la picioare, întreaga ființă a regelui e cuprinsă de slăbiciune ; el se clatină și, din înaltul falezei unde timp de atîtea zile scrutase orizontul, se răstoarnă și cade în mare, aceeași mare care de atunci îi poartă numele.

Cînd Tezeu sosește la Atena, orașul este în doliu și se pregătește de funeralii. Tezeu plînge, iar cortegiul său triumfal se preschimbă într-o procesiune îndurerată de atenieni înlăcrimați ce se îndreaptă spre altarul unde urmează să se aducă jertfe zeilor.

Tezeu e proclamat rege. El ia locul tatălui său și administrează statul cu rigoare, ca un tehnician perfect. Dar, pentru a nu rămîne mai prejos decît Heracles, el continuă să rivalizeze cu eroul în multiple fapte de vitejie care îl țin multă vreme departe de poporul său. Cetatea începe să se împartă în facțiuni ; dar pasiunea lui Tezeu e mai puternică ; el pleacă la război împotriva Amazoanelor al căror stăpîn devenise Heracles, după ce le ucisese regina în cea de a noua muncă a sa ; aceste femei războinice și vestite trăgătoare cu arcul sînt seduse de Tezeu care o răpește pe una dintre ele, Antiopea. Din unirea sa cu Antiopea se naște un fiu, Hipolit. După moartea Antiopeei, Tezeu se căsătorește cu Fedra! Tragedia lui Racine ne-a întipărit în memorie povestea iubirii triste a Fedrei pentru Hipolit, iubire ce provoacă moartea tînărului, apoi demența și în cele din urmă sinuciderea Fedrei. După unii, Tezeu, acuzat de a-l fi ucis pe Hipolit, e exilat în insula Scyros al cărei

rege, Licomed, incomodat de prezența ucigașului, îl aruncă din vîrful unui munte în timpul unei plimbări. După alții, Tezeu însuși, distrus de multiplele sale greșeli și respins de Atena căzută pradă războaielor intestine, caută refugiu la Licomed. Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, sfîrșitul tragic al lui Tezeu rămîne același, și anume un exil amar și căderea din vîrful unui munte la poalele căruia își găsește moartea.

Minotaurul, fiu al taurului și al lui Pasiphae devenită vacă de lemn, poartă în numele său dubla-i filiație : cea a regelui Minos și cea a taurului – Poseidon. El pare a fi pentru Pasiphae ceea ce este pentru Aethra fiul ei Tezeu, născut din dragostea conjugată a tinerei femei cu regele Egeu și cu zeul Poseidon. Fiecare dintre cele două femei a adus pe lume un fiu, primul prezentîndu-se sub o formă monstruoasă, iar cel de al doilea, ca supraom.

Pasiphae, regina din Cnossos, și Aethra, legată prin Egeu de Atena, se înfruntă așa cum se înfruntă cele două orașe și, mai tîrziu, Minotaurul și Tezeu. Aceștia din urmă îl au ambii drept tată pe Poseidon ; ei sînt frați. Minotaurul, născut din taurul divin și din Pasiphae, anunță o dimensiune divină ; Tezeu, născut din regele Egeu și dintr-o tînără prințesă, are înfățișare de Om care, în raport cu opțiunea lui Tezeu, va regresa spre animal sau va evolua spre lumina ce zeifică.

Evident că, în umbra lui Tezeu, Minotaurul este o dimensiune a acestuia, pe care eroul e chemat s-o domine pentru a-i integra energiile, la fel cum a fost invitat și Oedip s-o facă atunci cînd s-a aflat în fața Sfinxului. Dar, în timp ce Oedip părăsise Corintul nesatisfăcut de prima sa identitate și căutîndu-și intens originile, Tezeu nu părăsește Trezena decît într-o inflație de sine – inflație a unui prim „eu“ din

care nu pare totuși să fi fost construit – și în căutarea unei glorii suplimentare celei datorate faptelor sale vitejești : coroana regală.

Ceea ce frapează cititorul în cazul lui Tezeu, ca și în cel al Minotaurului, e caracterul maximalist al ființei lor : supradotatul Tezeu, cu aspirațiile sale nemăsurate și „superb de frumos", este un atlet incomparabil ce nu-și are egal decît în vărul său Heracles care, la intrarea în viață, nu are generozitatea lui Tezeu, generozitate capabilă să se expună celor mai mari sacrificii de sine pentru poporul său ; cît despre Minotaur, el este „monstruos de monstru". Acest caracter este moștenit de cei doi frați de la tatăl lor comun, Poseidon. Zeul oceanelor domnește asupra unor spații nemărginite ; el generează ființe fără structuri, cu orizonturi imprecise, cu revărsări oceanice, cu expansiuni nemăsurate ; dar, în calitatea sa de stăpîn al adîncurilor submarine, el deține secretul pe care îl ascund abisurile : originea, principiul fondator al oricărui lucru. Pentru a ajunge la secretul aflat înăuntrul său, fiul lui Poseidon, Tezeu, va trebui să-și traverseze potopurile, să se construiască și, pentru aceasta, să-și aducă aminte de strămoșul său, Cadmos[1] ; Cronos, fiul lui Uranus, cerul, și al Gaiei, pămîntul, este puterea creatoare și distrugătoare a timpului care devine, pentru cel ce se unește cu Eros, *Kairos*, „clipa" grea de eternitate.

Vreau să spun prin aceasta că, în filiația sa divină, Tezeu este menit înfăptuirii totale de sine, dar acest lucru nu se va putea realiza decît cu condiția de a investi moștenirea imensă lăsată de zeul mărilor într-o verticalizare a ființei ; or, numai Eros, în puterea sa de mutații, dincolo de

expansiunile sale diluviene, îi va permite aceasta. Cu alte cuvinte, fiul lui Poseidon trebuie să învețe să-și înfrîneze impulsurile animale înainte de a-și putea asuma, în „clipa" lui *Kairos,* înfruntările cu sine care, integrate, vor fi o sursă de creștere interioară. Dar cine îl poate învăța pe copil, apoi pe adolescent, să se înscrie în aceste limite, dacă nu cel ce îl întrupează pe Cronos, Tatăl conform filiației umane, garantul și regizorul legilor lumii? Mama, legată în mod mai natural de apele marilor adîncuri, ar trebui să fie memoria originilor și cea a legilor ontologice. Dar Aethra era încă prea tînără pentru a fi expresia lor și nimeni nu mai întreprindea în ea o operă bărbătească spre a o aduce la această maturitate. Și chiar dacă ar fi atins-o, ea nu ar fi avut nici o șansă de a fi auzită de acela pe care primele legi umane nu-l structuraseră încă.

Tezeu nu a avut tată, regele Egeu fiind totalmente absent ; iar Pitheu, bunicul copilului, în pofida înțelepciunii și a erudiției sale, nu a putut înlocui tatăl și nici n-a știut să stăvilească valurile excesive ale fiului oceanului tumultuos. Tezeu nu a avut nici un reper.

Cu toate acestea, Poseidon și-a solicitat în repetate rînduri fiul să verticalizeze rodul isprăvilor sale ; așa cum am spus mai sus, fiecare dintre oamenii monstruoși întîlniți înaintea sosirii eroului la Atena și uciși de el ar fi putut constitui, prin filiația sa, una din reprezentările fetei sumbre a zeului mărilor. Dar, întîlniți pe „calea uscată", ei nu l-au îndrumat pe Tezeu spre umbra sa. Lumina care nu izvorăște din întuneric este iluzorie, iar faptele vitejești ale lui Tezeu nu i-au făurit decît o glorie deșartă. Expansionismul natural al fiului lui

Poseidon s-a exprimat atunci printr-o umflare de care tatăl său uman este, după cît se pare, răspunzător la rîndu-i.

Regele Egeu, neliniștit odinioară din cauza sterilității sale, nu primise oare de la Pythia din Delfi porunca exprimată după cum urmează : „Nu trebuie în nici un caz să dezlegi gîtul burdufului tău umflat de vin înainte de a fi atins locul cel mai înalt din Atena"? El n-a putut descifra sensul cuvintelor enigmatice și s-a grăbit, cum bine ne amintim, să obțină un fiu de la Aethra. Dar știm cît de just și de profund este oracolul din Delfi, voce a zeului interior al Omului venit să-l consulte. Ce a vrut el să spună?

„Burduful umflat de vin" nu conține oare cele mai nebunești libații, cele ce se răspîndesc în plăceri „orgiace" în sensul dionysian al termenului? Trebuie deci să notăm că zeul vinului, Dionysos, despre care am vorbit mai sus, se prezintă și el într-o dublă dimensiune : cea care corespunde primelor șase luni de gestație în pîntecele lui Semele, dimensiunea lunară ; apoi cea care a fost implantată în timpul ultimelor trei luni în coapsa lui Zeus, dimensiunea solară și spirituală. Hermes, mesagerul zeilor, este cel care îi va asigura lui Dionysos această ultimă etapă de viață în „matricea" paternă. Ceea ce înseamnă că zeul vinului poate fi și el trăit în fața sa întunecată și urmat spre plăcerile primare sau, stimulat de Eros, poate fi experimentat în fața sa luminoasă care permite acces la bețiile divine și sobre ale cunoașterii. E cert că „burduful umflat de vin" al regelui Egeu este puterea erotică a acestui om, putere avînd o astfel de calitate încît poate fie să se piardă în apele informale ale celui mai supărător infantilism și să slujească tuturor exagerărilor, fie

„să se ridice pe înălțimile Atenei" ; acesta va fi vinul pierdut într-o dinamică a morții sau „vinul pierdut" al poetului, capabil să îmbete marea într-o dinamică a vieții :

„Pierdut e vinul, bete sînt undele
am văzut săltînd în aerul amar
figurile cele mai profunde"[2].

„Înălțimile Atenei" nu sînt oare cele ale orașului interior locuit de „figurile cele mai profunde" pe care regele Egeu, asemenea oricărei ființe umane, îl are de construit și care corespunde, în exterior, orașului Colonos, tărîmul Eumenidelor, unde Oedip a văzut deschizîndu-se în fața sa Porțile de aramă? Altfel spus, Pythia din Delfi îi recomandase lui Egeu să nu-și risipească „vinul" și să-și păstreze dragostea pentru Marea Operă a vieții sale. Dar Egeu nu era pregătit să înțeleagă un astfel de limbaj ; și-atunci a apelat la magiciană... e un lucru atît de ușor! Iar Tezeu s-a născut din acest „ușor", din acest „prea devreme" ce s-a exprimat la el prin revărsările sale oceanice. Cît despre Egeu, el nu putea decît să se înece!

Ceea ce ne face să credem că, indiferent de filiația umană sau divină a lui Tezeu, moștenirea primită de la ea îi oferă eroului șansa de a stagna în prima dimensiune a ființei sale, numită în limbajul Tetramorfului etajul „taurului" posesiv și viguros, plin de puterea sa. Aceste calități nu fac altceva decît să slujească narcisismul omului și să se dilueze în primele ape ale matricei de apă, cele lipsite de profunzime ale inconștientului său. În aceste condiții, Tezeu nu este nicidecum pregătit să-l considere pe Minotaur drept fratele său, alter-ego-ul său ale cărui energii ar trebui să le integreze pentru a atinge a

doua dimensiune a sa, cea de om adult, la etajul „leu" ; pentru el, Minotaurul este pur și simplu dușmanul exterior care îi este străin și pe care trebuie să-l ucidă, fără trimitere la adversarul interior obiectivat în realitate de monstru.

Dar să îndrăznim a merge mai departe ; s-ar părea că sîntem îndreptățiți de asemenea să percepem Creta ca fiind fața întunecată a Greciei (într-o accepțiune colectivă a situației), iar pe regele Minos drept fața întunecată a lui Egeu, fiecare dintre ei sintetizînd în sine popoarele respective.

Soția regelui Egeu este vrăjitoarea Medeea ; aceasta înseamnă că femininul, adică inconștientul său, este pradă operațiilor magice dintre care una se exprimă prin unirea reginei Pasiphae cu taurul. Cu toate acestea, Poseidon i-a oferit regelui Minos posibilitatea de a croi un drum spre adîncuri jertfind într-un mod corect taurul strălucitor ieșit din valuri. Dar jertfa n-a fost decît un act de devoțiune magică cu un taur substituit, cu scopul de a permite regelui Minos să-și aproprieze darul undelor. Nu e de mirare că Androgeu, fiul lui Minos și al lui Pasiphae, a fost ucis de adevăratul taur divin! Androgeu, „născut om bun la inimă", ar fi trebuit să trăiască și să fie un aliat al Atenei și al persoanei lui Tezeu în dinamica unei deveniri juste și luminoase. În loc de aceasta, sumbra escaladă continuă : pentru a ispăși moartea lui Androgeu și a reconstitui dimensiunea luminoasă a cetății, Grecia va trebui să se măsoare cu fiul taurului în fața sa întunecată, Minotaurul ; ea trebuie să se pregătească pentru înfruntarea ce va avea loc la capătul celor zece etape pe care le cunoaștem : jertfirea celor șapte tineri și a celor șapte tinere fete, oferiți în fiecare an drept hrană monstrului. Minotaurul este un monstru devorator,

paznic al unei prime porți de care Atena nu va putea trece decît după ce își va fi asumat această jertfă.

Cel ce păzește pragul oricărui mit i se pare monstruos celui ce se prezintă pentru a-și asuma trecerea prin acea poartă ; el e dotat cu o putere colosală în unicul scop de a suscita la erou o urcare a sevei propriilor energii egală sau superioară față de a sa, astfel încît, învingător, acest om să integreze la rîndul său respectiva putere ; fără ea, nu va putea trece prin poartă ; nu va putea supraviețui de cealaltă parte a ei ; în această cealaltă parte îl așteaptă o dimensiune mai intensă a vieții, un nou spațiu-timp – spațiu al leului – care îi va pretinde o cu totul altă respirație. Integrarea implică asimilarea. În această înfruntare dintre erou și monstru, unul îl va „mînca" pe celălalt ; de aceea, monstrul apare ca „devorator". Dacă, încremenit de teamă, eroul îi va transmite toată puterea sa, va fi cu siguranță „devorat" de el ; dar dacă, dobîndind cunoașterea operei, va lăsa să urce în el seva Erosului, singura capabilă de mutație, el va integra energiile și va „devora" monstrul : „În această operațiune, leul devorează taurul", aminteam mai sus cu privire la Oedip.

Dar există o condiție pentru a obține această victorie : „dacă eroul a dobîndit cunoașterea operei". În mitul lui Oedip am pus accentul pe importanța deplasărilor pe care Oedip a fost nevoit să le facă într-o lungă perioadă de aparentă rătăcire înainte de a se prezenta la porțile Tebei, în fața Sfinxului : perioadă de incubare a unei înțelepciuni ascunse care l-a făcut să rupă cu inconștiența descendenței sale (uciderea tatălui) ; perioadă de grație în cursul căreia s-a format în el o înțelegere secretă, o cunoaștere a răspunsului ce trebuia dat la ghicitoarea Sfinxului. În cazul lui Tezeu, acest proces de incubare a unei

alte înțelepciuni și a unei alte cunoașteri trebuie să se înfăptuiască prin supunerea la legea sacrificiului (în sens literal de „a face sacrul") și aceasta timp de zece ani.

În ordinea colectivului, cei șapte tineri și cele șapte tinere fete simbolizează diferitele aspecte ale „persoanei" – Atena – care ar fi trebuit să moară pentru a reînvia de cîte ori era necesar – de zece ori – înainte ca Atena să integreze energiile „taur" ale lui Poseidon. Numai după aceea cetatea – și regele Egeu care o întrupează – va putea atinge „Cea mai mare înălțime a sa", pătrunzînd în adîncurile secrete ale zeului oceanelor. Zece este „nouă plus unu". În povestirea biblică, Egiptului i-au fost necesare zece răni înainte ca evreii să înfrunte monstrul din marea Roșie ; ei au „traversat" marea în timp ce monstrul i-a „devorat" pe urmăritorii egipteni. Iar cele zece sînt nouă, numite „minunile lui Dumnezeu", plus una numită „rană", care vede moartea fiilor egiptenilor și înfăptuirea unui nou Israel capabil să se nască pentru a merge spre „partea cea mai înaltă din el însuși", Pămîntul făgăduinței. La rîndul său, Heracles și-a asumat în mitul grec zece munci înainte de a merge să culeagă merele de aur din grădina Hesperidelor pentru a coborî în infern și a urca de acolo în înaltul Olimpului, unde a devenit „ușier al cerului"! Asemenea unei scări, corpul nostru ne invită să urcăm cinci vertebre sacrale (cf. „a face sacrul") și cinci vertebre lombare (spațiul „taur") înainte de a trece prin „Poarta oamenilor" și a merge împreună cu leul, apoi cu vulturul, spre totalitatea sinelui nostru[3]. E nevoie de nouă luni de viață intrauterină pentru a construi un copil care, la nașterea sa, va fi „zecele". Și am văzut că primele luni de gestație nu dau nici o speranță de naștere ; sînt necesare șase

luni pentru a construi soma și psihismul care vor permite etajul „taur", dar numai ultimele trei luni asigură formarea identității copilului și posibilitatea sa de a evolua spre Omul-Dumnezeu ce e menit să devină.

Așadar, nu la sfîrșitul celui de al treilea an consacrat jertfirii tinerilor atenieni are cetatea șansa de a merge pînă la „locul cel mai înalt al Atenei". Legea este absolută ; ea nu poate fi ocolită. Fiul lui Egeu, conceput el însuși înainte de vreme, nu-și putea duce cetatea la împlinire. Inima sa „necircumcisă" era oarbă la profunzimea evenimentelor ce aveau loc. El rupe timpul de gestație al poporului atenian.

Jertfa îi privește pe oamenii tineri – iată un lucru important. Popoarele din antichitatea cea mai timpurie au cunoscut întotdeauna legea conform căreia un fiu trebuie să moară pentru a se naște din nou ; pentru ele nu putea fi vorba pe atunci decît de copilul cărnii lor, iar numeroși copii erau oferiți ca holocaust. Trebuie să așteptăm secolul al XIX-lea și seria evolutivă privilegiată a poporului evreu pentru a-l vedea pe Dumnezeul lui Avraam înlocuind sacrificarea copiilor cu aceea a animalelor, în timp ce alte popoare continuau jertfele umane ; sîngele animalelor curge din abundență pe altarele lui Israel fără însă ca oamenii aceia să înțeleagă faptul că altarele trebuie să se interiorizeze. Doar către secolul V al acestor timpuri precreștine profeții imploră poporul să aducă jertfele în el însuși :

„Jertfele plăcute lui Dumnezeu sînt un duh zdrobit. Dumnezeule, Tu nu disprețuiești o inimă zdrobită și mîhnită (...). Atunci vei primi jertfe neprihănite (...), atunci se vor aduce pe altarul tău tauri"[4].

Israel cunoaşte de asemenea taurul posesivităţii şi al voinţei de putere ; el trebuie, ca toţi ceilalţi, să fie mort pentru acest taur, să accepte să nu înţeleagă şi să nu deţină adevărul, să rupă cu orice directivitate nejustificată, cu nevoia iluzorie şi securizantă de a ţine totul în mînă... să accepte inacceptabilul! Cîte morţi are de trăit, şi toate generatoare de viaţă nouă! Iată ce refuză Tezeu atunci cînd se înduioşează de propria-i soartă, de scumpele sale valori simbolizate de tinerii atenieni. Tezeu refuză să fie mort pentru sine. Preţ de o clipă, regele, tatăl său, reprezintă, prin acea înţelepciune ce se iveşte brusc în el, stăpînul interior pe care nu-l ascultă. El nu se ascultă decît pe sine, ascultă un „eu" redus şi exaltat într-o umflare mortală ; el are dreptate în faţa şi împotriva tuturor ; şi iată-l plecînd în Creta după ce a promis că va înălţa pînza albă.

În Creta, regele Minos se bucură dinainte de înfrîngerea tînărului orgolios ; şi el se pregăteşte pentru un festin... Dar nu a luat-o în calcul pe blînda Ariadna!

Iată că femininul interior al lui Tezeu se trezeşte şi că Eros ţinteşte cu săgeata sa inima celor doi tineri, dar aceştia nu o primesc decît la nivelul lor infantil – cel al pasionalului şi al necunoaşterii la Ariadna, eventual cel al pasionalului, dar cu siguranţă cel al interesului la Tezeu ; interes, căci Ariadna posedă cheia redutabilului drum labirintic pe care el va trebui să-l parcurgă pentru a se întîni cu Minotaurul!

Să nu uităm că, în pofida fugii vrăjitoarei Medeea departe de palatul regal din Atena, femininul regelui Tezeu, aflat în umbră, rămîne marcat cu pecetea magiei, iar Ariadna, asemenea mamei sale, se bucură de identitatea cu montruosu-i frate ; cunoaşte toate „sforile" acestuia, dar îi ignoră identitatea profundă.

Poate că, dacă săgeata lui Eros ar fi traversat „prepuțurile" inimii sale, ea l-ar fi iubit cu o dragoste adevărată pe acela pe care l-ar fi inițiat atunci în cunoașterea Marii Opere. Dar pasionalul orb al tinerei femei și impulsul său amoros o fac să pună în mîinile eroului firul științei magice, nu fără a obține în schimb promisiunea căsătoriei.

Fir magic! Fir tragic totodată, deși minunat în aparență! Or, aparența e înșelătoare. Tezeu trebuia să facă experiența labirintului ; eschiva sa este urmarea firească a tot ce a precedat. Nu e nevoie să mai dezvolt acest aspect al mitului, deoarece am studiat deja această temă cu privire la Oedip[5], apoi la Tezeu însuși, examinînd-o în dimensiunea colectivă a Atenei ; ea întîlnește tema „jertfei", căci tocmai într-o astfel de deplasare trăiește eroul doliul după ceea ce a fost, pentru a dobîndi informații cu totul neașteptate și forțe noi, necesare înfruntării fatidice.

Firul Ariadnei este o altă versiune a mitului biblic al căderii. A învăța de la fructul Pomului Cunoașterii sau de la firul Ariadnei, ambele întinse din exterior, reprezintă una și aceeași greșeală. Această „cale uscată" nu are nici o putere de transformare. Doar cunoașterea născută în „umedul" adîncurilor, dintr-o înviere după o moarte necesară, se integrează în cea mai mică celulă a persoanei și o face să se mute spre o altă lumină, spre o cu totul altă dimensiune a sa. La această temă a labirintului mai adaug următoarele : funcția demersului în prima matrice de apă, a cărei experiență este făcută de Om înainte de a se naște, la nivelul unde își va ascunde matricea de foc, este asemănătoare cu cea a intestinelor la acest același etaj al corpului uman ; circumvoluțiunile anselor intestinale corespund celor

ale labirintului. Ele sînt însărcinate cu două operaţiuni esenţiale : absorpţia (intestinul subţire) şi eliminarea (intestinul gros) ; absorpţia este ucenicia cunoaşterii ; eliminarea, ucenicia discernămîntului. În exterior, rolul învăţătorului pentru colectivitate este jucat de şcoală, dar numai labirintul este învăţătorul persoanei, în secretul propriei vocaţii. A-i scuti cu orice preţ pe tineri de încercările obligatorii ale labirintului înseamnă a le ucide sufletul ; a-i scuti de experienţele pe care lumea parentală le crede inutile, de erorile necesare numite de ea eşecuri şi pentru care îi face vinovaţi pe copii, de suferinţele ce o înspăimîntă, de rătăcirile ce o lasă fără apărare deoarece lumea parentală, necunoscînd legea drumului vieţii, nu şi-a permis să-l parcurgă, înseamnă a ucide sufletul acestor adolescenţi. A sta lîngă ei cu vigilenţă, a impune limitele necesare, dar a nu fi un agent al castrării, iată atitudinea parentală corectă. O dată castraţi, aceşti tineri nu vor fi nicicînd adulţi liberi şi responsabili ; ei vor deveni fiinţe sociale, banalizate, conforme cu sufletul-grup animal uman ; ei nu vor intra în rezonanţă cu principiul lor creator, iar în exterior nu îşi vor găsi adevăratul loc ; vor supravieţui manipulînd toate compensaţiile posibile ale carenţei lor, dar nu vor trăi!

Dacă şi-ar fi asumat labirintul, Tezeu ar fi avut poate o şansă de a se delimita de falsele sale valori şi de a dobîndi adevărata cunoaştere ; el ar fi învăţat să mînuiască *sabia de aur.* În loc de aceasta, el ucide cu *măciuca de piele,* cu forţa brutală şi oarbă a taurului nedivinizat.

La greci, sabia de aur este o transpunere discretă a Tetragramei divine YHWH, scrisă de evrei sub formă de sabie יהוה. Doar cu ea, care e Numele Sfînt,

și numai cu ea, Omul își poate înfrunta Adversarul, îl poate pătrunde și îi poate integra energiile care devin atunci lumină-informație.

Orice sabie regală este simbolul Tetragramei ; dar pentru suveranul care nu este conștient de acest lucru, ea este un obiect al vanității, o podoabă funcțională lipsită de puterea de a conduce la forța divină ce îl învăluie doar pe cel ce și-a atins regalitatea interioară. Din nefericire, regele Egeu nu i-a putut lăsa fiului său decît o sabie golită de dimensiunea sa simbolică și căreia eroul nu a știut să-i insufle viață ; ea se leagănă veselă la șoldul său, dar n-a fost niciodată luată în mîna ; mîna lui Tezeu nu cunoaște decît măciuca de piele, violența! Ucigîndu-l astfel pe Minotaur, acest alter-ego al său, Tezeu se ucide pe sine în ființa sa esențială, în dimensiunea sa de Om și de zeu. El nu trece prin nici o poartă și, înarmat cu firul Ariadnei care i-a jalonat drumul de întoarcere – ca pietrele din povestea lui Tom Degețelul – revine pe urmele sale. Tragică regresiune! Tom Degețelul a sfîrșit prin a asuma pădurea întortocheată și prin a înfrunta căpcăunul ; el a trecut prin poartă ; iar cizmele sale fermecate exprimă intrarea într-un alt spațiu–timp ; el va merge pînă la palatul regelui! Tezeu n-a încălțat sandalele de aur ; el iese din labirint prin aceeași poartă pe unde a intrat, fuge ca un hoț, luîndu-le cu el pe Ariadna și pe Fedra, sora Ariadnei, apoi își părăsește iubita pe țărmul insulei Naxos. Căci cel ce și-a ucis sufletul nu știe să iubească! Cine este așadar celălalt pentru cel ce și-a negat alteritatea din interiorul său? Un obiect de manipulat, aruncat de îndată ce a devenit inutil. Tezeu nu știe s-o vadă pe Ariadna ca pe „una“ a sa, „una“ ce reunește în ea

multitudinea dorinţelor lui ; în proximitatea cadavrului îngheţat al propriului suflet, el nu ştie să devină prizonierul celei ce îl va elibera de sine însuşi ; el îl sacrifică efemerului pe acela pe care Eros nu l-a putut străpunge pînă la *Kairos*-ul atemporalului! Tezeu n-a ştiut decît să-şi behăie dorinţa de taur şi să întoarcă spatele celei ce poartă greaua ereditate a vacii de lemn!

Ariadna moare de durere. Sufletul lui Tezeu e mort pentru devenirea sa spirituală. După Pausanius, tînăra femeie este consolată de Dionysos şi se căsătoreşte cu el, dar, în aceste împrejurări, Dionysos nu poate fi decît zeul unui prim vin, acela al beţiilor letargice, consolatoare, însă şi distrugătoare. Moartea şi letargia ţin de aceeaşi realitate în raport cu esenţialul fiinţei.

Viaţa este memorie a adîncurilor.

Ameţit de primul vin al beţiei gloriei sale, tot aşa cum se născuse din primul vin al unui burduf deschis prea repede, Tezeu, al cărui suflet este Ariadna, uită şi el! Uită să înlocuiască pînzele negre ale corăbiei care îl aduce la Atena cu pînza albă promisă în caz de victorie. Act ratat? Act semnificînd victoria ratată! Iar mulţimea care îl întîmpină pe erou şi îl ovaţionează la sosirea sa formează imediat cortegiul funebru avîndu-l pe Tezeu în frunte. Domnia i se înscrie în doliu. Următoarele evenimente din viaţa lui stau mărturie despre o înţelepciune şi o inteligenţă ce au rămas închise în labirint. O vor spune Dedal, arhitectul curţii regale din Cnossos, şi Icar, fiul său.

DEDAL ŞI ICAR

TEZEU ÎN INFERN – SFÎRŞITUL SĂU

Dacă mitul ne lasă să înţelegem că Creta simbolizează faţa întunecată a Greciei, trebuie să ştim de asemenea că ea este deţinătoarea comorii secrete a acesteia.

Străpuns de sabia de aur în loc să fie ucis brutal cu măciuca de piele, Minotaurul, fiul lui Poseidon şi paznicul comorii, l-ar fi învestit pe Tezeu cu puterea lui, adică ar fi trezit în erou acea putere rămasă latentă în el pînă atunci, dar pe care un raport just cu adversarul său ar fi desfăşurat-o somptuos ; ea i-ar fi permis să pătrundă în abisurile lăcaşurilor submarine pentru a-şi întîlni tatăl ; bineînţeles că n-ar fi fost vorba de regele Egeu spre care el a regresat refăcînd de-a-ndoselea drumul labirintului şi pe care, de altfel, nu l-a regăsit, ci de Poseidon, tatăl său divin. Orice tată uman are drept misiune doar aceea de a-şi pregăti copilul pentru o asemenea întîlnire divină!

Vai! nimic din această Mare Operă nu s-a înfăptuit la Tezeu. Labirintul i-a apărut Greciei nu numai ca altar al „jertfei" – în sensul pus în lumină mai sus –, ci şi ca sanctuar al peregrinării necesare a celui care, în persoana sa ce reprezintă poporul, şi-ar asuma înfruntarea cu „paznicul pragului".

Tezeu n-a respectat nici unul din aceste două aspecte ale labirintului și, dacă a ieșit din acel loc, dacă a învins în aparență Minotaurul, spațiul lumii unde el va continua să trăiască și să-și facă poporul să trăiască nu va fi decît un uriaș labirint nediagnosticat, a cărui obiectivare inițiatoare era, la scară redusă, labirintul din Cnossos ; de data aceasta nici un fir magic, nici o informație exactă culeasă pe un drum corect parcurs nu-i va arăta calea ; el se va rătăci. Altfel spus, dacă firul Ariadnei i-a permis lui Tezeu să iasă din labirint așa cum a intrat, încercarea astfel evitată trimite omul inconștient (fals erou, dacă de eroism e vorba!) în labirintul ucigător al lumii unde el reifică toate lucrurile și le manipulează articulîndu-le și dezarticulîndu-le după bunul său plac și, așa cum am văzut, fără a ști să le iubească.

Prin urmare, Tezeu continuă acum să rătăcească plutind în voia apelor seducătoare și tumultuoase de la suprafață, care se vor închide puțin cîte puțin asupra lui. Întreaga sa inteligență investită în creațiile apte să-i asigure bunăstarea (ar trebui să spun mai degrabă „bună–averea") nu își extrage criteriile etice decît din înțelepciunea nebunească a noului labirint. Aceasta înseamnă a spune că facultățile sale umane rămîn supune impulsurilor diluviene ale taurului, mascate cu o bună morală, cu bune sentimente, cu o bună conștiință, precum și cu o noblețe convențională.

Mitul exprimă acest caracter al eroului închizîndu-l pe Dedal, arhitectul curții și autorului labirintului din Cnossos, precum și pe fiul său Icar, tocmai în închisoarea pe care a imaginat-o pentru monstru. Conform poveștii, genialul meșter capabil să dea viață obiectelor din lemn prin articulații

subtile, cel ce fabricase vaca, mama Minotaurului, a devenit obiectul represaliilor regelui Minos ; regele vrea să se răzbune pe această formidabilă mașinație și dă ordin ca autorul ei să fie închis împreună cu fiul său în opera pe care a construit-o.

Dedal în labirintul din Cnossos și Tezeu în cel al lumii, articulînd, ambii, obiectele manipulărilor lor respective pentru a da o aparență de viață la ceva ce e lipsit de ea, sînt un același personaj a cărui arhitectură simbolizează înțelepciunea eroului, iar Icar, inteligența sa ; regele Minos nu este aici decît suveranul a cărui putere ocultă domină umbra noului rege al Atenei. Tezeu și-a închis calitățile de înțelepciune și de inteligență în labirintul propriilor tenebre ; ele s-au răspîndit acolo, îmbătate de libertatea amăgitoare de a putea merge fără nici o constrîngere pe orice cale, de a ridica pretenții asupra a ceea ce convine capriciilor eroului, de a privilegia alegerile care construiesc personajul său și imaginea frumoasă pe care acesta înțelege s-o ofere despre sine.

Tezeu nu-și dă seama că în el se întrupează un monstru mai de temut decît Minotaurul – înțelepciunea și inteligența puerile nu sînt oare remanența animalului cucerit în mod fals? Noul rege al Atenei nu înțelege că acest alt monstru își închide puțin cîte puțin asupra lui fălcile invizibile! El domnește, desigur, peste supușii săi ca un excelent tehnocrat ; înțelepciunea și inteligența lui inerente lumii valorilor sale comerciale mascate de cavalerism fac la început cetatea fericită și prosperă. Nu l-am văzut noi pe Tezeu găzduindu-l cu bunăvoință, pe tărîmul Eumenidelor, pe regele-cerșetor Oedip? Și alte înalte fapte sînt datorate nobleței sale, dar l-am văzut și complet străin de femininul său interior, de

„una" a sa (vocea „una" a sa) atît de mult căutată de Cadmos–Oedip. Îl vedem acum înmulțindu-și cuceririle feminine drept compensație inconștientă a acestui mutism interior. El merge de la Amazoane la Fedra, și merge distrugîndu-se!

Ca și Androgeu, fiul său Hipolit moare ; dar Tezeu își desăvîrșește distrugerea aliindu-se cu dușmanul său Pirithous. Într-adevăr, amîndoi se hotărăsc să meargă la Sparta s-o răpească pe tînăra Elena și să tragă la sorți pentru a afla care dintre ei o va lua de soție cînd va ajunge la vîrsta măritișului ; ei jură totodată să se ajute unul pe altul pentru a răpi o altă fată a zeilor, destinată celui ce n-o va obține pe Elena. Într-o inconștiență totală, ajutat de sufletul său blestemat, Tezeu o răpește pe Elena, sora Dioscurilor Castor și Pollux, toți trei eroi ai celebrului război troian. Deci ei reușesc s-o răpească pe tînăra fată, scapă de următori și trag la sorți, așa cum au plănuit, obiectul poftelor lor. Sorții îi sînt favorabili lui Tezeu care își vede însă poporul dezaprobîndu-i faptele ; în fața acestei amenințări, el o trimite în secret pe Elena în Atica, unde îi cere mamei sale Aethra s-o ascundă și s-o aibă în grijă pe cea care urmează a-i fi soție cînd va fi nubilă.

În acest timp, Pirithous îi amintește prietenului său jurămîntul făcut și îi cere să-l însoțească în Tartar spre a o cere în căsătorie pe Persefona, soția lui Hades și cea mai nobilă dintre femei, așa cum i-a recomandat cu maliție oracolul lui Zeus consultat în acest scop. Fără nici o tragere de inimă, Tezeu se vede obligat să-și respecte jurămîntul. Împreună cu Pirithous se duce să bată la poarta palatului lui Hades. Zeul infernului îi primește curtenitor, e atent la cererea lor și îi roagă să se așeze, oferindu-le fiecăruia dintre ei cîte un jilț ; de îndată

ce se așază, fesele li se lipesc de pereții jilțului în așa fel încît carnea le devine una cu bronzul, iar ei nu se mai pot ridica! În zadarnicele lor încercări de a fugi, sînt sfîșiați, înțepați de Erinii, mușcați de Cerber, monstrul infernului, sub privirea foarte amuzată a lui Hades. Iar acest supliciu durează patru ani.

După patru ani, Tezeu e eliberat de prietenul său Heracles atunci cînd acesta, ca un adevărat erou, își asumă o coborîre dreaptă în infern ; mai înainte, el a cules merele de aur din grădina Hesperidelor (a unsprezecea și a douăsprezecea dintre muncile sale) ; el a văzut lumina și a primit forța de a se măsura cu un personaj total diferit de Minotaur, și anume Cerberul cu trei capete de cîine ce varsă foc și a cărui coadă se abate, asemenea unei grape de foc, asupra celor ce nu se mai pot întoarce din infern. Învăluit în lumină, Heracles știe să se întoarcă ; el îl lasă definitiv acolo pe Pirithous căruia zeul Tartarului nu vrea să-i dea drumul, dar îl smulge pe prietenul său Tezeu, care își lasă o nobilă parte din corp lipită de scaunul de supliciu ; însă dacă Heracles își continuă drumul spre lăcașul zeilor, e lesne de ghicit că Tezeu, cu fesele însîngerate, nu poate merge mai departe, și-i cunoaștem tristul sfîrșit.

În timpul ședерii ambițiosului prieten al lui Pirithous în infern, Sparta atacă Atena pentru a o elibera pe Elena. Un bărbat numit Academos dezvăluise locul secret unde era ascunsă tînăra femeie ; aceasta fu eliberată de Academos, cinstit pentru fapta sa în așa măsură încît i se oferi în dar o grădină în apropierea Atenei, numită *Academia* ; această grădină era un mic paradis unde filosofilor și poeților le plăcea să se adune. Întoarsă la Sparta, Elena continuă să se bucure de îngrijirile Aethrei, mama lui Tezeu, care o însoți pe tînăra fată ce se

întorcea la fraţii ei. Dar Afrodita stătea de veghe : ea înflăcără inima tînărului troian Paris care o răpi la rîndul său pe tînăra fată, iar urmarea e cunoscută...

În ceea ce-l priveşte pe eroul nostru, important este, dincolo de evenimentul din infern, jocul inconştient ce l-a condus pe fiul lui Poseidon spre Hades. Poseidon, zeul apelor, şi Hades, zeul focului din Tartar, nu par deloc să se înţeleagă, deşi au scăpat amîndoi, împreună cu Zeus, zeul cerului, de moartea monstruoasă la care tatăl lor Cronos îşi condamna toţi copiii : ne amintim că îi devora (într-atît de mult îi iubea...) de teamă ca nu cumva vreunul dintre ei să-l detroneze din regatul său terestru, aşa cum prezisese tatăl său Uranus. S-ar părea că sensul ce trebuie descifrat aici este acela al înfrîngerii efective a acestui tată nedemn graţie unirii celor trei fii ai săi salvaţi de mama lor şi domnind respectiv asupra apelor, focului din infern şi trăsnetului din cer.

Dacă Poseidon este stăpînul rîurilor şi oceanelor, al întinderilor lichide în care l-am văzut înecîndu-se pe regele Egeu şi pe fiul său continuîndu-şi rătăcirea inconştientă, el este de asemenea seniorul marilor adîncuri ; în abisurile submarine, zeul apelor, înarmat cu tridentul său, îi conduce pe muritori spre realizarea lor trinitară, spre „unu" al fiinţei lor, acolo unde eroul nostru fusese chemat de tatăl său divin, dar unde nu ştiuse să ajungă. Or, în aceste adîncuri se află ascuns palatul regelui infernului, Hades. Purtînd pe cap casca ce-l face invizibil, Hades îl introduce în acele locuri redutabile pe cel ce primeşte acolo purificarea prin foc, nu înainte de a-şi fi asumat traversarea lăcaşurilor umede şi de a fi fost purificat

prin apă. Purificat prin apă, apoi prin foc, muritorul vede atunci deschizîndu-se în faţa sa lăcaşul zeilor unde trăsnetul lui Zeus, care îl întîmpină, ţine de o substanţă încă şi mai de temut decît focul, o substanţă pe care apa nu o poate stinge, căci ea ţine de căsătoria apei cu focul ; ea este fiica rezultată din această căsătorie şi se sustrage în mod radical oricărei descrieri terestre, deoarece se sustrage stăpînirii lui Cronos, zeul timpului terestru. Atunci cînd văzuse deschizîndu-se înaintea sa Poarta de aramă într-un vuiet de fulgere şi trăsnete, Oedip îşi atinsese în ea înălţarea. Heracles, devenit „paznic al porţilor cerului" după ce înfăptuise o coborîre dreaptă în infern, trăieşte acolo în proximitatea zeilor. Dar Tezeu?

În ambiţia sa nebunească şi fără să-şi fi asumat măcar devenirea de fiu al lui Poseidon în primele ape, Tezeu nu mai vrea s-o răpească, într-o escapadă infantilă, pe Elena, fiica lui Zeus şi a Ledei, ci pe Persefona, soţia zeului infernului, şi aceasta chiar în inima Tartarului! „Doar zeii organizează afaceri de acest fel". Inflaţia narcisiacă a lui Tezeu trebuia să-l conducă deci pe smintit pînă la a se crede un zeu şi a se închipui capabil s-o răpească pe Persefona, aşa cum făcuse Hades atunci cînd tînăra femeie încă se mai numea Core.

Demeter, zeiţa recoltelor, care îi iniţia pe tineri în jocurile dragostei şi ale fecundităţii, îşi pierdu toate darurile în disperarea care o cuprinse atunci cînd fiica sa Core, simbol al seminţei de grîu, îi fu răpită. Ea rătăci timp îndelungat pe pămînt, chemînd-o pe Core cu strigăte sfîşietoare, şi doar după multă vreme află cine era autorul răpirii. Ghicind că Hades comisese crima de comun acord cu fratele său Zeus,

ea îl asigură pe acesta din urmă că va continua să rătăcească pe pămînt sterilizînd arborii, ierburile şi chiar oamenii, pînă cînd fiica îi va fi înapoiată ; în faţa acestei ameninţări cu stingerea vieţii, Zeus îi propune lui Hades un compromis : Core se va întoarce în fiecare an pe pămînt şi va fi redată mamei sale lîngă care va rămîne timp de nouă luni, dar se va întoarce la soţul ei pe timpul celor trei luni de iarnă. Compromisul o dată acceptat, Core, devenită Persefona, învie de atunci în fiecare an, primăvara, cu primele fire de iarbă şi cu primii muguri ; ea rămîne lîngă Demeter pînă la recoltele de cereale şi de fructe, sărbătorită cu bucurie, apoi se reîntoarce în inima Tartarului. Căci Hades, zeul infernului, dar frate cu Zeus, zeul cerului, este cel ce alimentează pămîntul şi oamenii care îl locuiesc cu subtilul foc ceresc fără de care elementele ar fi lovite de sterilitate. Există un focar în adîncul apelor unde tot ce trăieşte vine să se adape în timpul nopţii, fie că e vorba de noaptea care reînnoieşte corpul, redă sufletului vigoarea sau împlineşte totalitatea fiinţei. În acest focar, care nu e altul decît comoara secretă a domeniului lui Poseidon în cele mai mari adîncimi ale sale, cei trei fraţi se unesc în unitatea naturii lor şi împart viaţa în conformitate cu rolul fiecăruia dintre ei. Focarul păstrează pecetluită energia nucleară a Creaţiei şi nici un muritor nu-l poate deschide fără a deveni el însuşi acest nucleu în cucerirea propriei unităţi, cea a „Vocii una"!

Ce face aşadar Tezeu în condiţiile unei astfel de încălcări a legii? Cine era Persefona pentru cei doi eroi ai noştri?

Numele ei o spune : „cea care aduce distrugerea". La fel ca zeul hindus Şiva, care distruge dintr-o

singură privire tot ce nu ține de eternitate, Persefona conduce în nopțile hibernale ale Tartarului tot ce e sortit să moară spre a învia într-o nouă lumină ; iar acea lumină, născută din focul ceresc, aparține deja lăcașului zeilor. Ea este totodată corbul din mitul biblic a lui Noe, care îl conduce pe patriarh în adîncul apelor sale interioare înainte ca el să învie în lumină împreună cu porumbița. Nu era Persefona însăși Core, sămînța de grîu ce trebuie să moară în pămînt pentru a rodi? Soția infernului nu îi arată oare Omului necesitatea de a muri în fiul zeilor care este el însuși – fiul lui Poseidon, în cazul lui Tezeu – spre a învia mai deplin înfăptuit? Și tot ea conduce la „Vocea una", numele ei, Persefona, putînd fi auzit, într-o cabală „fonetică", aproape de acea „voce pură", secret al unității în Om, căutată de Oedip. Cabala unește de altfel aceste două etimologii într-o aceeași energie, vocea – Cuvîntul – putînd provoca moartea sau viața, după cum atinge ființa impură sau cea deja împlinită.

Regăsim aici sensul „Sabiei cu două tăișuri" din Biblie ; în ultima rană din Egipt, această Sabie a Numelui Sfînt îi ucide pe fiii mai vîrstnici ai egiptenilor, precum și pe primii născuți din turmele lor, dar protejează casele evreilor însemnate cu sîngele Mielului[1]. În mitul nostru grec, Core, împreună cu mama sa, iniția în tainele dragostei și ale fecundității, în tainele vieții ; cît despre Persefona, ea inițiază în tainele morții, fără de care nu există viață.

Tezeu vrea să trăiască fără să moară ; el vrea fructul, dar fără a deveni el însuși fruct ; el ne readuce la ceea ce povestirea biblică numește mitul căderii.

Logica morții care a țesut întreaga viață a lui Tezeu și pe care zeii au denunțat-o de nenumărate

ori fără a fi auziți de el, își sfîrșește acum opera ; Pirithous, rămas definitiv în infern, este într-un anume fel „acontul" celui ce și-a lăsat deja acolo pielea feselor (iar pielea feselor costă scump!). Astfel, Tezeu se va întoarce în capcana infernului și, desigur, pentru încă multă vreme!

Această logică a morții este exprimată printr-un alt simbol de către Dedal și Icar, pe care i-am lăsat mai sus închiși în labirintul din Cnossos și despre care am văzut că reprezintă înțelepciunea și, respectiv, inteligența lui Tezeu. Fiu al lui Poseidon, Tezeu are intituția unei cunoașteri secrete conform căreia „nu se poate ieși din labirint decît pe sus" ; or, acest „pe sus" al mitului înseamnă „pe calea zeilor". Tezeu a urmat o astfel de cale atunci cînd a coborît în infern, dar violînd-o și deci fără a-i integra spațiile interioare traversate în mod necesar pentru a ajunge în abisurile palatului lui Hades. El compensează în mod inconștient această lipsă pornind să cucerească spații exterioare și investindu-și toate calitățile de inteligență și de înțelepciune în reușita acestui proiect de la care așteaptă eliberarea sa din labirint.

Dedal, ingeniosul făuritor de obiecte articulate, fabrică acum două perechi de aripi artificiale, articulate de asemenea foarte savant, pentru a permite zborul ; el lipește cu ceară una dintre perechi pe spatele fiului său Icar, iar cealaltă pe propriul spate. Și amîndoi își iau zborul. „Nu zbura prea sus", îl sfătuiește Dedal pe fiul său beat de spațiu și de libertate, și pasionat de somptuoasele descoperiri ce îi hrănesc setea de cunoaștere. „Căldura soarelui va face să se topească ceara și îți va dezlipi aripile. Dar să nu zbori nici prea jos deoarece efluviile mării le vor îngreuna penele".

Călătoria e dominată de teamă! Nici prea sus, nici prea jos, nici prea la dreapta, nici prea la stînga..., pericolul pîndește pretutindeni, iar Dedal înțeleptul imploră inteligența îndrăzneață să se supună normelor. Dar despre ce norme e vorba? Unde se află modelul? Care sînt referințele? Există o lege esențială pe care Dedal o ignoră, lege conform căreia energiile eliberate fără a fi fost cucerite cum se cuvine au o viață autonomă ; ele nesocotesc orice etică și scapă oricărui control ; își trăiesc viața într-o insolentă nebunie. Icar zboară în înaltul cerului, se apropie de soare... ceara se topește, aripile se frîng și Icar se prăbușește în marea de unde se ivise odinioară taurul Poseidon și care îl înghite acum pe cel ce n-a știut să audă chemarea zeului!

Icar prevăzut cu aripile sale artificiale și violînd cerurile exterioare comite aceeași greșeală dramatică pe care a comis-o Prometeu atunci cînd a furat focul din cer în timp ce soția sa Pandora deschidea cutia interzisă și amîndoi lăsau să se răspîndească pe pămînt energiile redutabile pe care nu știau nici să le controleze, nici să le stăpînească. El face gestul lui Isa care a luat fructul oprit din Pomul Cunoașterii, în povestirea biblică – și știm consecințele gestului său! China condamnă și ea gestul unui prinț care a poruncit călugărilor taoiști să deschidă o încăpere din mînăstirea lor, închisă cu „porți de aramă"[2] ; în acea încăpere se afla o ladă bine pecetluită conținînd o urnă, de asemenea pecetluită, unde se aflau cele opt sute de spirite ținute închise și care, eliberate din ordinul prințului nebun, au invadat imperiul și l-au distrus. Icar aparține aceleiași ape ca toți acești inconștienți ; el se îneacă în ea.

Consternat, Dedal aterizează pe o insulă ; dar regele Minos îl caută pentru a se răzbuna pe cel pe

care îl ține închis în labirintul exigențelor sale. El îi întinde o capcană, știind că nimeni altul decît genialul său arhitect va fi în stare să găsească soluția la problema pusă, soluție ce îi va aduce autorului ei cea mai generoasă dintre recompense. El se plimbă așadar pretutindeni în Grecia și în insulele din jur, ducînd cu el o cochilie de melc cu spirale multiple și provocînd pe toată lumea să treacă un fir prin ea. Ajunge în Sicilia ; Dedal află cum stau lucrurile și primește provocarea. El fixează un fir subțire de piciorul unei furnici pe care o introduce în noul labirint printr-o gaură minusculă făcută în extremitatea cochiliei, apoi obturează ușor orificiul imediat după introducerea furnicii ; iar nefericitul animal nu mai are altă ieșire decît cea a pavilionului închisorii sale, uns în prealabil cu miere ; atras de mirosul mierii, reușește să străbată miile de circumvoluțiuni ale cochiliei, trăgînd firul prins de piciorul său. Într-adevăr, numai Dedal putea imagina o astfel de stratagemă! Dar tocmai datorită acestui fapt, el este descoperit, iar regele Minos îi cere lui Cocalos, regele Siciliei, să i-l predea. Cocalos refuză, omul fiindu-i și lui de mare folos, așa că Dedal pare să-și fi sfîrșit zilele în această nouă sclavie.

Cochilia, firul, furnica nu sînt, după cum putem ghici, decît repetarea în miniatură a ceea ce au fost labirintul, firul Ariadnei și nefericitul Tezeu însuși!

Sedus în mod constant de mierea aparenței, Tezeu n-a știut să fie sensibil la chemarea lui Poseidon, tatăl său divin ; el s-a lăsat să devină, fără să-și dea seama, prada regelui Minos, rege al tenebrelor sale căruia, fără s-o știe, i-a dat puterea! Cu un fir prins de picior, firul alienărilor sale multiple, el a umblat întreaga viață, asemenea ingenioasei furnici, cu singurul scop de a-și asigura succesul ; a

intrat în existență prin gaura mică a unei cochilii, nu i-a privit contururile decît prin micul capăt al acestei lorniete și a ieșit din ea așa cum a intrat. Din această perspectivă, ne este posibil acum să identificăm Minotaurul într-un mod mai subtil.

Purtînd numele regelui Cretei și pe acela al zeului adîncurilor submarine, Minotaurul, paznic al drumului ce duce la comoara pecetluită în infern, este unul dintre scuturile zeilor. Dacă ar fi fost învins cu sabia de aur, scutul s-ar fi dat la o parte din fața sabiei ; sabia ar fi distrus, așa cum am văzut, puterea diabolică a lui Minos și i-ar fi redat regelui umbrelor reprezentate de inconștientul eroului funcția ontologică și necesară de slujitor al luminii. Dar, doborît cu măciuca de piele, Minotaurul este spulberat în puterea divină prefigurată de taur, iar Tezeu este predat tenebrelor sterilizate ale inconștientului său al căror stăpîn diabolizat devine Minos. Acest stăpîn viclean, maestru al iluziilor și a tot felul de mașinații, este cel ce îl conduce în infern, pentru a trăi acolo cea mai crudă înfruntare cu Hades, meșteșugarul devenit maestru al manipulărilor. Acest rege diabolizat este cel ce l-a inspirat pe Dedal în construirea aripilor artificiale. Într-adevăr, nu se poate ieși din labirint decît „pe sus", dar nu cu ajutorul unor articulații savante ; nici un artificiu nu poate permite acest lucru. (Avioanele noastre moderne, și chiar cele mai performante rachete, oricît de benefice ar fi ele prin anumite aspecte ale lor, nu ne fac să ieșim din lumea exilului! Manipulările genetice riscă să ne instaleze definitiv în această lume.)

A ieși pe sus cere ca spațiile conștiinței cucerite înăuntrul Omului să fie lărgite în așa fel încît niște

aripi subtile să devină necesare ; aripile sînt extrapolarea plămînilor plini de suflul unui aer nou ce se ridică în afara condiționării de „cădere"! Ele sînt aripile iubirii, ale iertării, ale conștiinței că celălalt este un alt noi însine ; sînt aripile inteligenței inimii pe care vine s-o împresoare și s-o pondereze logica inerentă fiecărui spațiu atins – Cuvîntul ; ele ne ajută să discernem exact lucrurile unite cu nucleul lor fondator și legate între ele printr-un fir conducător just, care dă sens ; ele sînt eliberări autentice, nu în libertatea oricărei alegeri posibile, ci în cea a cunoașterii cucerite.

Acesta îmi pare a fi mesajul esențial al mitului asupra căruia noi, astăzi, asemenea unor Tezeu, Dedal sau Icar ce sîntem, trebuie să medităm înainte de a ne arde aripile și de a deveni prizonieri ai Tartarului, riscînd să ne lăsăm acolo părți prețioase din noi înșine. Poate că avem menirea să auzim vocea zeilor – și să preschimbăm procesul morții noastre în proces al vieții. Este alegerea pe care o avem de făcut, alegere radicală și urgentă, posibilă de asemenea, deoarece toate popoarele, în adîncul cărților lor sacre, cunosc Învierea.

EUROPA

EUROPA, FEMEIE MITICĂ

Aceeași muncă de verticalizare pe care am efectuat-o pentru a readuce mesajele referitoare la cei doi eroi mitici la modelele lor ontologice, așa cum se procedează în arhitectură cu epura la edificiul pe care ea îl semnifică, se impune și în privința lumii feminine a mitologiei grecești.

Nu putem decît să rămînem stupefiați în fața incredibilei confuzii de evenimente din panteonul feminin grecesc, unde se amestecă frumuseți sălbatice, răpiri, violuri, nunți, abandonuri, războaie, morți și crime, uneori jocuri încîntătoare și copilărești, arareori blînde maternități și căsnicii fericite. Nu am nicidecum competența de a descurca acest ghem surprinzător de frumuseți aspre și de suferințe infernale. Dacă îmi permit să vorbesc despre ele pentru a încheia această lucrare este deoarece, după cîte știu, foarte puțini autori au abordat acest subiect sau au făcut-o aplicînd pur și simplu peste analiza lor o grilă istorică. Astfel, ei articulează mitul cu timpurile vechi cînd popoarele, supuse autorității deloc blînde a matriarhatului, încercau să scape de furia divinităților prin jertfe umane și rituri, sursă a acestui strat mitic rostit, apoi scris.

Majoritatea autorilor văd în aceste „legende" un teatru unde acționează personaje și fapte istorice mascate pentru a fi în slujba stabilității clanului sau a cetății ; unii dintre ei merg pînă la a crede că mitul este „lipsit de orice logică"[1]. Regăsim în acești termeni expresia *sciziunii* despre care vorbeam la începutul lucrării noastre. Îi datorăm mitologului, și îi sînt recunoscătoare pentru aceasta, faptul de a fi reunit cu o rigoare științifică impecabilă bucățile de puzzle ale acestor povestiri pe care le-a găsit risipite la autorii cei mai vechi ; dar grila sa istorică și liniară o implică pe aceea a unei logici statice, deci ridicată la rangul de absolut și total inadecvată sensului povestirii reconstituit cu atîta greutate. Sîntem de altfel îndreptățiți să ne întrebăm de ce și-a dat atîta osteneală pentru a da naștere unei fabule! Căci el include mitul tocmai în această categorie a fabulelor sau a legendelor, dîndu-i o înaltă valoare culturală accesibilă doar erudiților. Răspunsul la această întrebare îmi pare a ține de inconștientul colectiv evidențiat de Jung și de care nu scapă erudiții noștri ; din fericire, aceștia din urmă rămîn sensibili la ceva care le vorbește mai profund decît cred ei. Prin urmare, putem regreta că aceste mituri nu sînt mai populare și mai accesibile celor al căror nivel cultural mai puțin ridicat nu a înăbușit încă propria sensibilitate ontologică. Dar despre toate acestea am stat de vorbă cu cititorul încă de la începutul lucrării de față. Dacă revin asupra subiectului, o fac deoarece, aparținînd acestei din urmă pături a societății, am avut șansa, așa cum am spus într-o lucrare precedentă[2], de a fi fost frapată încă din fragedă copilărie de un eveniment care a făcut să răsune în mine, într-un mod ireversibil, „principiul" ontologic al ființei mele, dîndu-mi astfel acces la alte logici.

Descoperind în acest „principiu“ vocația de verticalizare a oricărei persoane, m-am regăsit repede în aceste mituri ; m-am impregnat de ele și nu încetez să mă minunez de mesajele lor și de Limba una revelată de ele în universalismul profunzimii lor, cel ce dă sens și putere vieții.

Didier Anzieu presimțise „unitatea“ și o exprimase propunînd să se accepte ideea că „aproape toate miturile grecești reproduc sub forma unor variante infinite tema unirii incestuoase cu mama și a uciderii tatălui“[3].

În ceea ce mă privește, propun ca intuiția aceasta să fie confirmată, dar eliberîndu-i obiectul de singura aplicație psihologică și culpabilizatoare pentru a-l ridica la dimensiunea sa ontologică, aceasta din urmă avînd într-adevăr o forță de universalitate. De aceea revin la femeia din panteonul grec înclinînd s-o privesc în același mod în care am privit femeile din Biblie, descoperind în ele „cealaltă parte“[4] a noastră.

Acest ghem inextricabil de bunăvoință și de monstruozități, de iubiri și de gelozii, de pasiuni nobile și ucigașe, de frumuseți și de identificări animale, la regine și la sclave, la stăpîne și la victime, toată această violență nu se află oare chiar în inima Omului, ascunsă în „cealaltă parte“ a sa? Nu încape îndoială că lumea mitică feminină se referă la misterul interiorității Omului și la devenirea sa ; ea țese partea necunoscută din Om, întunecată și umedă, psihismul său animal ce acționează fără știrea primului eu-ego, dar care e menit să fie descoperit, numit, luat în stăpînire de Om pentru a-i construi sufletul spiritual.

„Femeia pe care mi-ai dat-o pentru ca eu să mă verticalizez...“[5], spune Cartea Genezei atunci cînd

simțim suflarea subtilă a cuvintelor și literelor textului palpitînd în spatele fațadei lor austere. Și, în acest sens, vocația ontologică a Isei, soția lui Adam, este de a construi Omul – Adam o știe, el fiind cel ce rostește aceste cuvinte –, de a-i oferi acces la cunoaștere și de a-l conduce „de la pulpa fructului la fruct", așa cum am spus mai sus, „de la universul despăturit la suprauniversul împăturit". În mitul grec, „toate darurile", *Pandoros,* sau „numeroasele daruri", *Polidoros,* toate acele energii reținute în feminin în stare potențială sînt chemate la timpul potrivit să devină informație, pentru a face să urce seva Pomului Cunoașterii.

Dar, spune mitul biblic, Adam nu o păstrează pe Isa sa, pe sora–soție, care e răpită de șarpe. „Toate darurile" ies prin gaura rănii din călcîi așa cum, la greci, ele ies din cutia Pandorei și, mai ales, din atîtea picioare vulnerabile sau rănite! Ele vor construi unica lume exterioară cunoscută de Tezeu, care se mulțumește cu ea, în timp ce Oedip, cel ce simte puternic durerea rănii sale originare, redeschisă în adolescență de *diabolos* al carului, este foarte bine informat de ea în memoria secretă a inconștientului său, se supune acestei informații a adîncurilor și pleacă să-și cucerească identitatea, fapt ce implică verticalizarea sa.

Cer iertare cititorului că jonglez cu miturile diferitelor tradiții într-un aparent sincretism ; la obîrșia lor, toate vorbesc Limba una și ea este aceea pe care eu o aud. Ea este cea a *Logosului.*

Grecia este de altfel prima care, prin Heraclit, și deja în secolul VI înaintea erei noastre, pune în lumină *Logosul* în calitatea sa de cuvînt divin dat oamenilor și așezat în cavitatea sufletului, dar neauzit de omul închis în gîndurile sale înguste.

În aceeași epocă, și de mai mult de o mie de ani, evreul numește *Logosul* YHWH, EU SÎNT, Cuvînt, și îi dezvăluie Omului faptul că este un „EU SÎNT în devenire" ; fiecare etapă a acestei deveniri (simbolic, cele patru etaje ale Tetramorfului) corespunde unui cîmp de conștiință a realului care își are logica sa internă, aflată la rîndul ei pe calea devenirii întru *Logos,* întru absolutul Real, origine și finalitate a tuturor lucrurilor.

Această dinamică somptuoasă se produce pornind de la lumea apoasă a sufletului psihic calificat de Heraclit însuși drept „umed"[6]. Această „lume apoasă" e chemată să devină „uscată" și să constituie un „nou pămînt". „Ceruri noi, pămînt nou", spune Apocalipsa[7], „cerurile", *Șamaim,* fiind în ebraică *Șem,* Numele, *Logosul*, în *Maim,* „ape".

Această lume a apelor unde mișună energiile potențiale este cea a femininului, a multiplului chemat să construiască unitatea Omului – iată de ce vocația „surorii–soții" a Omului este să devină una a sa! Ea este așadar la început lumea feminină debordînd de energii nenumărate și violente, dar al căror nucleu, *Logosul,* e divin.

În mitologia greacă, Zeus, zeul cerului, pare să se apropie de acest arhetip fondator. El o răpește pe Europa. Isa cea „răpită" de șarpe, *diabolos* în Cartea originilor din tradiția noastră, are mulți emuli la greci : Medeea răpită de Argonuații porniți în căutarea Lînii de aur ; Ariadna și Fedra răpite de Tezeu ; Elena, de troianul Paris... Dar pentru a încheia această lucrare, vreau să-mi focalizez privirea asupra Europei.

Răpită într-adevăr de Zeus în povestea lui Oedip, devenită apoi mama lui Minos, regele Cretei, în

povestea lui Tezeu, Europa îmbrățișează ambele noastre studii ; ea ne interesează îndeaproape întrucît numele ei a devenit astăzi foarte important în Istoria noastră. N-ar trebui oare verticalizată Istoria noastră contemporană, așa cum Biblia ne cere s-o facem pentru cea a evreilor și așa cum diferitele tradiții ne invită să ne întoarcem la originea semnificantă a fiecărui eveniment, dacă vrem să-i simțim inima bătînd? Numim „întîmplare" legea care cîntă la o octavă a vieții ce încă ne mai scapă ; deci nu „din întîmplare" o parte a lumii numită „Europa" a primit acest nume ; o lege a adîncurilor a determinat acest botez ; or, e posibil ca aceeași lege să acționeze în continuare pînă în zilele noastre, cînd Europa se îndreaptă spre o nouă naștere, în desfășurarea unei programări mai bogate a secretului numelui său.

În acest sens mi se pare important să ne aplecăm asupra Europei ca femeie mitică, semnificantă fără îndoială pentru lumea noastră occidentală aflată astăzi în căutarea unei noi identități.

În mijlocul apelor inconștientului grec, *Europa* înseamnă „cea care se scurge bine" sau „în mod fericit" sau „din belșug" ; de numele ei se leagă o anume fericire.

În panteonul feminin al mitologiei, Europa, fiica lui Agenor, regele Sidonului, și soră a lui Cadmos, ne este reprezentată ca o tînără fată încîntătoare, dotată cu toate farmecele cerute pentru a seduce un bărbat ; totuși, cel ce se îndrăgostește de ea nu este un bărbat, ci un zeu! Cînd Zeus o zărește din înaltul Olimpului, ea doarme și are un vis ciudat : „Ea vede două continente și fiecare dintre ele, sub forma unei femei, încearcă s-o posede. Asia pretinde că are drept

de proprietate deoarece i-a dat naștere ; celălalt continent, încă nenumit, declară că Zeus i-o va da pe Europa cînd aceasta va fi adolescentă"[8].

Tulburată, Europa se trezește, în stare de șoc ; visul o urmărește ; ea se scutură ca o pasăre ieșind din apă, vrînd parcă să se elibereze de o imagine impresionantă ; dar aceasta i se lipește de piele ; nu poate scăpa de ea. Atunci își invită prietenele să alerge cu ea pe pajiște, la malul mării, să culeagă flori, apoi să se scalde, purificîndu-se prin aer și prin apă pentru a scăpa de ciudatul avertisment al zeilor. Deci ea aleargă și pare o floare primăvăratică printre celelalte flori cu care prietenele ei își umplu coșurile ; dar această floare va fi culeasă de Zeus.

Afrodita, zeița dragostei, veghează și Eros străpunge cu săgeata sa inima zeului Olimpului care, sub forma unui taur, coboară din lăcașu-i ceresc și vine să se joace pe pajiștea unde zburdă tinerele fete ; este de o mare frumusețe, „cu o piele de culoarea castanei, cu fruntea însemnată cu un disc de argint și avînd un corn în formă de semilună"[9]. E atît de blînd încît tinerele fete se apropie de el și îl mîngîie ; el se culcă la picioarele lor, dar într-un mod mai intim la picioarele Europei, care îl încalecă deîndată invitîndu-și prietenele s-o imite căci „negreșit, el ne-ar putea duce pe toate ; pare atît de blînd, de plăcut la privit ; seamănă mai mult cu un om decît cu un taur, doar că nu vorbește".

El nu vorbește, dar atunci cînd mugește, o muzică celestă se face auzită. Europa e fermecată, vrăjită ; ea mîngîie gîtul animalului, se întinde pe el, iar acesta, fără a mai aștepta ca și celelalte tinere fete s-o imite pe prietena lor, se ridică dintr-o mișcare bruscă a crupei și fuge cu prada sa în mare. Taurul

divin aleargă pe apele care se liniștesc la trecerea sa și din adîncuri se ivește cohorta Nereidelor, a monștrilor marini și chiar stăpînul lăcașurilor umede, Poseidon însuși, fratele lui Zeus, dar și strămoșul Europei, deoarece el este tatăl lui Agenor ; zeul oceanelor are prin urmare toate motivele să-i viziteze. Europa este moartă de spaimă, dar în același timp subjugată de armăsarul ei care nu poate fi decît un zeu, crede ea, din moment ce o face să trăiască o cursă atît de fabuloasă.

Sub înfățișarea taurului, Zeus se îndreaptă spre Creta unde mama sa îl adusese odinioară împreună cu frații săi pentru a-i scăpa de furia tatălui lor Cronos care amenința să-i devoreze. Echipajul nebunesc ajunge în curînd la țărmurile Cretei, lîngă Gortyna. Liniștită, Europa coboară pe uscat, însă Zeus se îndreaptă de îndată spre tînăra fată sub înfățișarea unui vultur și o violează „sub o salcie", spune mitul – „salcia", *hellotis,* avînd după cum se pare o legătură cu vechiul nume cretan al Europei. Din această unire, Europa aduce pe lume trei fii : Minos, Radamante și Sarpedon ; ea primește de asemenea de la divinul lor tată trei daruri : o lance care își atinge întotdeauna ținta, un cîine ce nu lasă să-i scape nici o pradă și un uriaș de bronz invulnerabil, cu excepția unui singur punct din corpul său, și care e pus să păzească insula.

Cu toate acestea, tînăra femeie este repede abandonată de amantul ei ; ea se căsătorește atunci cu Asterios, regele Cretei, care îi adoptă cei trei fii și face din ei moștenitorii tronului său ; bineînțeles că cei trei frați încep să se certe între ei, iar după moartea lui Asterios, Minos cucerește tronul și își dovedește dreptul indiscutabil de succesiune, făcînd

apel, după cum știm, la zeul Poseidon, strămoșul său. Acesta iese din valuri sub forma taurului strălucitor pe care îl cunoaștem.

Minos și fratele său Radamante vor deveni împreună cu Eac cei trei judecători redutabili ai morților în infern. Sarpedon se va distinge ca unul dintre cei mai valoroși eroi ai războiului troian.

Cît despre Europa, să-și fi sfîrșit ea oare zilele în Creta, trăind liniștită lîngă regele Minos și regina Pasiphae? Acest lucru nu pare a fi precizat, dar să ne amintim că răpirea Europei l-a făcut pe tatăl tinerei fete să-și trimită fiii în căutarea surorii lor prin toate țările din jur. Dintre toți, doar Cadmos a parcurs o parte din traseul corect ; dar, din nefericire, n-a mers pînă la capăt ; însă la a patra generație a descendenților săi, Oedip a reușit s-o facă. Acest lucru explică fără îndoială faptul că pe vremea lui Cadmos, Europa, încă neunită cu fratele ei, a avut un sfîrșit banalizat. Să mai notăm că ea este bunica Ariadnei și a Fedrei.

EUROPA, PĂMÎNT OCCIDENTAL, SORĂ GEAMĂNĂ A ORIENTULUI

Dacă istoria Europei ca femeie mitică pare să se sfîrșească în vagul ceților cretane, în schimb cea a numelui lăsat de ea continentului nostru este destul de precisă.

Încă din secolul VIII înaintea erei creștine, Europa este deja menționată ca spațiu geografic de un poet contemporan cu Hesiod[1] ; el desemnează continentul occidental pe care Hellespontul îl separă de Asia ; Hellespontul este locul unde Helle a căzut de pe celebrul berbec cu lîna de aur care a smuls-o, împreună cu fratele ei, Phrixos, din mîinile ucigașe ale mamei lor vitrege, Ino, cea de a doua soție a lui Athamas și soră a Europei. De altfel, așa cum am văzut, nu era tocmai *Hellotis* vehicul nume cretan al Europei? De parcă *Helle,* despărțită de fratele ei Phrixos, ambii avînd legătură cu lîna de aur – ce amintește de prima haină a Omului înaintea „căderii" sale – ar fi în armonie cu Europa despărțită de fratele ei Cadmos. Am notat mai sus etimologia probabilă a numelui Europei : *Eu-ropes,* „cea care se scurge bine" sau „în mod fericit" sau „din belșug". Marea fluiditate ce se degajă din numele său evocă o curgere a apei – și regăsim aici simbolismul apei,

propriu femininului misterios, celui „încă necunoscut". Totuși, lărgind sensul, putem înțelege de asemenea : „cea care se întinde pînă departe".

Nu s-ar putea presupune că numele „cea care se întinde pînă departe" a fost dat acelei părți de lume, pe atunci puțin cunoscută, ce se întinde înspre apus? Ea este relativ plată în raport cu Asia, pămînt al răsăritului, cu piscurile sale înalte. Noțiunea de „apus" corespunde de altfel și unei alte etimologii posibile a numelui Europei, propusă de alți autori, și anume : rădăcina semită *Ereb,* „seara", care a dat numele Maghrebului și în mod special Marocului, ținut ce se întinde, față de Grecia, acolo unde se lasă seara. Alți savanți cred că pămîntul acesta de la apus numit Europa ar fi fost populat de descendenții celui de al treilea fiu al lui Noe, *Iafet* ; or, numele ebraic al acestuia din urmă este *Yefet,* „cel ce se răspîndește în depărtare" : el traduce însuși numele Europei! Ideea esențială ce pare a funda numele Europa și merită reținută este „cea care se răspîndește departe spre apus".

Astfel Europa, născută din gîndirea greacă, se va afirma puțin cîte puțin ca spațiu geografic și leagăn al culturii elene în Istorie. „Herodot desparte universul Oamenilor în trei părți : Europa – Asia – Libia (adică Africa), scrie Pierre Chaunu[2]. Romanii folosesc puțin acest vocabular [...]. Europa e botezată înaintea marii confruntări cu Islamul, cînd referința la Europa va fi un mod savant de a desemna unitatea occidentală creștină. Într-un poem al lui Angilbert anterior încoronării din 800, Carol cel Mare e numit «cap venerabil al Europei»... Europa, așa cum o înțelegem pînă în zilele noastre, s-a născut din creștinătate... E adevărat că în Evul Mediu cuvîntul

Europa, cu cîteva rare excepţii, a dispărut atît din textele latine, cît şi din cele în limbile vulgare. Cuvîntul a reapărut o dată cu renaşterea carolingiană, el revine în secolul al XV-lea..." Cuvîntul e confirmat în secolul al XVIII-lea, „secolul Luminilor" şi, începînd din această epocă, Europa înglobează Rusia şi ansamblul ţărilor scandinave.

Acest scurt istoric al naşterii Europei, precum şi studiul etimologiei probabile a numelui comun femeii mitice şi părţii noastre de lume ne permite oare să afirmăm că aceasta din urmă îşi datorează numele surorii lui Cadmos răpită de zeul Olimpului? Altfel spus : putem considera drept leagăn al Europei istoria misterioasă a acelei adolescente smulse de Zeus din orientul ei (Cadmos) pentru a rupe o unitate primordială ce trebuie regăsită? Nimic nu ne-o dovedeşte, cu excepţia faptului că mitul ei seamănă în mod ciudat cu cel al lui Phrixos şi Helle, care se prelungeşte cu acela al lui Iason şi al cuceririi Lînii de aur.

Nu am avut încă ocazia să vorbim despre acest mit, al cărui punct de plecare l-am amintit puţin mai sus ; Phrixos şi Helle, frate şi soră, sînt gemeni, copii ai regelui Athamas, „cel ce nu poate fi divizat", cel ce simbolizează unitatea fondatoare a oricărei fiinţe. Unitatea se prelungeşte în lumina berbecului cu lîna de aur dotat cu vorbire („Vocea una"), care îi duce departe de casa părintească (departe de „principiul" lor) pe cei doi poli ai unităţii aflaţi încă laolaltă, Phrixos şi Helle. Cînd Helle cade de pe armăsarul ei regal, indivizibilul originar este distrus, ca atunci cînd Cadmos îşi pierde sora, una a sa. Iar cucerirea Lînii de aur se înscrie în acelaşi suflu ca şi căutarea Europei de către Cadmos : căutarea „Vocii una".

Cînd Helle cade – mitul situează această cădere la nivelul Hellespontului, așa cum am spus deja –, separarea sa de Phrixos pare să marcheze într-un mod foarte concret separarea a ceea ce se arată a fi schița Europei – care se întinde departe spre apus – de Asia. Să nu uităm că vechiul nume cretan al Europei, Hellotis, nu este străin de numele lui Helle. Mai mult, cele două mituri se întemeiază pe însămînțarea aceluiași dragon : în acest fel, Iason și Cadmos se supun zeiței Atena ; dinții nesemănați care i-au rămas lui Cadmos trebuie plantați de Iason în pămînt arat în prealabil, pentru ca din ei să se nască viitorii argonauți, omologi ai vitejilor războinici ce au construit pentru Cadmos cetatea sfîntă a Tebei.

Cele două mituri se suprapun atît de mult încît Europa nu poate fi despărțită de cea care, în căderea ei, traversează continentul ce se scurge departe spre apus. Iar acest lucru confirmă visul ciudat care o tulbură atît de mult pe Europa tocmai în momentul în care Zeus o zărește pe tînăra fată și se îndrăgostește de ea. Să ne reamintim acel vis : două continente, sub forma a două femei, își dispută Europa, una, Asia, pentru că ea este cea care i-a dat naștere ; cealaltă, încă nenumită, pentru că ea îi va fi dată Europei. Iată așadar că zeul cerului unește în mod subtil istoria continentelor cu cea a eroinei noastre! Cum să despărțim atunci cele două nume pe care, cu a sa „Voce una", Olimpul le reunește și pe care valoarea fonetică, ce nu este străină unui ecou al Vocii una, le leagă atît de strîns?

Toate acestea mă îndreptățesc să văd în persoana Europei o personificare a continentului nostru.

VOCAȚIA EUROPEI?

IDENTITATEA SA SOLARĂ

Că zeul cerului desparte polul masculin de polul feminin și înlătură astfel confuzia ce face din acest „doi" unitatea primă, permițîndu-le să se unească și să reconstituie ca finalitate unitatea fără confuzie, nimic nu pare mai tradițional decît un asemenea dat cu valoare de axiomă pentru majoritatea miturilor.

Dacă urmăm acest traseu fondator, discernem în polul masculin ceea ce, participînd la divinitate, acționează și combate, iar în polul feminin, ceea ce îl leagă de un imens potențial de viață oferit acțiunii pentru ca un plus-de-viață cucerit să reconstituie unitatea. Este o schemă simplă și în jurul ei gravitează în arabescuri fulgurante și infinit de variate zeii Olimpului, zeițele, semizeii, eroii și eroinele, pe scena mitică. Și tot în jurul ei se construiește, în tematica sa discretă, istoria Oamenilor.

Din această perspectivă, Europa este un feminim promițător de Viață ; „ea se scurge din bețșug spre apus", pînă la mare. Ruptă de Orient în cursul secolelor, din punct de vedere geografic, religios și politic, ea este pe cale să distrugă zidurile despărțitoare și, deși tentată în mod periculos să reconstituie o situație confuză, ea se adună și își

caută identitatea. Această evoluție exterioară exprimă mișcarea unui proces interior pe care mi se pare important să-l pun în lumină.

Ca orice entitate feminină, Europa poartă în ea o Sămînță masculină de ordin divin ce constituie nucleul potențialului său de viață, care va juca un rol hotărîtor în actualizarea acestui potențial.

Ea s-a definit odinioară drept creștină față de islam, acea religie nouă ce reprezenta pentru ea un dușman al Tradiției sale ; pe vremea aceea, ea nu putea să controleze această înfruntare decît prin violență, spiritul colectiv european din acea epocă nefiind încă pregătit să trăiască mesajul profund, solar, al creștinismului. Cu toate acestea, în momentul în care Europa se simțea amenințată, a apărut din adîncurile sale Vocea una ; Sămînța vorbește în acele momente de disperare care ne trimit la ceea ce avem mai arhaic în noi înșine ; atunci Cuvîntul i s-a revelat și s-a numit pe sine ca Sămînță tocmai în acel moment punctual al pericolului, dar ea nu era încă pregătită să se întoarcă spre el în mod conștient și să-i dea forța de creștere. E adevărat că evoluția unui fetus în pîntecele matern, în primele luni de gestație, se face cu un zgomot estompat.

Ca femeie mitică, Europa, cufundată în exilul ei cretan, pare complet sterilă în ceea ce privește esențialul. Dacă, pentru a o răpi, Zeus se preschimbă într-un taur cu fruntea marcată cu un disc de argint și cu un corn în formă de semilună, este pentru a-și menține prada în această categorie primă, compusă din forța și din fecunditatea exterioare și lunare ; atunci cînd o fecundează, o face violînd-o și transformîndu-se în vultur, fără a asuma împreună cu ea „numeroasele victorii" ale leului. Poate că cel

ce a comis răpirea necesară, conform schemei ontologice, este zeul cerului, dar nu încape îndoială că, prin viol, el devine *diabolos*. Europa ar putea spune împreună cu Isa din mitul biblic : Şarpele e cel ce m-a sedus (adică „s-a cununat cu mine"), căci vulturul nu e altceva decît şarpele transcendat ; şi şarpele şi vulturul acţionează sub înfăţişarea lor întunecată, alienantă şi fals solară. De aceea, Europa aduce pe lume doi fii, Minos şi Radamante, a căror funcţie va rămîne legată de moarte ; doar al treilea fiu, Sarpedon, va contribui la salvarea Elenei din mîinile răpitorilor săi în timpul războiului troian ; fără îndoială că Elena nu este străină de Helle, ambele aflîndu-se în rezonanţă cu vechiul nume al lunii, Semele...

Dacă, după maternităţile sale lunare, devenirea Europei se diluează în apele cretane, aceasta înseamnă că mitul nu o face să se ivească din faţa nocturnă a vieţii sale ; cu siguranţă că ea moare, ca Semele, fără să-şi fi asumat faţa solară a ultimelor trei luni ale gestaţiei sale esenţiale, cea a Cuvîntului divin pe care îl poartă fără să ştie ; ea se stinge, dacă pot spune aşa, încetul cu încetul, după cea de a şasea lună a unei coaceri lente ce îi este necunoscută, deşi se produce pe ascuns în ea. Acest timp se întinde de-a lungul generaţiilor inconştiente punctate de descendenţii estropiaţi ai lui Cadmos, pînă la Oedip. Doar Oedip se va interoga asupra adevăratei sale identităţi, şi anume cea căreia sora sa – una a sa – îi poartă numele ; ca şi cum ar fi început să simtă mişcînd în el – în ea – copilul divin care este el însuşi.

În paralel, în mitul biblic, descendenţii lui Cadmos corespund generaţiilor ieşite din ucigaşul Cain ; acestea sînt fără femei şi fără vîrste, ceea ce

înseamnă : fără spațiu-timp interior. Fie că sînt grecești sau biblice, aceste mituri vorbesc despre generații lunare care își ignoră total interioritatea și sînt complet polarizate pe construcția lumii exterioare realizată numai în categoriile procreației animale sau în raporturile de violență ; la urma urmelor, ele „îl uită pe Dumnezeu" (numele celui de al cincilea urmaș al lui Cain, *Mehuiael*), dar instaurează o suferință atît de mare încît „cer moartea" (numele celui de al șaselea urmaș, *Metușael*). Este într-adevăr o moarte, dar în sensul de „mutație", adică presupunînd o înviere pe care Dumnezeu le-o acordă în persoana celui de al șaptelea urmaș, *Lameh*. „Copleșit de durere", acesta se întoarce în sfîrșit spre interioritatea sa ; el își regăsește sora–soție și, de data aceasta, nu o va mai uita ; el este Oedipul biblic. În tradițiile lor respective, Oedip și Lameh marchează începutul celei de a șaptea luni de gestație care, împreună cu cea de a opta și a noua, vor fi solare și vor vedea elaborarea adevăratei identități a Omului.

Astăzi în Europa – dar putem spune că în întreaga lume, într-atît de mult se impune un universalism făurit din exterior – există multă suferință. O dinamică a morții se accelerează, ca urmare a faptului că orice sens și orice reper au fost pierdute, iar Dumnezeu uitat. Va fi o moarte sau o mutație? Depinde de noi.

În căutarea, încă inconștientă, a unei adevărate identități doar în afară, particularismele naționale se accentuează și se înfruntă, „independentismele" reclamă un statut propriu pentru limbile, culturile, religiile și obiceiurile lor, mai degrabă decît pentru

tradiţiile lor uitate. După ce monarhiile au acţionat prea mult fără a ţine suficient seama de multiplu, democraţiile care trăiesc fără a face referire la Unu şi-au pierdut firul verticalităţii şi se mai diluează încă în primele ape ale unui Poseidon-taur lipsit de tridentul său, adică în potopul violenţei. Iar dacă, în mijlocul acestei febrilităţi, avem aerul de a construi o Europă conştientă, să nu ne facem iluzii, ea se mai află încă în aceleaşi ape ; conducătorii ei, purtînd o mască serioasă sub care se ascunde animalul denunţat de maliţiozitatea populară, cred că ţin în mînă firul Ariadnei, fără a şti că el nu duce nicidecum la verticalizare şi îl lasă pe deţinătorul său într-o situaţie labirintică ; ei nu ştiu nici că Ariadna rămîne la fel de infantilă ca bunica ei, lunara Europa!

Cum să ieşim din labirint şi să construim o Europă solară? Căci despre aceasta e vorba.

Europa de azi nu va avea sens decît dacă va aduce femeia mitică din ea în faza solară a ultimelor trei luni de gestaţie cosmică.

Să nu uităm că înainte de a o „abandona", Zeus i-a dat celei pe care o iubea trei daruri, semn al prezenţei sale, de acum înainte ascunsă :

– o lance care îşi atinge întotdeauna ţinta ; ea este săgeata lui Eros sau cea a literei ebraice Şin... despre care am vorbit mai sus, respectiv tridentul lui Poseidon ; ea îşi va atinge ţinta, *Logosul,* Limba una, EU SÎNT ;

– un cîine care nu lasă nici o pradă să-i scape ; cîinele îl însoţeşte în tenebrele infernului pe Omul orb faţă de lumea exterioară şi îl face să urce din nou spre lumină[1]. El o va conduce pe Europa spre lumină ;

– un uriaș de bronz invulnerabil, cu excepția unui singur punct din corpul său, și instituit ca paznic al insulei ; bronzul – sau arama – ne readuce în adîncurile infernului unde săgeata va ști să traverseze punctul vulnerabil al paznicului, unde cîinele își va prinde ultima pradă, unde Poarta de aramă se va deschide și va lăsa lumina să țîșnească.

S-ar părea că astăzi l-am putea auzi pe zeul cerului lucrînd cu aceste trei „unelte". Ceea ce ar însemna ca noi să le luăm în mînă o dată cu el și să învățăm să renunțăm la uneltele noastre de pînă acum, în special la aripile artificiale ale cuceritorilor cunoașterii.

Este evident că nu mai trebuie să ne jucăm de-a Dedal și Icar. Pentru moment, este tocmai ceea ce facem ; Dedalul timpurilor noastre își folosește ingeniozitatea pentru a face ca mass-media să se ocupe de articularea creierelor populare cu diferitele curente de gîndire favorabile cutărui tip de alegere politică sau cutărei orientări economice, de vreme ce voința de putere și zeul Ban sînt stăpînii absoluți ; vom vedea că atunci cînd se vrea a fi mare domn pentru a judeca problemele cruciale ale epocii noastre, el se infantilizează și cade într-un moralism reductor, pe cît de inadecvat, pe atît de inoperant. În acest timp, impetuosul Icar, îmbătat de focul cunoașterii al cărei fruct l-a mîncat și surd la astfel de sfaturi, își urmează cursa nebunească. Va trebui să așteptăm ca ei să cadă pentru a ne trezi?

E clar că ne apropiem astăzi de inima labirintului cosmic ; ne aflăm în cele mai mari turbulențe ale ciclonului care este pe cale să devasteze vechile structuri ale vieților noastre. Într-o zi vom atinge însuși ochiul ciclonului unde Omul, purificat, se va

regăsi pe sine în stare să-şi desfăşoare propriile aripi. Pentru moment, sîntem prinşi într-un impuls al morţii inerente „uitării lui Dumnezeu" şi a valorilor ontologice fondatoare ale Creatului. „În principiul său"[2], fiinţa noastră profundă este ţesută din aceste valori, dar, despărţiţi de partea cea mai adîncă din noi, exilaţi faţă de noi înşine, le aplicăm în mod inconştient pe orizontală, desfigurîndu-le.

„Omul a secularizat ideea mesianică în cea de progres, spune Nicolai Berdiaev ; el a zeificat viitorul şi a crezut că poate, în ultimă instanţă, să împace toate contradicţiile lumii."[3]

Într-un cuvînt, Omul a redus dinamica verticalizantă programată în persoana sa la o dinamică tîrîtoare, sursă de măreţii exterioare, dar şi a unor foarte mari rele, căci energiile demontate de pe axa lor informaţională devin ucigătoare.

E foarte urgent să regăsim aceste legi ontologice. Tradiţia noastră le ţine ascunse în spatele legilor mozaice sau al legilor unei morale necesare un timp, dar repede infantilizantă. În situaţia noastră de exil labirintic normalizată în mod tragic, noi le ignorăm şi deci le transgresăm neîncetat. Să nu ne mirăm atunci că ele fac să cadă asupra capetelor noastre consecinţele lor redutabile!

Trăim o etapă de creştere în care Europa lunară, denunţînd orice infantilizare, respinge morala fără a regăsi însă legile ontologice ; de unde reaua şi inconştienta noastră reinfantilizare ; de unde urgenţa de a descoperi legile ontologice eliberatoare.

– Prima dintre aceste legi cere ca numai clipa să fie zeificată ; atunci cînd o facem să aparţină doar timpului istoric, ea este repetitivă şi banalizantă ; cînd o trăim conştienţi de încărcătura sa de eter-

nitate în Prezența lui EU SÎNT, YHWH, ea își dezvăluie forța creatoare și puterea de verticalizare. Asemenea punctului, clipa este o axiomă de bază a oricărei geometrii ; nedemonstrabilă, ea generează un traseu de linie dreaptă sau de curbă, dar, în sine, punctul este și nu este deloc. El este „Nimicul" de unde se creează totul, „Altundeva", „Vidul" despre care am avut ocazia să vorbesc ; el este universul lui EU SÎNT.

– Orice ființă umană este un „EU SÎNT în devenire", un Cuvînt în devenire, în programarea sa ontologică.

– Orice „lucru are" realitate doar în relația sa cu Cuvîntul fondator al acestui lucru. Rupt de cuvînt, el generează boală și moarte[4].

– Dinamica devenirii oricărei ființe și a oricărui lucru cere ca orice ființă sau orice lucru să stea în fața Cuvîntului fondator, în suflarea sa purtătoare a puterii de întoarcere la El, la Cuvînt, la EU SÎNT, care este unul.

– Aceasta înseamnă că „principiul" și finalitatea oricărei ființe este unitatea.

Dacă se dorește a fi solară și viabilă, construcția Europei trebuie să se supună legii unității profunde și clare a persoanelor.

Am trăit timpul individualismelor ce compun sufletul-grup animal numit uman, și l-am trăit în raporturi tragice de forță. E necesar să intrăm în timpul Omului, conștienți că fiecare este unic în persoana sa și că toți, în profunzime, sîntem unul. Cu cît mă aflu mai aproape de acest „unic" din mine – de EU SÎNT, adevărata mea identitate –, cu atît devin mai universal. În aceasta constă experiența eroilor noștri mitici precum Oedip și a celor mai mari mistici din orice tradiție. O asemenea lege este

recuperată în mare de fizica cuantică prin care „la un anumit nivel, spune David Bohm, aparţinem cu toţii unei singure şi unice entităţi ; a uita acest lucru înseamnă a ne expune la o serioasă confuzie a tuturor sensurilor şi, deci, la pericole grave"[5].

Astfel de „pericole grave" se pot aplica la toate transgresările datelor ontologice.

În perspectiva politicului în care mă situez aici, e cert că o construcţie a unui stat european supranaţional ce nu ar ţine cont de aceste norme şi nu ar respecta persoana fiecărei naţiuni în „unicul" ei şi în adevărata sa libertate, şi-ar semna propria condamnare la moarte. Monstrul uniformizării pe care îl vrea orice dictator este întotdeauna devorator, iar devoratorul este el însuşi menit distrugerii. Dacă nu ne supunem ecuaţiei suverane conform căreia unu este egal cu multiplul, „ne expunem la pericole grave"!

În aceeaşi suflare a acestui real mai profund, Europa nu-şi poate permite să regleze soarta Pământului aşa cum se face cu o prostituată căreia i se repartizează o anumită porţiune din trotuar pentru un mai mare randament. Pământul este o persoană cu drepturi depline, placenta hrănitoare, sora geamănă a fetusului care sîntem, în matricea noastră cosmică ; el este intermediarul între noi şi lumea divină ce ne hrăneşte ; el ne cunoaşte nevoile şi se oferă cu generozitate acolo unde e programat pentru creşterea noastră ; trebuie să-l iubim, să-l ascultăm dezvăluindu-ne programul său şi nu să i-l impunem pe al nostru, conceput de un mental surd la fiinţa sa, avid de exploatare (agricolă!) şi de randament.

Dacă trupul Pământului e plămădit dintr-o astfel de înţelepciune, ce să mai zicem despre corpul uman?

M-am exprimat îndeajuns asupra acestui subiect în *Simbolismul corpului uman* pentru a mai insista aici. Vreau doar să reamintesc că templul Cuvîntului este şi el finalizat în sensul unei dinamici de verticalizare şi de spiritualizare pentru împlinirea totală a Omului. Boala este atunci semnul unei obstrucţii făcute acestei dinamici. Medicina care nu ţine cont de acest limbaj deplasează problemele, dar nu vindecă în profunzime. Filosofia sa este aceea a unei „lupte împotriva" în loc de a fi cea a unei „munci cu" ; ea luptă împotriva duşmanului exterior, microbul, virusul sau necunoscutul impalpabil pe care îl hărţuim pînă cînd, credem noi, şi-a dat sufletul, dar care se transformă la nesfîrşit, necesitînd noi arme ce repară local şi distrug global. Ea nu ştie că „duşmanul" acesta nu e decît adversarul exterior şi că „a resimţi ostilitate împotriva lui înseamnă, după învăţătura budistă, a-ţi înfige o sabie în pîntece pentru a atinge pe cineva aflat în spatele tău"[6].

Discuţiile la ordinea zilei în momentul în care scriu aceste rînduri se poartă în jurul exigenţelor formulate de PACS (Pactul civil de solidaritate). A trecut vremea cînd problema era tratată cu ajutorul categoriilor sentimentalului unde rişti să te rătăceşti sau ale unei morale învechite. Ea ţine de legea ontologică potrivit căreia doar unirea contrariilor este justă şi fecundă : noaptea şi ziua ne ritmează vieţile ; zorii şi asfinţitul sînt un sărut nupţial al cerului şi al pămîntului care reprezintă, ele însele, complementaritatea fondatoare. Numai un raport just între uscat şi umed asigură fecunditatea. Numai unirea bărbatului cu femeia produce copilul şi îi dă acestuia imaginea arhetipală necesară creşterii

optime. "Lumina se află în întuneric" ; ea trebuie să se cunune cu întunericul pentru a ajunge la o și mai mare lumină. Dinamica ontologică a oricărei ființe și a oricărui lucru este fundată pe această normă. Un stat care n-ar ține seama de ea și ar promulga, în situația de exil pe care e însărcinat s-o organizeze, legi contrare ei, s-ar expune la pericole grave. Cu toate acestea, cu cît legea este mai riguroasă, cu atît este mai inseparabilă de ceea ce tradiția numește „economia divină" alcătuită din milă și iubire ; astfel, noi trebuie să aplicăm imaginea acestei iubiri în comportamentele noastre umane și să fim gata să ținem seama de orice slăbiciune și de orice boală – la urma urmelor, sîntem cu toții, într-un fel sau altul, niște „șchiopi" și niște „stîngaci". Se cuvine desigur să amenajăm niște modalități necesare vieții în realitatea sa imediată, fără a le erija totuși în valori normative.

Într-o lucrare precedentă m-am exprimat în același mod cu privire la avort[7].

Este locul să evocăm problema șomajului, care reprezintă o gangrenă a societății noastre, imposibil de rezolvat în limitele labirintului unde s-a pierdut orice cheie ontologică. Răspunsul va trebui să se supună singurei legi adevărate conform căreia fiecare, atunci cînd intră în rezonanță cu Cuvîntul său fondator, devine un fel de canal unde se scurge, venind din adîncuri, o forță secretă ce îl conduce la adevăratul său loc ; acolo, el își exercită carisma personală ; nu se mai teme de eșec ; nu mai simte nevoia de a revendica sau de a reclama ceva ce s-ar dovedi a fi doar o compensare a bucuriei absente din carisma sa neexprimată. Să fie această realitate o utopie? Colectivitatea nu este poate pregătită să

creadă în ea și cu atît mai puțin s-o trăiască ; dar există persoane care o experimentează și pot depune mărturie cu privire la ea. O altă utopie mi se pare mult mai gravă deoarece nu are nici un fundament ontologic –, ea constînd în a crede că o practică socială concepută în limitele raționalului va putea rezolva contradicția ce opune Omul mașinii. Aceasta din urmă înlocuiește tot mai mult Omul și îl elimină ; pe de o parte servind, pe de alta aservind, mașina își ucide stăpînull Căci, în profunzime, acesta nu este stăpîn ; sclav el însuși în situație de exil, rămîne sclavul nevoilor sale și al celui ce le satisface : odinioară „patronul" împotriva căruia s-au ridicat sindicatele – cu îndreptățire, la acea vreme ; dar astăzi? Ce altă forță decît o nouă energie avîndu-și sursa în interiorul Omului va putea munci în mod valabil cu mașina? Nu manipulatorii savanți ai statului vor ști să controleze aceste energii umane și inoperante create de șomaj. Legea este absolută : energiile care nu devin informații se preschimbă în violențe distrugătoare.

Ce să spunem despre valurile de emigranți care neliniștesc popoarele cu privire la identitatea lor și la integritatea culturilor lor? Europa nu va deveni solară decît cununîndu-se cu „întunericul" său. Orice întuneric este, prin definiție, încă necunoscut, străin. Străinii ce găsesc refugiu într-o țară reprezintă obiectivarea, la nivelul unei înfruntări imposibil de evitat, a străinului din acea țară, pe care ea nu vrea să-l vadă. Științele umane abordează aceste legi la nivelul persoanei ; ele nu îndrăznesc să le aplice colectivului ; totuși, aceleași legi guvernează viața persoanelor morale care sînt reprezentate de o familie, de o întreprindere, de orice colectivitate și chiar de o națiune.

Voinţele de putere care s-au exercitat pentru a-l strivi pe „celălalt" sînt nişte monştri cuibăriţi în inima popoarelor ; ura faţă de celălat este o fiară feroce la fel de ascunsă şi gata să muşte şi să ucidă ; intoleranţa, sadismele, abuzurile, torturile, crimele de orice fel sînt nişte hoarde sălbatice care se tîrăsc în inconştientul tenebros al popoarelor. Astăzi, ele se oferă vederii noastre. Le vedem în spatele chipului acelor femei şi al acelor bărbaţi dezrădăcinaţi care ne apar drept victime ale inconştienţei noastre. E urgent să numim animalele crude ale tenebrelor noastre, asemănătoare acelora pe care, în mitul biblic, Dumnezeu le convoacă în faţa lui Adam pentru ca el să le numească, să le transforme şi să-şi construiască din ele Numele, YHWH. Monştrii noştri sînt şi ei convocaţi astăzi de către o instanţă supremă, pentru ca noi să ne muncim în noi înşine energia lor şi să preschimbăm în lumină faţa lor întunecată. Astfel, ne construim Numele şi îi dăm Europei adevărata sa identitate.

Cercetarea bioetică este fără îndoială una din cele mai delicate activităţi ale conştiinţei pe care o avem de exercitat în inima modernităţii ; ea atinge numeroase subiecte dintre care unele au constituit dintotdeauna o problemă (cum ar fi eutanasia sau avortul), dar multe altele se impun reflecţiei noastre pe măsură ce ştiinţele biologice şi medicale progresează. Poate că atingem lacuna tragică denunţată de Cartea Genezei atunci cînd mitul numit al „căderii" îl face pe Adam să cunoască una din consecinţele gestului : Adam vine să ia fructul Pomului Cunoaşterii din mîinile şarpelui – dacă pot spune aşa! El e convins că a atins asemănarea divină, că este un zeu ; nu mai aruncă aşadar nici o privire în interiorul său, nici o privire spre pămîntul său

interior [Adamah], nici spre Sămînța divină fondatoare pe care trebuia s-o numească pentru a da rod.

„Blestemat este acum pămîntul [Adamah] din pricina ta"[8],

îi spune Dumnezeu celui care sîntem noi în reînnoirea permanentă a acestui gest. Ceea ce nu înseamnă că pămîntul în sine este blestemat, ci că relația sa cu Adam s-a degradat ; drept urmare, nemaifiind nici cultivat, nici privit, el produce „mărăcini și spini", adică o lume psihică animală cu care se delectează Satan ; el devine aceea Lilit din tradiția evreiască despre care am vorbit în ultima mea lucrare[9].

Lunga digresiune de mai sus a fost necesară pentru a clarifica un alt efect al acestei drame : Omul, deturnat de la interioritatea sa și polarizat doar spre lumea exterioară, a dezvoltat cunoașterea pornind numai de la lumea exterioară ; el și-a investit potențialul energetic într-o inteligență intelectuală fabuloasă ; descoperirile sale geniale și aplicațiile lor fantastice nu au totuși nici un corespondent în interiorul său. Cercetarea științifică în sine nu are nimic de-a face cu răul ; ceea ce ne pune în pericol este distrugerea raportului său corect cu devenirea interioară a Omului. Cum pot fi girate problemele legate de fuziunea nucleară fără ca Omul să fi atins nucleul ființei sale, în adîncurile sale nebănuite încă, pentru a-i elibera energiile?

Dar și mai gravă este problema clonării ; cred că ea se raportează direct la cuvîntul divin care încheie acest capitol al căderii :

„Domnul Dumnezeu a zis : Iată că omul a ajuns ca unul din noi, cunoscînd binele și răul. Să-l împiedicăm dar acum ca nu cumva să-și întindă

mîna, să-şi ia şi din pomul vieţii, să mănînce din el şi să trăiască în veci"[10].

Nu se aplică oare aceste cuvinte în mod direct clonării? În viziunea creştină, primul pom din grădina Edenului (Pomul Cunoaşterii care, împreună cu Pomul Vieţii, se află în interiorul Omului) se referă la Fiu ; al doilea pom se referă la Duhul Sfînt al lui Dumnezeu, singurul dătător de viaţă. În acelaşi sens, Hristos spune că „oricine va vorbi împotriva Fiului omului va fi iertat, dar oricine va vorbi împotriva Duhului Sfînt nu va fi iertat nici în veacul acesta, nici în cel viitor"[11]. Nu este vorba de o limită a milei divine ; aceasta e infinită. Este vorba mai degrabă de o limită severă impusă aici de una din legile fondatoare ale Creatului şi pe care Omul, în nebunia sa şi în „uitarea de Dumnezeu", o transgresează. Conform acestei legi, dacă el va atinge Pomul Vieţii şi va manipula acest dar al vieţii, o va face pentru a fabrica nişte fiinţe lipsite de puterea Spiritului şi, prin urmare, incapabile de a accede la acele „naturi schimbătoare" revelate de Sfinx lui Oedip, şi cu atît mai puţin la Vocea una. Aceste fiinţe vor fi limitate doar la dimensiunea animală care le va lăsa pe vecie în suferinţele infernale ale lumii. Lipsite de puterea Spiritului, care este cea a iubirii, aceste „clone", cu patologica lor limitare a sensibilităţii inimii, nu vor fi cumva sursa celor mai odioase suferinţe pentru ceilalţi?

„Să-l împiedicăm" să facă aşa ceva, spune Dumnezeu în mitul biblic. Dar atunci, ce tragedie sînt pe cale să provoace aceia care, fără nici o etică şi asemenea lui Icar, îşi continuă treaba nebunească? Nu vom putea fi „împiedicaţi" decît de o gravă intervenţie cosmică, dacă manipulatorii nu pleacă

urechea la avertismentul din textele noastre sacre. Chiar fără a merge pînă la clonare, manipulările genetice de orice fel care transformă în obiecte sperma și ovulele, donatorii de spermă și matricele ovulante asemănătoare unor cuiburi, ne supun „celor mai grave pericole". Ele nu sunt decît transpunerea pe orizontală și într-o prelungire narcisiacă a egoului, a dinamicii ontologice de verticalizare a eului spre EU SÎNT ; transpunere a urcării sevei mesianice în ceea ce numim „progres", conform viziunii lui Nicolai Berdiaev.

Acest progres generează astăzi o societate nouă, potențial bogată, dar clătinîndu-se mai mult ca niciodată în nonsens, suferindă în cel mai înalt grad, extrem de complexă. O astfel de complexitate o multiplică pe cea a interogațiilor noastre. Dacă am pus unele întrebări, nu am făcut-o cu scopul pretențios de a da un răspuns. Demersul meu constă pur și simplu în a afirma cu forță că nu vom putea găsi informația necesară acestui răspuns decît după ce vom fi integrat în noi energiile Sfinxului, ca Oedip, sau cele ale Minotaurului, ca Tezeu, devenit capabil să mînuiască sabia de aur. Numai în mod simbolic vom putea pune Piatra Unghiulară a unei Europe solare în cetatea regală a Tebei și în afara labirintului. Aceasta înseamnă să ne întoarcem, și cu 180° față de polarizarea noastră exterioară, spre interioritatea noastră, acolo unde începe drumul verticalizării.

Din această perspectivă trebuie să regîndim principiul laicității ca o componentă ineluctabilă a Pietrei Unghiulare, căci principiul laicității și sîmburele divin al ființei par a se opune într-o contradicție ireductibilă. Dar poate că este doar o aparență.

Totul depinde de ceea ce înțelegem prin „laicitate". Venind din grecescul *laos* care înseamnă „popor", deci „multiplu", laicitatea se opune în dialectică lui Unu, care este de ordin divin. Acești doi poli, denumiți în terminologia taoistă bine cunoscută Yin și, respectiv, Yang, conțin fiecare dintre ei, o parte Yang și o parte Yin. Laicitatea va rămîne complet sterilă dacă nu va ține seama de divin ; spiritualul va rămîne steril la rîndul său dacă nu va acorda atenție laicității și nu se va implica în ea.

De-a lungul Istoriei, laicitatea s-a opus în mod necesar divinului în măsura în care Occidentul nu trăia divinul decît în ordinea exterioară a lucrurilor, adică în Bisericile ca instituții bine așezate pe adevărurile lor. Un astfel de statism autoritar a generat, în chip de reacție sănătoasă, o laicitate dinamică, vie și suficientă sieși într-o imperturbabilă „uitare a lui Dumnezeu" și chiar într-un refuz al Dumnezeului Bisericilor. Datorăm acestei dinamici niște bogății incalculabile care au jucat un rol considerabil în evoluția Omului și a societății din ultimele secole. Pentru aceasta, laicitatea s-a supus unor valori rămase străine valorilor religioase existente, dar poate uneori mai exacte decît ele pe drumul adevărului ; în ansamblu, etica sa rămînea compatibilă cu morala cea bună pe care Bisericile nu știau s-o depășească.

Situația actuală este cu totul alta. În fața problemelor modernității, eticile „umane prea umane" sînt, de-o parte și de alta, total insuficiente. M-am exprimat în privința celei ce guvernează laicitatea. Laicitatea Yin nu va mai putea ignora dimensiunea transcendentă Yang a Omului, nici pe cea a Creației pe care acesta o rezumă în el ; ea va trebui să țină seama de legile ontologice care

guvernează viața. În fața ei, Bisericile ar trebui să fie instanța care anunță „Bunavestire", *Basorah* în ebraică, adică *Basar*, „carnea" reînviată și avînd o față ai cărei ochi văd aceste legi. Or, ele anunță un Hristos istoric, moartea și învierea sa, dar nu știu încă să moară în sine o dată cu el, pentru a învia și a intra în înțelegerea noilor cîmpuri de viață. Ca instituții prinse împreună cu celelalte structuri ale lumii în turbulențele ciclonului denunțat mai sus, Bisericile nu pot să se excludă din procesul de mutație pe care aceste turbulențe îl dezvăluie ; ele trebuie să moară pentru a se naște din nou. Integrismele lor se opun chiar învățăturii lor :

„Dacă grăuntele de grîu care a căzut pe pămînt nu moare, rămîne singur ; dar dacă moare, aduce multă roadă"[12].

Dacă mă refer la Evanghelii, o fac deoarece nu pot să vorbesc decît despre Bisericile creștine pe care le cunosc. Dar această lege a morții–înviere este universală și nu poate lipsi din nici una dintre religiile lumii.

Spuneam mai sus că Europa își afirmase odinioară identitatea sa creștină față cu islamul. Astăzi, cînd islamul este prezent cu insolență în chiar inima Europei, ce spune Europa religioasă?

În ansamblul lor, instituțiile oferă o față tolerantă ; dar nu este oare adesea o față de superioritate pretențioasă? După cîte știu, inițiativele personale sînt cele ce instaurează adevăratul dialog ; acesta presupune ascultarea reciprocă, participarea egală, conștiința diferențelor și a limitelor fiecăruia, dorința de a se alia în ceea ce privește esențialul și de a se angaja în această operă comună. Am impresia că, pentru moment, persoanele cu inițiativă privată

au atitudinea corectă ; corecte în atitudinea lor, deoarece sînt în sfîrșit corecte în modul lor de a înțelege mesajul divin, aceste persoane s-au întors spre interiorul lor și și-au început propria mutație.

Instituțiile își păstrează încă privirea ațintită asupra unui istoric și se află în relații de putere ; creștinii conștienți de faptul că „religiosul" trece înainte de toate prin ceea ce îl „leagă" de Fiul interior, singurul care conduce la Tatăl în puterea Sfîntului Duh, și pe care orice ființă umană, indiferent de religia sa, îl poartă în sine, creștinii aceștia stabilesc relații de iubire. Dar cei ce și-au găsit sanctuarul interior se îndepărtează adesea de Biserică, deoarece aceasta nu-i mai hrănește ; ei se îndreaptă spre alte tradiții mai puțin reductoare. Cred că rezum esențialul gîndirii mele dacă spun că mulți dintre creștinii din Occident (dar nici toți cei din Orient nu sînt excluși din acest dezastru) au închis persoana lui Hristos în rolul de cap al unei religii exterioare și au făcut-o detestabilă ; ei i-au redus mesajul la ceea ce au înțeles din el în mentalul lor, dar fără a trăi experiența sa ; au confundat tradiția cu un paseism steril și au distrus orice porțiune de respirație între înțelepciunea lor și Înțelepciunea divină a cărei nebunie necesară au uitat-o... o dată cu drumul ce duce la ea! Foarte înțelepți, dar percepuți de Dumnezeu ca fiind nebuni[13], ei și-au compensat verticalizarea printr-un expansionism de cruciadă și de prozelitism care distruge culturile resimțite ca dușmane, apoi printr-un activism caritabil demn de toată lauda și chiar necesar, deși contrar uneori logicii secrete ce creează ființa ajutată, oricum insuficientă :

„Sîntem niște robi netrebnici ; am făcut ce eram datori să facem"[14].

Atunci cînd vorbeam mai sus despre un islam așezat „insolent" în inima Europei, înțelegeam prin acest termen sensul unei provocări necesare lecturii mesajului său. Desigur, cum spune Tarek Mitri vorbind despre islam, „a existat un fel de bricolaj ideologic pentru a reconstrui națiunile distruse de colonialism"[15], dar autorul nu confundă islamul cu islamismul modern, acesta din urmă fiind, adaugă el, „un fenomen plural în plină mutație". Fie că e vorba de islam sau de islamism, neconfundate, dar legate, ele obligă Europa, în inima mutației necesare și universale, să se regăsească creștină într-o dimensiune cu totul nouă a creștinismului.

Laică sau eclezială, Europa trebuie să-și restabilească legăturile cu izvoarele sale spirituale într-o memorizare cvasigenetică pentru a trăi împreună cu celelalte tradiții, dar fără a se confunda cu ele și urmînd căi diferite, creșterea comună a Cuvîntului fondator al oricărei ființe. Dacă, pentru a atinge acest scop, Bisericile creștine nu se vor uni, dincolo de particularismele lor de expresie, ele vor fi niște „robi netrebnici". Ele au distrus templele certitudinilor lor, despre care Hristos însuși anunță că „nu va rămîne aici piatră pe piatră care să nu fie dărîmată"[16], căci „a venit ceasul cînd închinătorii adevărați se vor închina Tatălui în duh și în adevăr"[17]. Confundat cu politicul în care se angajează cu generozitate, dar fără busolă, creștinismul occidental se deschide spre această lume agresată din toate părțile, dar e agresat o dată cu ea.

Dislocate în tresăririle postmarxiste „liturgizate mai mult decît creștinizate"[18], Bisericile din Orient se sfîșie ; ele dețin busola tradiției vii și stau în suflarea radical transformatoare a lui Hristos înviat ;

ele celebrează cu strălucire frumusețea de sus și misterul ei care dau sens și putere vieții noastre aici jos ; dar ele se închid în sine și refuză, în marea lor majoritate, să împartă festinul.

Mulți dintre emigranții ortodocși găzduiți în Occident și-au închistat viața religioasă, devenită identitatea lor națională, în parohii cu porțile închise. Alții, cu inima deschisă, îi primesc pe occidentalii care au recunoscut în ortodoxie creștinismul nealterat al primelor secole ale Bisericii, dar îi verifică în așa fel încît nu le permit încă să-și trăiască identitatea lor occidentală dispărută de o mie de ani sub nisipurile Istoriei, dar foarte vie înainte! În acea vreme și sub autoritatea împăratului Carol cel Mare, care s-a sprijinit el însuși pe autoritatea Romei și a confundat unificarea Europei cu uniformizarea, occidentalii și-au văzut interzise riturile liturgice locale în favoarea ritului roman. Romanizați de o mie de ani și saturați de moralism, numeroși occidentali se întorc astăzi spre frații lor orientali care nu se deschid spre ei decît elenizîndu-i sau rusificîndu-i, promițîndu-le crearea unei Biserici locale, dar amînînd mereu realizarea ei ; or, o astfel de Biserică există, însă de teamă să nu-și piardă puterea, orientalii o ignoră.

Occidentalii suferă ; ei suferă de închiderea în sine a fraților lor orientali care simt ei înșiși în mod dureros gesturile iconoclaste ale compatrioților lor integriști.

Desigur că o mai mare generozitate aici ar constitui unul dintre cei mai buni parametri ai eliberării acolo ; cei doi poli se află în rezonanță intimă, într-o înfruntare inevitabilă, căci aceasta este legea ontologică : „Dacă varsă cineva sîngele omului, și sîngele lui să fie vărsat de om ; căci Dumnezeu a

făcut pe om după chipul lui"[19] (adică „unul" în adîncul său). În acest timp, Vatican II a desăvîrșit distrugerea geniului liturgic occidental reducînd la starea de schelet ritul roman impus odinioară, iar poporul creează compensații inconștiente. După cum s-ar părea, Omul a celebrat rituri chiar înainte de a fi dobîndit vorbirea ; el a înscris acest lucru cu forță și frumusețe pe piatra din peșterile paleolitice. Pentru el, respirația spirituală este o funcție vitală, la fel ca și respirația fiziologică ; el resimte nevoia ontologică de a se uni colectiv cu misterele de sus care îl trimit, chiar dacă el nu o știe, spre cele de jos, dinăuntrul lui. Să nu ne mirăm așadar de diastola – sistola inimii orașelor noastre care se golesc în interminabile procesiuni vineri seara pentru a se aglomera din nou duminica. Să nu ne mirăm nici de mobilizarea generală a popoarelor care s-au simțit convocate într-o impresionantă fraternitate la liturghia „Mondialului"... Nici Orientul, nici Occidentul creștin nu cîntăresc în această balanță!

Orientul și Occidentul creștin sînt asemenea celor două ramuri principale ale unui copac care, tăiat din rădăcină, nu mai poate crește. Iar rădăcinile sale sînt evreiești ; ele sînt femininul încă voalat și tenebros al creștinismului, soția cu care nu s-a cununat ; păstrătoare unice ale comorilor lui Israel, ele constituie pentru acesta un potențial de cunoaștere incomensurabil. Din Orient sau din Occident, Bisericile vor trebui să vină acolo pentru a-și regăsi obîrșia, unindu-se și devenind cu adevărat creștine, căci „sîntem obligați în mod misterios să constatăm în ce măsură căile mistice evreiască și creștină sînt mai suprapuse decît ar admite evreii și creștinii"[20].

Creştinii ar trebui să-şi amintească cuvintele încredinţate de Hristos apostolilor săi înainte de a părăsi scena istorică pentru a se revela mai profund în inima oamenilor :

„Mai am să vă spun multe lucruri"[21].

Aceste lucruri noi cuprinse în cele şaptezeci de niveluri de lectură ale Torei vor permite Europei creştine să integreze cele şaptezeci de niveluri de lectură ale Coranului, ale Upanişadelor, ale tuturor tradiţiilor al căror ultim secret e Cuvîntul, Vorbirea una.

Dar, încă de pe acum, Cuvîntul vorbeşte într-o invitaţie permanentă şi insistentă de a ne întoarce la El. „Du-te spre tine", îi spunea lui Avram Dumnezeul lui Israel, pentru a-l face „să părăsească ţara copilăriei sale" (copilăria exilului unde el rămînea steril) şi să se îndrepte spre „Ţara făgăduinţei" din el, pînă la împlinirea lui EU SÎNT în persoana lui Hristos[22]. „Du-te spre tine", iată ce trebuie să auzim, fiecare dintre noi, în misterul propriei noastre persoane, şi toţi împreună în misterul Bisericii de a cărei mutaţie sîntem răspunzători.

Cuvîntul vorbeşte în Istorie aşa cum, la Delfi, Pythia vorbeşte în mit, într-o răsuflare iconică : „Îţi vei ucide tatăl şi te vei căsători cu propria mamă!" Oedip este fiecare dintre noi, un popor şi chiar întreaga omenire, atent la căutarea propriei identităţi. Dar noi nu ne-am ucis încă tatăl, Zeul Finanţelor ; vom fi împinşi negreşit s-o facem în locul cel mai prăpăstios al drumului nostru spre Teba, atunci cînd *euro* îşi va fi atins ultimul „mucegai" (căci aceasta este semnificaţia numelui său grecesc) şi cînd din el se va naşte o nouă valoare, de un cu totul alt

ordin! Atunci cînd problema şomajului, de nerezolvat în logica morţii, proprie economiei noastre, va trezi în fiinţe pe de o parte simţul iubirii şi al împărţirii, pe de alta puterea creativităţii, sterilizată pînă acum de consensurile şcolare ; cînd Omul va regăsi simţul responsabilităţii eradicat în mod savant de cei ce se vor manipulatori ; cînd el va deveni conştient că celălalt este el însuşi şi că omenirea este una în adîncul fiinţei sale una ; cînd, în sfîrşit, va descoperi, împreună cu omenirea, în primul rînd legile ontologice care guvernează diferitele niveluri ale realului – legi pe care, în situaţia sa de exil normalizată în mod tragic, el le ignoră şi le transgresează periculos ; cînd va realiza toate acestea, el nu va permite multă vreme carului patern să reactiveze, într-o exasperare devenită paroxistică, rănile sale din copilărie!

S-ar putea ca moartea tatălui să antreneze o prăbuşire gigantică, necesară totuşi pentru ca noi să putem intra în cetatea regală a Europei. Nu există înviere fără o moarte prealabilă ; aceasta este, cum am văzut, o lege obligatorie în absenţa căreia ne vom da sufletul fără a ne schimba.

Astfel, a învăţa să murim devine ceva urgent care nu mai are nimic de-a face cu o anume glorificare a suferinţei ce lasă infernul să ni se lipească de fese! A intra în răsuflarea morţii leagă Omul de interioritatea sa, de Dumnezeu–Sămînţa fondatoare, de „EU SÎNT în devenire", aducător de bucurie. Nu mai e vorba de a suporta moartea, ci de a o face să acţioneze în această conştiinţă dătătoare de bucurie.

Să mergem şi mai departe şi să înţelegem că „a ucide tatăl" înseamnă a ucide dincolo de zeul Finanţe care, de altfel, ne este exterior şi aproape fără chip ; el îmi pare a fi doar valetul unui tată mult mai

periculos şi mai distrugător. Voi numi acest *diabolos* „privirea de-a-ndoaselea", care aparţine persoanei noastre şi ne face responsabili. A o ucide înseamnă a ne întoarce privirea spre înăuntru şi a vedea atunci ivindu-se din adîncurile noastre nebănuite ceva ce înainte era de neimaginat, de negîndit, adică imposibil : nimic altceva decît viaţa cu legile sale încă necunoscute şi cu reapariţiile sale infinite. A schimba privirea înseamnă a ne aminti experienţa numinoasă pe care a trăit-o Europa atunci cînd s-a numit *creştină* faţă de islam ; neînţelegîndu-i încă sensul profund, ea nu era pregătită să rămînă fidelă numelui său ; deplasarea sa labirintică în cursul căreia ea a perceput acest nume nu era încă terminată. Dar astăzi, cînd islamul o interpelează sub o altă formă, n-ar trebui ea să vadă, în cei ce îl întrupează, nu duşmanul exterior, ci obiectivarea duşmanului ce se află în ea? Iar în islamul însuşi, „chemarea", „strigătul" (aceasta e rădăcina cuvîntului *Coran*) care nu mai sfîşie deşertul exterior, ci deşerturile noastre interioare, morminte ale sufletului, dacă refuzăm să auzim? O religie „soră" a creştinismului şi cu siguranţă, alături de iudaism, una sa?

În orice caz, este sigur că islamul ne obligă astăzi să numim duşmanul nostru interior denunţat profetic în povestirea biblică, „uitarea lui Dumnezeu", *Mehuiael!* Uitarea lui Dumnezeu, altfel spus negarea lui Dumnezeu, este postulatul afirmat ca principiu al civilizaţiei noastre lunare. Negarea Principiului a devenit principiul fondator al tuturor instituţiilor noastre, şi nu e de mirare că ele trosnesc astăzi sub povara unei irezistibile exigenţe de sens. Am făcut din „Nimic", care a fost primul Nume divin revelat,

un neant ; din „Vid"-izvor al vieții, un izvor al morții ; din „Altundeva", o absență ; dar absență a ce? a cui? Orice sens a dispărut. Ne aflăm în inima labirintului!

Astăzi, Europa trebuie așadar să audă vocea anumitor fizicieni contemporani, dacă nu o aude pe aceea a Cărților noastre sacre pe care, în suficiența ei infantilă, le mai disprețuiește încă. Aceste voci proclamă de comun acord Realul absolut ce se întinde sub orice fenomen, sub orice formă și sfidează orice descriere. Au spus-o, din toate timpurile, misticii noștri.

A venit vremea să apucăm Sabia de aur, Tetragrama-Sabie, YHWH-Hristos, Prezența Cuvîntului!

Fie ca, pentru a deveni solară și pentru a exista pur și simplu, Europa să-și asculte propria inimă și să audă bătînd în ea inima Sfîntului Nume.

CUPRINS

Introducere 5
OEDIP 19
Oedip la strămoşii săi 21
Oedip în faţa Sfinxului 30
Teba, matrice de foc – Oedip rege 46
Oedip la Colonos 60
TEZEU 69
De la Trezena la Atena 71
De la Atena la Cnossos 85
Tezeu la Cnossos – Întoarcerea sa la Atena .. 91
Dedal şi Icar – Tezeu în infern – Sfîrşitul său .. 111
EUROPA 125
Europa, femeie mitică 127
Europa, pămînt occidental, soră geamănă a Orientului 136
Vocaţia Europei? Identitatea sa solară 140
Note 166
Bibliografie 171